

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Pavla Matušková

Vliv lokálního prostředí na volný čas dětí v Javorníku

Olomouc 2018

vedoucí práce: Mgr. Milena Öbrink Hobzová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Vliv lokálního prostředí na volný čas dětí v Javorníku“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Javorníku dne 30. 3. 2018

Poděkování

Mé velké poděkování patří především Mgr. Mileně Öbrink Hobzové, Ph.D. za vstřícnost, trpělivost, ochotu, inspirativní náměty a příkladné vedení při zpracovávání mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům včetně jejich dětí za vstřícný přístup při poskytování podkladů a informací týkajících se tématu této práce. Poděkování patří i mé rodině za poskytnuté zázemí a podporu.

Děkuji.

Obsah

1	Prostředí.....	9
1.1	Typologie prostředí	10
1.2	Prostředí a role socializace	12
1.2.1	Proces socializace a jeho činitelé	12
1.2.2	Význam prostředí	13
1.3	Funkce prostředí ve výchově.....	13
1.4	Lokální prostředí	14
1.4.1	Vliv lokálního prostředí na výchovu	15
1.5	Rodina jako primární prostředí.....	16
1.5.1	Rodinné prostředí	17
1.5.2	Základní znaky rodiny.....	18
1.5.3	Funkce rodiny.....	19
1.6	Vrstevnická skupina jako další formující prostředí.....	20
1.7	Prostředí školy a výchovných zařízení	21
1.7.1	Postavení a prestiž školy v dané lokalitě.....	22
1.7.2	Věcná a prostorová stránka školního prostředí	22
1.7.3	Sociálně-psychické klima výchovných zařízení	23
1.8	Ohrožení jedince prostředím	23
1.8.1	Faktory ohrožení	23
1.8.2	Možnosti nápravy	25
2	Výchova a volný čas.....	27
2.1	Výchova.....	27
2.1.1	Funkce výchovy	27
2.1.2	Faktory vstupující do procesu výchovy	28
2.1.3	Výchovná situace	28
2.2	Výchova jedince pro současný svět.....	29

2.2.1	Proměna hodnot a životního stylu	30
2.2.2	Fenomén kyberkultury	30
2.3	Volný čas	33
2.3.1	Specifika a charakteristika volného času	33
2.3.2	Funkce volného času	34
2.3.3	Vznik a existence volného času	34
2.4	Pedagogické zhodnocování volného času	35
2.4.1	Prostředí, prostor a zařízení v přírodě	35
2.4.2	Prostředí, prostory a zařízení v obcích a městech	36
2.5	Děti školního věku a jejich vývojové zvláštnosti	37
2.5.1	Mladší školní věk – žáci prvního stupně ZŠ	38
2.5.2	Střední školní věk – žáci druhého stupně ZŠ	38
3	Javorník a volnočasová prostředí	40
3.1	Město Javorník	40
3.2	Volnočasové prostředí a prostor v přírodě	41
3.3	Volnočasové prostředí a prostory ve městě.....	42
3.4	Volnočasové instituce a organizace	43
3.5	Shrnutí	46
4	Základní rámec výzkumu	47
4.1	Téma výzkumu	47
4.2	Cíle výzkumu	47
4.3	Metodologie výzkumu.....	47
4.3.1	Zmapování terénu.....	48
4.3.2	Role a pozice výzkumníka	49
4.4	Etický problém výzkumu	49
4.5	Výzkumný vzorek	50
4.5.1	Charakteristika výzkumného vzorku.....	50

5	Popis vlastního výzkumu.....	52
5.1	Metoda získávání a sběru dat	52
5.2	Příprava, zpracování a systematizace dat	53
5.3	Analýza dat.....	53
5.3.1	Otevřené kódování	53
5.3.2	Axiální kódování.....	63
5.3.3	Selektivní kódování.....	65
5.4	Vytvoření teorie.....	67
5.5	Shrnutí teorie a diskuze	70
5.6	Doporučení pro praxi.....	73
	Závěr.....	74
	Seznam použitých zdrojů.....	75
	Tištěné dokumenty	75
	Elektronické dokumenty.....	77
	Ústní zdroje	79
	Seznam obrázků.....	80
	Abecední seznam zkratk	80
	Přílohy	81
	Příloha č. 1 – Volnočasová prostředí v přírodě u Javorníku (fotodokumentace)....	81
	Příloha č. 2 – Volnočasová prostředí v Javorníku (fotodokumentace).....	82
	Příloha č. 3 – Městské a historické zástavby v Javorníku (fotodokumentace).....	83
	Příloha č. 4 – Doklady (formuláře) k rozhovorům	84
	Příloha č. 5 – Základní rámec připravených otázek	85
	Příloha č. 6 – Ukázka časového snímku dětí.....	87
	Příloha č. 7 – Ukázka kódování u jednoho z rozhovorů.....	88
	Příloha č. 8 – Rozhovory	90

Úvod

V diplomové práci je řešena problematika vlivu prostředí na volný čas dětí v Javorníku. Vliv prostředí je na vývoj jedince nezanedbatelný, prokázaný a v mnoha případech určující. Za nejdůležitější prostředí, které na děti od jejich raného vývoje působí, je prostředí rodinné, lokální a také vrstevnické. V současné době nelze opomíjet ani podceňovat prostředí sociálních sítí a internetu, které citelně do života dnešních dětí zasahuje.

Život na malém městě je v mnoha ohledech omezující a právě toto lokální prostředí se potýká s mnoha typickými problémy, jako je nezaměstnanost, rušení škol i výchovných institucí, méně možností a nabídek na trávení volného času, které nejsou při výchově zanedbatelné. Proto zde vstupuje do vývoje dětí důležitý faktor, kterým je rodina. Rodinné prostředí je právě to, které má tu moc nasměrovat děti správným směrem, dát jim správné a kvalitní hodnoty, na kterých mohou v budoucnu stavět. Především životní styl rodiny a plnohodnotné trávení volného času, které do určité míry každá lokalita nabízí, tvoří ten správný poměr k pozitivnímu vývoji. Na tomto základě poté mohou stavět různé výchovné instituce, které svým pedagogickým působením podpoří a umocní rodinnou výchovu, protože pedagogické vedení je pro děti důležité, obohacující a motivující a napomáhá v jejich zdárném rozvoji a kultivaci osobnosti.

Hlavním cílem diplomové práce v teoretické i praktické rovině je tedy zjistit, analyzovat a interpretovat, do jaké míry daná prostředí zasahují do vývoje dětí i do jejich volnočasových aktivit. Cílem je také zjistit a porozumět tomu, jak vstupují různá prostředí do vzájemné interakce a jak je tato interakce pro děti přínosná.

Dílní výzkumné otázky:

- Hluběji a podrobněji prozkoumat působení lokálního prostředí, podíl rodičovského vlivu a životního stylu na volný čas dětí.
- Objasnit, jak ovlivňují volný čas dětí místní instituce a organizace a do jaké míry zasahují do volného času média a sociální sítě.

Hlavním cílem teoretické části je poukázat na vzájemnou provázanost výchovy s prostředím, jehož vliv je na vývoj jedinců určující.

Dílní cíle teoretické části:

- specifikovat role jednotlivých prostředí na vývoj jedinců;
- poukázat na důležitost výchovy a pedagogického působení;
- poukázat na možnosti ohrožení prostředím;
- popsat a analyzovat jednotlivá prostředí v Javorníku.

Hlavním cílem praktické části je vytvoření teorie, která objasňuje vliv prostředí na trávení volného času v Javorníku.

Dílčí cíle praktické části:

- zjistit, jaký názor mají rodiče na možnosti trávení volného času svých dětí v Javorníku;
- zjistit, zda je nabídka volnočasových aktivit v Javorníku dostačující;
- zjistit, zda a jak jsou jednotlivá prostředí využívána;
- analyzovat, vyhodnotit a interpretovat zjištěné informace;
- aplikovat výstupy z výzkumného šetření a vytvořit novou teorii;
- vyvodit návrhy pro pedagogickou praxi.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část se dělí do tří základních kapitol a opírá se o poznatky z odborné literatury. V první kapitole jsou popsána a specifikována jednotlivá prostředí. Snahou je objasnit význam rodinného, vrstevnického i lokálního prostředí na socializaci jedince a poukázat na možné faktory, které vývoj jedince ohrožují. Druhá kapitola se zabývá výchovou ve volném čase, snaží se ukázat a zdůvodnit, jak se mění a vyvíjí životní styl, a jak zasahuje prostředí sociálních sítí do volného času dětí. Také popisuje jednotlivá prostředí a instituce, které se na výchově dětí podílí. Ve třetí kapitole jsou pak analyzována přírodní i městská prostředí a prostředí výchovných institucí v Javorníku.

Praktická část opírající se o teoretické poznatky, je rozdělena do dalších dvou kapitol. Čtvrtá objasňuje základní rámec výzkumu, předkládá cíle výzkumu a popisuje výzkumný vzorek. Pátá kapitola obsahuje vlastní výzkum vytvořený na základě dat získaných pomocí polostrukturovaných rozhovorů s rodiči a jejich dětmi a časových snímků volného času dětí, zpracovaných pomocí metody zakotvené teorie. Na tomto základě je poté vytvořena a následně interpretována vzniklá teorie vlivu prostředí na trávení volného času javornických dětí. Nakonec jsou vyvozeny a podány návrhy do pedagogické praxe.

Závěrem je shrnutí celé diplomové práce.

1 Prostředí

Pojem prostředí je využíván ve vědách přírodních i vědách společenských. Nemá konkrétní definici, pouze společnou část. Vždy, když se hovoří o prostředí, tak se „*jedná o předměty, jevy existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí. Jedná se o určitý prostor, objektivní realitu.*“¹

Prostředí jako vymezený prostor v rámci společenských věd obsahuje různé podněty, které napomáhají k vývoji a růstu osobnosti každého jedince. Do popředí se dostávají podmínky kulturní a společenské. Wroczyński tvrdí, že prostředí je celá řada podnětů obklopující jedince, které mají na člověka různý vliv od silného přes slabý až téměř nepozorovatelný. Není důležité, jak dlouho jednotlivé podněty na jedince působí, ale jakou mají intenzitu a jaké vyvolávají psychické reakce.² Špičák cituje Radlínskou, pro kterou je prostředí soubor podmínek, ve kterých člověk existuje, a různí činitelé zároveň formují a trvale působí na jeho osobnost. Podle Přadky se jedná o místa, kde probíhá výchova, záměrná i nezáměrná. Pro Blížkovského je prostředí součástí objektivní reality, kterou lidé poznávají, hodnotí, přetváří nebo se jí přizpůsobují.³

Na základě výše uvedených autorů lze tedy říci, že prostředí je prostor pro výchovu, vývoj a osobní růst pro každého jedince, který má mnoho možností, jak prostředí zdárně využít ve svůj prospěch a rozvoj osobnosti. Prostředí ale také určuje a vytváří základní podmínky pro život. Jedná-li se o životní prostředí, je umožněno organismům žít, rozmnožovat se a vyvíjet působením různých činitelů. Z hlediska celospolečenského je prostředí systém vzájemných vztahů společnosti a přírody, který ale není stálý a neměnný. V důsledku činnosti člověka se prostředí mění. Zároveň ale také působí zpětně na člověka a ovlivňuje jeho způsob života. Dochází zde k vzájemné interakci, kterou si začíná člověk v současném světě čím dál více uvědomovat. Vztahy mezi životním prostředím a jeho strukturou lze vyjádřit následovně:

- Lidé a příroda – obsahuje vzájemné působení s neživou přírodou (abiosféra) i přírodou živou (biosféra). Navzdory lidským zásahům je tento vztah velmi stabilní a pevný.
- Lidé a výsledky lidské aktivity – hlavní činností a náplní je uspokojování a kultivování lidských materiálních i duchovních potřeb.
- Lidé a lidé – jde o vzájemné vazby v širším i užším sociálním prostředí.⁴

---

¹ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 99

² WROCZYŃSKI, Ryszard. *Sociální pedagogika*. 1968, s. 71 -73.

³ ŠPIČÁK, Jiljí. *Prostředí z pohledu sociální pedagogiky*. 1993, s. 5, 6.

⁴ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 67.

1.1 Typologie prostředí

Nejzákladnější rovinou je rozdělení na prostředí **přírodní, společenské a kulturní**. Tyto druhy mají velký vliv dále i na rekreační, obytné či pracovní prostředí, která se následně prolínají s makroprostředím i mikroprostředím. Mikroprostředí má zásadní vliv na vývoj jedince svou intenzitou a bezprostředností. Makroprostředí naproti tomu ovlivňuje vývoj celé společnosti, a ta poté působí na nižší úrovně prostředí. V dnešní době je důležité také zmínit globální prostředí, které kvůli rozvoji dopravy, komunikačních a informačních zdrojů a nadnárodních společností svět propojuje časově i prostorově jako nikdy dříve. Na jednu stranu to sblížuje vzdálené kultury, umožňuje snadnější komunikaci. Na druhou vliv nadnárodních společností, průnik anglického jazyka a sjednocování životního stylu jednotlivé státy zbavuje vlastní suverenity. Zvyšuje se migrace ze zemí ekonomicky slabých do těch vyspělejších, hrozí ekologické katastrofy či rozvoj terorismu a organizovaného zločinu.⁵ Ohrožením se podrobněji zabývá kapitola 1.8.

V literatuře lze najít několik typologií, jak členit prostředí. První možné rozdělení je dle Krause:

- **Podle velikosti prostoru** – makroprostředí, které vytváří podmínky pro existenci celé společnosti, regionální prostředí zahrnující prostor pro sociální skupiny žijících na rozsáhlejší teritoriu uvnitř společnosti. Mikroprostředí zahrnující bydliště, obec nebo i městskou čtvrť se nazývá lokální prostředí, což je prostor pro život jedince.
- **Podle povahy realizované činnosti** – pracovní prostředí (dílny, školní třídy, kanceláře), obytné prostředí a rekreační (hřiště, herny, parky, klubovny).
- **Podle podílu jedince na podobě daného prostředí** – se jedná o prostředí přirozené nebo člověkem vytvořené.
- **Podle charakteru (obsahu prvků)** - přírodní prostředí neboli geografické, které tvoří živá a neživá příroda, společenské prostředí, jehož tvůrci jsou lidé a hlavní roli zde hrají vazby uvnitř společnosti, ať už to jsou ekonomické, správní či politické. Sociální prostředí je utvářeno hustotou a rozmístěním obyvatel, jejich věkem, vzděláním, etnickým příslušenstvím. Se společenským prostředím je spjata prostředí kulturní, které je tvořeno lidskou tvorbou duchovní i materiální.
- **Podle povahy teritoria** – prostředí venkovské, městské a velkoměstské.

---

⁵ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 101-103.

- **Podle pestrosti a kvality působících podnětů** – prostředí na podněty chudé, optimální či přesycené. Dále se jedná o jednostranné prostředí soustředěné okolo jednoho tématu, například sportu. Z výchovného působení je lepší a účinnější prostředí mnohostranné, které rozvíjí více stránek osobnosti. Důležité je potom prostředí podnětově zdravé. Problémem je naopak deviační či závadné prostředí, kde nedochází ke správnému vývoji a socializaci jedince.⁶

M. Přádka ve své knize uvádí mírně odlišné rozdělení:

- podle velikosti a rozsahu (makroprostředí, mezoprostředí a mikroprostředí);
- podle typu aktivit člověka (pracovní, mimopracovní, vzdělávací, sportovní);
- podle organizovanosti (skupiny organizované, neorganizované);
- podle teritoria (velkoměstské, městské a venkovské);
- podle charakteristického znaku skupin obyvatel (věk, profese, příjem apod.).

V centru zájmu jsou především přirozená prostředí výchovy, nejčastěji rodinné, školní, lokální či skupinové.⁷

M. Procházka ve své publikaci při dělení prostředí navazuje na výše zmíněné autory, především na Krause. V rámci velikosti prostředí však přichází s odlišným pojetím, kdy kromě již uváděného mikroprostředí a makroprostředí zmiňuje nově exoprostředí a mezoprostředí. Mikroprostředí obsahuje především vliv rodiny a vrstevnických skupin. Makroprostředí zahrnuje prostředí na úrovni státu, je prostorem pro uplatnění individuálních možností a potenciálu každého jedince, zkouškou i příležitostí. V případě exoprostředí se jedná především o socializační vlivy, které pocházejí z blízkého prostředí, jedná se např. o rodinu, přátele či sourozence. U mezoprostředí jde o vztahy mezi jednotlivými mikroprostředími, o přenos hodnot a schopnost jedince adaptovat se na změny prostředí. Pro každého je pak důležité naučit se zvládat přechody mezi různými prostředími.⁸

Ať už je dělení jakékoliv, lze konstatovat, že všichni autoři vycházejí ze základního dělení na prostředí přírodní, společenské a kulturní. Důležité a formující je prostředí rodinné, vrstevnické a lokální. Všichni se také shodují, že vliv prostředí na vývoj jedince je nezanedbatelný a v mnoha případech určující a socializace každého jedince záleží, v jakém prostředí vyrůstá.

⁶ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 99-102.

⁷ PŘADKA, Milan, KNOTOVÁ, Dana a FALTÝSKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2004, s. 24-26.

⁸ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 2012, s. 88,89.

1.2 Prostředí a role socializace

Socializace většinou probíhá v různých typech prostředí, např. v rodině, ve škole, ve vrstevnických skupinách. Některá prostředí se navzájem podporují a doplňují, jiná naopak sledují zcela odlišné cíle při výchově a socializaci jedince. Prvním a nejdůležitějším pro každého jedince je mikroprostředí, které vytváří bezpečí a důvěru. Právě pocit bezpečí mu v prvních dnech a měsících dává matka. Teprve poté se mikroprostředí rozšiřuje na rodinu. Rodina umožňuje dítěti první zkušenosti a vytváří podmínky pro vhodný rozvoj a pocit sounáležitosti. Dále to může být skupina dětí, školní třída či zájmový kroužek. Vzájemné vztahy mezi těmito prostředími vytváří mezoprostředí, které slouží jako přechod do různých oblastí. Vytváří a vymezuje jedincovo postavení ve společnosti. Zde se může zařadit přechod mezi rodinou a mateřskou školou, což jsou dvě zcela odlišná prostředí, každé se svými specifickými požadavky. Podmínkou zdravého a funkčního vývoje každého jedince je zvětšování počtu mikroprostředí, která kladou různé nároky a rozšiřují tak obzory poznání. Je vhodné vytvářet sociální vazby, které napomohou jedinci „vzít si“ z jednoho prostředí něco, co mu pomůže lépe se adaptovat na prostředí nové. Ať už je to oblíbená věc, činnost nebo vědomost. Někdy si jedinec o určitém prostředí pouze vytváří představy skrze blízké lidi. Je to prostředí, které ho zajímá nebo má k němu určitý vztah (například rodné město, o kterém má jedinec zatím jen omezené povědomí a další poznatky přijdou postupem času prostřednictvím společenství blízkých lidí). Posledním typem je makroprostředí, které jedince včleňuje do velkých společenských a kulturních celků a působí na jeho základní lidskost a sounáležitost s ostatními.⁹

1.2.1 Proces socializace a jeho činitelé

Již v době starověkého Řecka bylo prostředí považováno za velmi důležitý nástroj socializace člověka. Renesanční myslitelé poukazovali na důležitost podmínek prostředí, v jakých jedinec vyrůstá. Nešlo jen o faktory geografické, ale i společenské. V 19. století se vědci více přikláněli k názoru, že větší důležitost při vývoji má dědičnost a vlohy než vnější prostředí. Často protichůdné názory na vliv prostředí se promítaly do několika teorií:

- Organistická a mechanická teorie, která zdůrazňuje, že vývoj je spoluprací vnitřních i vnějších činitelů.
- Geografická teorie vysvětlující rozdíly kvůli rozličným geografickým podmínkám.
- Antropologická teorie považující kulturu, výchovu i společenský život za určující pro danou etnickou skupinu.

---

⁹ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2007, s. 87-91.

Prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, zanechává stopy v jeho vývoji a pozdějším jednání a je stejně důležité jako genetická dispozice. Vedle genů se přenášejí i modely chování a různé způsoby jednání.¹⁰ Tento vztah je možné graficky znázornit následovně.

Obrázek č. 1 – Vztah genetických dispozic a prostředí

Zdroj: KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 73.

Genotyp „je soubor genetických informací organismu, souhrn rysů, které je jedinec schopen biologicky přenášet...“ Fenotyp „je vnější soubor znaků a vlastností jedince, je tvořen vzájemným působením vrozených vloh a vlivů okolního světa v ontogenetickém vývoji jedince.“¹¹ Prostředí je činitel, který se velkou měrou na formování fenotypu podílí.¹²

1.2.2 Význam prostředí

Význam prostředí je v různých teoriích odlišný. Přesto ho nelze opomenout, stejně jako genetické dispozice. Obě části tvoří jeden celek, který se v různých částech vývoje přiklání buď k jedné či druhé straně. Od narození každý člověk vnímá, co se kolem něj děje. A to si přenáší do dalšího života i do své vlastní rodiny. Důkazem, že prostředí nepřímo působí na jedince, ovlivňuje jeho pocity, myšlenky i vnímání, je fenomén *genius loci* – „duch místa“ resp. specifická atmosféra místa a vyjadřuje osobní vztah člověka k určitému místu. Člověk je totiž srostlý s prostředím, kde žije, vyrůstá i pracuje a to mu také utváří jeho charakter i identitu.¹³ Sociální prostředí je různorodé a působí pokaždé jinou silou. Pozitivní přináší ty správné a žádoucí vzorce chování. Negativní se projevuje v problémovém a nežádoucím chování. Prostředí tak buď jedince podporuje, nebo mu je překážkou.¹⁴

1.3 Funkce prostředí ve výchově

Každý výchovný proces se odehrává v určitém prostředí. Vychovatel působí na vychovávaného a tím sleduje nějaký cíl. Prostředí zde vystupuje ve dvou funkcích. První je funkce situační. Každá výchovná situace se někde odehrává a prostředí zde tvoří kulisu, která může působit pozitivně, negativně nebo být neutrální. Druhá funkce je výchovná nebo také formo-

¹⁰ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 73.

¹¹ HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 2000, s. 163, 178.

¹² KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 103.

¹³ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 2015, s. 70.

¹⁴ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 105.

vací. Výchovné působení je organizované a záměrné, uměle navozené. Je důležité, jaké prostředí a jakou silou na jedince působí. Potom lze hovořit o přímém výchovném působení, kdy vychovatel má na vychovávaného přímý vliv. Nepřímé působení znamená, že vychovatel sám do výchovné situace nevstupuje, pouze vytváří a ovlivňuje podmínky. Realizovat změny v prostředí a působit tak na vychovávaného znamená pedagogizovat neboli intervenovat prostředím. Jednoduše lze využít prostředí jako výchovného prostředku. Prožitkem ve vybraném prostředí tak vychovávaný jedinec nenásilnou formou nabývá nové poznatky.¹⁵

1.4 Lokální prostředí

Lokální prostředí je určováno geografickými, kulturními i společenskými faktory. Jedná se o prostředí, které zahrnuje skupinu lidí žijících na ohraničeném území. Ti uznávají společné tradice, symboly, hodnoty, užívají stejné instituce a služby, žijí v určité symbióze, sounáležitosti a bezpečnosti a vykonávají společné činnosti.¹⁶

Wroczyński uvádí mezi základní znaky tohoto prostředí malou rozlohu, která umožňuje prožívat a realizovat vzájemné kontakty. Může to být vesnice, obec, malé město, čtvrť velkoměsta, která má výrazně diferencované regionální znaky. Může to být také velký závod s územím, kde jsou ubytovaní jeho zaměstnanci. Dalšími znaky jsou relativní izolace od okolí, bezprostřední osobní kontakty všech členů, velká majetková, profesní, etnická, kulturní i náboženská stejnorodost a podobnost. V neposlední řadě uvádí silné vazby na historii, zvyky, tradice i společenské události. Tradiční lokální prostředí má velký vliv na rozvoj osobnostní složky, zájmy a vztahy, které přetrvávaly i po odchodu z původního prostředí.¹⁷

Lokální prostředí představuje organizovaný způsob života v daném místě. Každá lokalita je charakteristická sítí formálních i neformálních vazeb. Všichni obyvatelé jsou rozdělení do sociálních skupin, mají určité společenské postavení, které je dané vzděláním, profesním zaměřením a také majetkovými poměry. Každá lokalita má však také své specifické problémy dané společenskou, vzdělávací a kulturní strukturou. Na nich závisí osobnostní rozvoj a spokojenost obyvatel.¹⁸

K základním typům lokálního prostředí patří prostředí městské a venkovské, které lze charakterizovat takto:

- **Prostředí městské** – je charakteristické konzumním způsobem života, kde mezilidské vztahy bývají většinou jen povrchní a život i činnosti jsou anonymní. Sousedské vztahy

¹⁵ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 76-78.

¹⁶ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 126.

¹⁷ WROCYŃSKI, Ryszard. *Sociálna pedagogika*. 1968, s. 152, 153.

¹⁸ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 127.

se vytrácejí, zanikají tradiční autority a nefunguje společenská kontrola. Životní styl je rychlý a měnící se podle celospolečenských trendů.

- **Prostředí venkovské** – se naopak vyznačuje blízkostí k přírodě, klade důraz na uchování tradic a folklóru. Významná je role školy a učitele. Naopak zde chybí oproti městskému prostředí některé služby. Vzájemné vztahy jsou pevnější a existuje zde silná sociální kontrola.

Současné městské a venkovské prostředí má tendenci k postupnému vyrovnávání a sblížování. Život na venkově je ovlivněn hromadnými sdělovacími prostředky i vědeckotechnickým pokrokem. Kvůli rozmachu hromadné dopravy a dopravy vůbec se výrazně zvýšila mobilita obyvatelstva a rozšířily se tak i sociální kontakty a vazby. Ne vše se ale změnilo. Některé věci jako nabídka služeb, pracovní příležitosti, možnosti vzdělávání, obchodní sítě i způsob bydlení a kulturní vyžití se nikdy městskému prostředí nevyrovnají. Proto většina obyvatel za prací dojíždí do měst nebo se tam rovnou stěhují kvůli rozmanitějším a dostupnějším příležitostem.¹⁹

Mezi další uváděné typy prostředí patří prostředí sídlišť, což je vlastně typ městského prostředí. Tato prostředí nemají své tradice, síť služeb ani dostatek herních a travnatých ploch, což se promítá do utváření osobnosti dětí a mládeže. Poměrně novým typem prostředí jsou satelitní městečka, která nabízí určitý kompromis mezi městským a venkovským prostředím. Chybí zde jakékoliv zázemí ať už sociální, kulturní či zdravotní a lidé zde žijí izolovaným a uzavřeným životem. Posledním typem prostředí je prostředí regionální, které je typické seskupením obcí venkovského i městského typu a obsahuje faktory přírodní, kulturní i společenské. To znamená, že každý region má své typické přírodní a geografické znaky, kulturu, která odráží místní tradice, hodnoty a společnost na jistém vývojovém stupni. Existují zde také typické problémy v podobě nezaměstnanosti, úbytku obyvatel, zániku škol, rušení hromadné dopravy a s tím související zhoršené podmínky pro dojíždění za prací.²⁰

1.4.1 Vliv lokálního prostředí na výchovu

Odlišnosti jednotlivých lokálních prostředí se nutně odráží i ve výchovně-vzdělávacím procesu dětí a mládeže. Zejména je důležité v situaci, které mohou nastat po vyčlenění jedince z rodiny nebo z vrstevnických a pracovních skupin. Podle typu lokálního prostředí je možné nalézt rozdíly, které nastávají při socializaci a utváření osobnosti jedince. Jsou to:

---

¹⁹ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 126-129.

²⁰ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 20014, s. 96-98.

- Sociální přizpůsobivost, kdy především městské děti jsou přizpůsobivější, racionálnější, samostatnější, a také sebevědomější.
- Kontakty s lidmi, které poukazují na více možností ve městech, ale za cenu neosobnosti.
- Míra radikalismu a konzervatismu, která je větší ve vesnickém prostředí.
- Životní aspirace, náročnost na povolání a vzdělání, která je opět větší a častější u dětí z městského prostředí.²¹

Na formování osobnosti má vždy velký vliv kulturní úroveň a společenský život v dané lokalitě. Zde se setkávají dva protiklady, kdy se může stát, že například větší možnost návštěvy kin v městském prostředí paradoxně více škodí z důvodu nekvalitního obsahu mnoha filmů. Život ve městě také nezaručí, že děti budou více navštěvovat divadla, výstavy či koncerty, které mají tzv. na dosah ruky. Spíše záleží na orientaci rodiny, zda tyto příležitosti vyhledává. V oblasti sportu a tělovýchovy je to podobné. Velké množství tělocvičen, fitcenter a bazénů ve městech nezaručí větší zájem, jen rozšiřuje nabídku a možnosti. Pohyb na čerstvém vzduchu ve vesnických lokalitách, kde tato zařízení nejsou zastoupena v takové míře, dnes ztrácí na intenzitě díky stále více pasivnímu trávení volného času.

Je tedy zcela zřetelné, že každé prostředí má své negativní a pozitivní stránky, které působí na rozvoj dětí a mládeže. V souhrnu je možné konstatovat, že chování venkovských dětí je méně agresivní, vzpurnější a pohodlnější než u dětí městských. Ty mají naopak větší možnosti realizace a tím mohou dosahovat lepších studijních výsledků. Každý pedagogický pracovník by měl znát možnosti lokality, kde působí a jejich prostřednictvím předcházet různým negativním vlivům. Měl by umět pedagogizovat prostředí, což znamená vstupovat do něj a hledat cesty ke správnému vývoji a socializaci každého jedince.²²

1.5 Rodina jako primární prostředí

Rodina je nejstarší společenská instituce... Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu ...Nejběžnějším modelem je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti... Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojujícího potřeby, poskytujícího péči a základní jistoty dětem.²³

Rodina je základní sociální jednotkou a její základ tvoří vztahy – manželství, partnerství a pokrevní příbuzenství. Ve všech etapách lidského vývoje zůstává neměnný a stabilní model

²¹ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2014, s. 130.

²² KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2014, s. 130-132.

²³ PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 1995, s. 189, 190.

tvůřící rodiče, děti a někdy prarodiče, o který se každá společnost opírá. Vliv rodiny je při vývoji jedince nenahraditelný a nezastupitelný. Hlavním posláním je vytvářet zdravé a bezpečné prostředí, do kterého se člověk rodí a ve kterém se vyvíjí. Rodina své hodnoty neztrácí ani pro dospělého člověka, který v ní nachází smysl své vlastní existence, vytváří domov zajišťující intimitu a stabilitu vyvažující veřejný a společenský život.²⁴

1.5.1 Rodinné prostředí

V rodinném prostředí se jedinec učí reagovat na svět a situace kolem sebe. Učí se základním sociálními rolím, které jsou vždy podmíněny kulturní a dobovou situací. Ideálem je harmonické prostředí zcela funkční rodiny, které poskytuje mnohostranné podněty pro správný vývoj. Demografické a psychologické podmínky rodinného prostředí obsahují strukturu a vnitřní stabilitu rodiny, což znamená působení matky, otce, sourozenců či prarodičů. Důležitý je také počet sourozenců, jejich věk, vzájemné vztahy, ale i to, zda je rodina úplná nebo neúplná. Materiální a ekonomické faktory zahrnují zaměstnanost, charakter bydlení, finanční jistoty, podmínky pro zájmovou či vzdělávací činnost. Kulturní a výchovné faktory odráží především hodnotová orientace, životní styl, míra pedagogizace prostředí nebo postoje ke společnosti.²⁵

Rodiče by měli působit jako pozitivní vzory, protože do jisté míry určují životní styl svých dětí a vhodné využívání volného času je jedním z jeho ukazatelů. Pro utváření dobrých rodinných vztahů je potřeba volit i takové volnočasové aktivity, na kterých se budou podílet všichni členové rodiny s ohledem na jejich věk a možnosti.²⁶

Veškerý pozitivní vývoj je postaven na vzájemné komunikaci a interakci mezi rodiči a dětmi. Z výzkumných mezinárodních šetření o zdraví a životním stylu dětí a školáků HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) vyplývá, že se komunikace stále zlepšuje a pozitivně se i vyvíjí trend společného trávení volného času, ačkoliv se společné aktivity s věkem mění a klesají,²⁷ jak ukazuje graf na obrázku č. 2 na následující stránce.

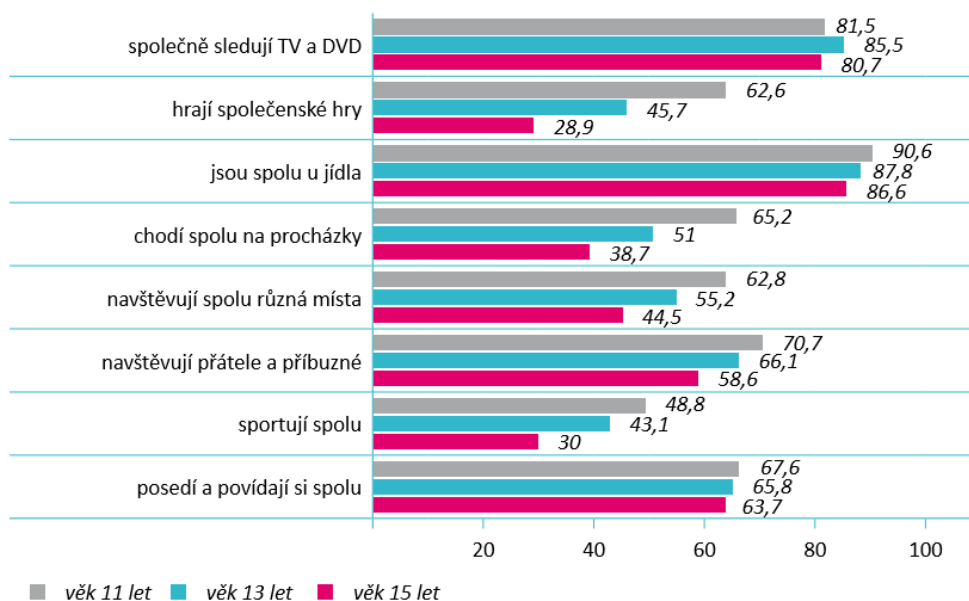
---

²⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2003, s. 9-12.

²⁵ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 86-87.

²⁶ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 2015, s. 130.

²⁷ KALMAN, Michal, VAŠIČKOVÁ, Jana a CSĚMY, Ladislav. *Zdraví a životní styl dětí a školáků*. 2013, s. 23 - 26.

Obrázek č. 2 - Způsob trávení volného času s rodinou, alespoň 1x týdně (%)

Zdroj: KALMAN, Michal, VAŠÍČKOVÁ, Jana a CSÉMY, Ladislav. *Zdraví a životní styl dětí a školáků*. 2013, s. 25.

1.5.2 Základní znaky rodiny

Možný uvádí, že současnou rodinu provázejí mnohé změny, především v postavení muže a ženy ve společnosti. Na konci minulého století se vytvořily nové trendy, které ji výrazně ovlivňují. Nejen že se z více generační rodiny stala rodina nukleární, ale přibývá také rodin s jedním dospělým, nejčastěji matkou. Dalším typickým novým trendem je, že přibývá tzv. singl domácností, kdy už ani o rodině hovořit nelze. Zatímco dříve byla rodina tvořena především sezdánými páry, v dnešní době roste počet párů nesezdaných. Nic na tom nemění ani narození dětí a stále více mladých párů nepovažuje při zakládání rodiny sňatek za důležitý. Dalším důležitým ukazatelem je, že poklesla síla ekonomického tlaku na udržení rodiny.²⁸

Dle Procházky mezi nejvýraznější znaky současné rodiny lze zařadit:

- velikost – rodina se zmenšuje a přibývá jednočlenných domácností;
- demokratizace – mění tradiční rozdělení rolí muže a ženy;
- dezintegrace – ubývá chvil, kdy je rodina pohromadě, mizí vzájemná komunikace a sdílení společných zážitků;
- izolovanost – ubývá sousedských vztahů, lidé utíkají do intimity své rodiny;

²⁸ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2008, s 251 - 266.

- přetížení – pracovní povinnosti rodičů zabírají velkou část dne a zasahují tak do života všech členů rodiny, výsledkem je málo času na regeneraci sil a málo času stráveného společně s dětmi;
- nestabilita – velké množství rozvodů a vznikajících nových svazků nepřispívá ke stabilitě zázemí dětí, což může vést až k úzkostným stavům ohrožující jejich duševní zdraví;
- diferencovanost – nerovnost rodin v oblasti ekonomické, sociální i kulturní.²⁹

Z. Helus ve své knize uvádí, že současná rodina je nukleární, což znamená, že jádro rodiny a intimní soužití tvoří jen minimum lidí. Manželská a dvougenerační, protože se jedná o partnery nebo manželé resp. rodiče, kteří pečují o děti. Vyznačuje se soukromým prostorem a je privátní a individualizovaná, odpoutaná od tradic, zvyků a majetkových a profesních předurčení.³⁰

Z. Matějček rozšiřuje rodinu ještě o doplněnou, která je pro dnešní dobu charakteristická, velmi rozšířená a představuje soužití, kdy jeden rodič je pro dítě nebo děti vlastní, biologický a druhý rodič je nevlastní, biologicky cizí.³¹

1.5.3 Funkce rodiny

Nároky na rodinu se v současné době neustále zvyšují, což přináší nemalé problémy a rodina nezvládá své základní funkce plnit. V průběhu vývoje společnosti se význam funkcí měnil a některé převzal stát. Přesto je rodina institucí nepostradatelnou a zajišťuje mnoho činností. Tou první je biologicko-reprodukční funkce, která zajišťuje reprodukci a stabilní reprodukční základnu. Sociálně-ekonomická funkce zajišťující materiální zabezpečení každého člena. Rodina je základním prvkem ekonomického rozvoje a také významným spotřebitelem. Další nezanedbatelnou funkcí je socializačně-výchovná, která je velmi důležitá při předávání hodnot a norem společnosti. Je důležité vést děti ke vzdělávání a vychovávat je od nejranějšího vývoje. S tím souvisí i další zásadní rodinná funkce emocionálně-ochranná. Žádná jiná instituce už nikdy v budoucnu není schopna nahradit dítěti emocionální a citové zázemí jako rodina. Poslední, neméně důležitou funkcí, při výchově dětí, je funkce relaxační a regenerační, která formou trávení volného času upevňuje správné životní hodnoty a zabráňuje rizikovému chování.³²

²⁹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 2012, s. 113-117.

³⁰ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2007, s. 137-139.

³¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Rádcí pro rodiče a vychovatele*. 1994, s. 66

³² PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 2012, s. 103-111.

Pokud všechny zmíněné funkce rodina plní lze hovořit o rodině funkční, v níž je vývoj dítěte optimální. Může se ovšem stát, že rodina všechny své funkce plnit nedokáže. Jestliže je vývoj dětí ohrožen a rodina zvládá plnit jen některé funkce, potřebuje pomoc zvenčí, jde o rodinu problémovou. Pokud jsou problémy tak velké, že poškozují rodinu jako celek, jedná se o rodinu dysfunkční, to znamená, že se zde vyskytuje například alkoholismus, nedostatek financí, nevyhovující bytové podmínky. V afunkční rodině je dítě ohroženo v samotné existenci, může být týrané nebo zneužívané, proto je nutné ho z takové rodiny odebrat a soudním nařízením zrušit rodičům jejich rodičovská práva.³³

1.6 Vrstevnická skupina jako další formující prostředí

Vrstevníci mají v životě každého jedince nezastupitelnou roli. Prostředí vrstevnických skupin je formující a určující. Jejich členové se mohou osamostatňovat a realizovat své vlastní cíle, probíhá zde základní proces socializace. Vrstevnické skupiny jsou také charakteristické věkovou a názorovou blízkostí i bezprostředními kontakty členů. Lze ji charakterizovat jako malou primární, neformální sociální skupinu, která má homogenní charakter.³⁴ Plní dvě základní funkce:

- členové mají možnost ukázat, co se zde naučili účastí v životě dospělých;
- členové mohou rozvíjet samostatnost, úsilí a uskutečňovat své cíle.³⁵

První vrstevnické skupiny se začínají objevovat kolem 8. – 10. roku dítěte, mají pevné vazby, vlastní systém hodnot, norem, rozdělení rolí i kontroly. Nabízejí společné zážitky, kooperaci, pocit nezávislosti na dospělých a vstup do širších sociálních struktur. Vrstevnické skupiny plní i biologickou a psychickou potřebu uvolnění, relaxaci a zábavy. Konformita těchto skupin vede své členy, aby se příliš nelišili, což se projevuje především ve sdílení stejných názorů, zájmů nebo například stylu oblékání a projevování na veřejnosti. V mládí se význam těchto skupin ještě zvětšuje. Adolescenti zde uspokojují touhu žít pospolitě, touhu vymanit se z područí rodičů a žít v souladu se svými vrstevníky. To se týká například oblékání, vztahu k tradicím, dodržování rituálů, apod. Důležitost vrstevnických skupin se s přibývajícím věkem zvyšuje. Středoškoláci vyhledávají podporu u svých vrstevníků daleko více než u rodičů či pedagogů. Již slepě nepřebírají hodnotící kritéria, ale přemýšlí nad nimi, zkouší nové sociální role, čímž získávají nové sociální zkušenosti.³⁶

---

³³ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 2012, s. 113.

³⁴ KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2001, s. 31-32.

³⁵ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 86-87.

³⁶ KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2001, s. 33.

Vrstevnícké skupiny lze také rozlišovat podle velikosti, struktury, pohlaví nebo sociální příslušnosti. Podle cílů, norem a hodnot to jsou skupiny s pozitivní motivací, asociální až antisociální skupiny, což jsou bandy, gangy a party. Většina vrstevníckých skupin má neformální charakter, vznikají spontánně a přirozeně. V průběhu času se mohou změnit díky pravidlům a pevnému řádu na skupiny formální, organizované. Lze je zařadit mezi skupiny referenční, kdy se jedinec identifikuje s normami a hodnotami dané skupiny, chce do ní patřit. Vrstevnícké skupiny jsou i různé dětské a mládežnické organizace. Před rokem 1989 to byl především Pionýr, který sdružoval až 90 % populace, po roce 1989 došlo k rozšíření nabídky a vznikalo mnoho nových zájmových organizací, jako jsou DUHA, Junák, Skauting apod. Každý pedagog by měl mít povědomí o vrstevníckých skupinách ve svém okolí, o tom, jaká je jejich činnost a naladění. Nedostatek zájmů o činnost dětí ve volném čase může vést až k deviantnímu chování a lze hovořit o ohrožení dítěte prostředím.³⁷

Pedagogické ovlivňování vrstevníckých neformálních skupin vyžaduje od pedagoga určitý um, protože je mnohdy těžké do těchto skupin nenásilně proniknout. V první fázi je potřeba jen naslouchat, pozorovat činnost skupiny zpovzdálí a ve vhodné chvíli nabídnout pomoc například při řešení aktuálního problému. Ve druhé fázi musí pedagog získat důvěru, aby děti braly dospělého jako rádce a pomocníka. Ve třetí etapě už může dojít k určité formalizaci vztahu s pedagogem, který získává pozici dětského vůdce, a tím se mu otevírají možnosti ovlivnit další vývoj skupiny v několika směrech, jako jsou:

- podněty k tvorbě cíle;
- podněty ke společným zájmům členů;
- podněty ke znárodnění norem skupiny;
- podněty k novým kontaktům s podobnými skupinami;
- podněty pro zpevnění vnitřní struktury skupiny.³⁸

1.7 Prostředí školy a výchovných zařízení

Všechna výchovná zařízení jsou také součástí lokálního prostředí a demografické faktory hrají v postavení škol významnou roli. Především jde o nízké počty dětí, které mohou zapříčinit likvidaci místních škol. Dalšími faktory, kterých je potřeba si všimnout, je subkultura daného regionu, která má vliv na zachovávání tradic a zvyků. Dále se jedná o poměry etnické. Nema-

---

³⁷ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 132-135.

³⁸ KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2001, s. 33 -37.

lý vliv má konkurence, kdy se objevují školy soukromého charakteru, které bojují o každého žáka.³⁹

1.7.1 Postavení a prestiž školy v dané lokalitě

V každé lokalitě se nacházejí i další instituce, které mají ke škole blízký vztah a prvotním zájmem každé školy by mělo být udržovat a posilovat s nimi vzájemné vztahy. Přesto je častým jevem, že se škola nechce vzdát svého primárního působení na děti a mládež a izoluje se od ostatního dění v obci. Čím menší obec, tím lze říci, že vztahy jsou lepší a provázanější a nejsou tak anonymní, jak ve velkých městech. Spolupráce školy s ostatními institucemi v obci může být:

- formální – kdy jde jen o to, tuto spolupráci prokázat;
- spontánní – kdy se vzájemně pořádají různé akce;
- systematická – která přináší velký užitek v působení na děti a mládež.

Dalším subjektem, kde je nanejvýš žádoucí překonání vzájemné izolace, je rodina. Pokud škola dokáže překonat tyto překážky a více zapojovat do svého dění rodičovskou veřejnost, zvýší tím jejich zájem a odstraní negativní smýšlení rodičů o škole. Je stále důležitější brát rodiče jako partnery, ne jen jako někoho, kdo chce zasahovat do práce učitelů.⁴⁰

Výrazným počinem v oblasti spolupráce a komunikace s rodiči i se širokou veřejností je projekt „Otevřená škola“. Jedná se o rozvíjení celoživotního učení v rámci různých výukových programů, které mohou zahrnovat rekreační, odborné i praktické činnosti, vedení ke zdravému životnímu stylu a trávení společného volného času celých rodin. Dále to může být například dobrovolná pomoc rodičů ve prospěch školy či zlepšování klimatu ve školách.⁴¹

Školy by měly také být určitým koordinátorem volnočasových aktivit. Měly by mít dobrý přehled o nabídkách k trávení volného času v regionu. Měly by všechny žádoucí informace shromažďovat a poskytovat je rodičům, umět poradit, jak rozvíjet a uspokojovat zájmy dětí.⁴²

1.7.2 Věcná a prostorová stránka školního prostředí

Je mnoho faktorů, které věcnou a prostorovou stránku každého zařízení určují. Například, jak škola zapadá do lokálního prostředí nebo i její architektonické řešení, které určuje jejich uspořádání a velikost. Velikost pak ve smyslu ekonomickém, což znamená do jaké míry je

---

³⁹ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2001, s. 109-110.

⁴⁰ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 111.

⁴¹ SÍŤ OTEVŘENÝCH BRNĚNSKÝCH ŠKOL.: *Co je otevřená škola*. [online].

⁴² BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 2015, s. 132 - 133.

zařízení výhodné z hlediska provozních nákladů a jestli vynaložené finanční prostředky byly vydány efektivně. Dále sem lze zařadit osvětlení, vytápění, klimatizaci, akustiku i barevnost prostředí. Barvy hrají ve vnímání žáků, jejich pohodě i naladění významnou roli. Prostorová stránka také zahrnuje vybavení nábytkem, technikou, a to především počítačovou. Náleží sem i vybavení estetickovýchovné, jako jsou hudební nástroje nebo výtvarné pomůcky. Tělovýchovné a sportovní vybavení by mělo být samozřejmostí.⁴³

1.7.3 Sociálně-psychické klima výchovných zařízení

Jde o trvalejší a dlouhodobější emocionální naladění, které odráží úroveň celého prostředí. Na jeho utváření se podílejí všichni účastníci, kteří v něm plní určité role. Za hlavní faktory lze vybrat věk, pohlaví, sociální postavení, místo bydliště, vztahy mezi žáky a pedagogy. Vztahová síť vytváří ve škole mezi vrstevníky emocionální a sociální naladění, které vzájemně prožívají. Mezi žáky a pedagogy jde především o to, aby se jejich pozice přiblížily co nejvíce partnerskému vztahu. Důležité jsou vztahy mezi pedagogy navzájem, ve kterých se odráží styl vedení zařízení. Osobnostně-vztahová stránka odráží formální i neformální seskupení jak učitelů, tak žáků.⁴⁴

Neméně důležitá je vztahová stránka učitelů a rodičů. Budování neformálních vztahů mezi učiteli a rodiči napomáhá k upevnování tradic dané školy a nabízí mnoho možností ovlivňování volného času dětí.⁴⁵

1.8 Ohrožení jedince prostředím

Prostředí, ve kterém lidé žijí, ovlivňuje jejich optimální vývoj. Proto je velmi důležité, jak se člověk ve své existenci o prostředí stará, zda jsou důsledky jeho činnosti negativní nebo pozitivní. Současné prostředí je výsledkem lidské činnosti a toto prostředí paradoxně člověka v různé míře ohrožuje.⁴⁶

1.8.1 Faktory ohrožení

První, zásadní ohrožení, vychází přímo ze životního prostředí. Za všechny lze jmenovat globální oteplování, znečišťování ovzduší a s tím související úbytek lesů, půdy, ale i zvyšování lidské populace. Společenské prostředí ohrožují například válečné konflikty. Děti a mládež jsou bezprostředně ohroženy prudkým rozvojem techniky. Hračky, které dnes mají děti

⁴³ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 106.

⁴⁴ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2014, s. 105-109.

⁴⁵ BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. 2015, s. 132.

⁴⁶ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 110.

k dispozici, jsou technicky dokonalé. Tím v dětech nerozvíjí fantazii, tvořivost a ani logické myšlení a představivost. Dalším ohrožujícím faktorem pro vývoj všech jedinců je orientace na materiální hodnoty, komercializace a přesycenost prostředí, které děti jen ztěžka zvládají. Mnoho podnětů, které se na ně valí z médií a jiných informačních zdrojů, nejsou schopny samy bez pomoci zpracovat.⁴⁷

Sociálně patologické jevy jsou posledním a neméně důležitým faktorem, který dnešní mládež ohrožuje. Buď jsou vystavovány šikaně, týrání, pohlavnímu zneužívání, vydírání, působení sekt nebo se sami této činnosti dopouštějí. V současnosti je také velkým problémem kyberšikana. Ta má ze své podstaty daleko větší rozsah než klasická šikana, a tím se zhoršuje prožívání oběti. Útoky se prostřednictvím internetu šíří mnohem rychleji, mohou probíhat prakticky kdykoliv a odkudkoliv. Neprobíhají tzv. „tváří v tvář“ a o to mohou být ničivější. Oběťmi kyberšikany se nejčastěji stávají děti, které jsou na informačních technologiích závislé. Svůj život žijí pouze ve virtuálním světě, v běžném životě nemají kamarády a kontakty navazují pomocí sociálních sítí. Agresoři jsou nejčastěji jedinci, kteří zneužívají sociální sítě především ze dvou důvodů. Prvním je „můžu“ a druhým „je to legrace.“⁴⁸

Řadu zmíněných ohrožení lze spojit přímo s lokálním prostředím. Městská a velkoměstská prostředí jsou v tomto ohledu daleko více ohrožena než prostředí venkovská. Ohrožení hrozí i v různých mikroprostředích, jako jsou rodina, vrstevníci, školy, výchovná a zájmová zařízení. Rodina může jedince ohrožovat už jen tím, že přišel na svět jako nechtěné dítě, může být psychicky i fyzicky týrán. Ve škole i ve výchovných zařízeních zase hrozí šikana, agrese a násilí. Kyberšikana však rozdíl mezi prostředími stírá. Jak vyplývá z výzkumu „Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu“, jsou děti nejčastěji vystaveny průnikům na sociální účet, verbálním útokům, zastrašováním a vyhrožováním bez rozdílu určitého prostředí.⁴⁹

Následky, které mohou všechny tyto jevy zanechat, jsou dalekosáhlé. Od špatného zdravotního stavu (smyslové, ortopedické vady, astma, alergie) až po narušený psychický stav (neuróza, trauma, frustrace).⁵⁰

---

⁴⁷ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 110.

⁴⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dokumenty. Kyberšikana.doc*. [online].

⁴⁹ KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. 2015, s. 53-59.

⁵⁰ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 110-113.

1.8.2 Možnosti nápravy

Každý učitel, vychovatel nebo i pedagog volného času by měl dobře znát prostředí, ze kterého vychováváný jedinec pochází. V jakých rodinných podmínkách žije, a zda je toto prostředí dostatečně podnětné pro jeho zdravý vývoj. Také by měl mít dobře zmapované jeho postavení ve třídě, v kroužku nebo i ve vrstevnické skupině. Neméně důležitá je znalost lokálního prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Všechny tyto poznatky a postřehy potom umožní každému pedagogovi snadnější diagnostiku, nakolik jedince prostředí, ve kterém žije, ohrožuje. Důležitá je také prevence. Jde především o primární prevenci, která zahrnuje a působí na celou populaci. Znamená to posilovat odolnost jedinců, která potom pomůže zvládat ohrožení především sociálně psychického charakteru. Může se například jednat o nabídku drog, hracích automatů, nebo působení sekt a nebezpečí v online prostředí. Klíčovou oblastí v rámci prevence je spolupráce vychovatelů i pedagogů s rodiči, kdy jsou rodiče pravidelně informováni o životě školského zařízení a v rámci dobré spolupráce jsou zváni na školní akce. Ze školské instituce se potom stává ústřední bod malé komunity v lokálním prostředí, kde jsou dobře nastaveny vztahy rodičů a pedagogů, a tím narůstá angažovanost rodičů na životě školy i vlastních dětí.⁵¹

Kompenzace se týká vždy té části populace, která se již nachází v určitém ohrožení. U dětí se může jednat o ozdravné pobyty, školy v přírodě, apod. Je velmi důležité tyto děti motivovat ke spolupráci, a tím si k nim najít cestu. Potom je možné ukázat jim jiné cesty trávení volného času, jiné možnosti jednání či chování. Pro většinu pedagogů je zmírňování následků ohrožujícího prostředí možné pouze na úrovni mikroprostředí, a to za pomoci sociálních pracovníků, rodičů či jiných pedagogů.⁵² V dnešní době mají ale také možnost využít některý z mnoha nabízených programů, které se zabývají osvětou chování v prostředí internetu a sociálních sítí. Jedná se například o projekt „E – bezpečí“ zaměřující se na potenciálně riziková jednání uživatelů. Cílem je aktivně rozvíjet povědomí o rizicích spojených s prostředím ICT ve společnosti a formou besed děti, mládež, ale i rodiče vzdělávat.⁵³

Zahraniční odborníci také poukazují na nutnost rodičů jít svým dětem příkladem v tom, že omezí používání počítače i mobilního telefonu doma na minimum. Neustálá kontrola e-mailů,

---

⁵¹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 2012, s. 176.

⁵² KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 113-114.

⁵³ KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. 2015, s. 120 – 122.

zpráv a sociálních sítí nejen že zabírá čas, ale také odvádí pozornost od vlastních dětí a jejich možných problémů.⁵⁴

Pedagogové mají prvotní možnost si všimnout rizikového chování a pokusit se rodiče motivovat ke spolupráci s odbornými službami. Jedním ze základních partnerů školských zařízení je preventivně informační skupina policie ČR.⁵⁵ Ta realizuje preventivní programy pro děti a mládež formou přednášek a besed, vydáváním letáků, brožur a současně tak reaguje na aktuální problémy daného regionu.⁵⁶

Další možností je využití různých společností, které se specializují na preventivní programy a semináře jak pro pedagogy, tak i pro děti nebo celé rodiny. Jedná se například o společnost akreditovanou MŠMT „Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů“ (CEVAP). Cílem vzdělávacích programů je uvědomování si základních hodnot, jako jsou zdraví, láska, zodpovědné chování, umět dělat správná rozhodnutí a odmítat aktivity, které mohou poškodit zdraví i osobnost.⁵⁷

---

⁵⁴ CHILD MIND INSTITUTE. Media and tech. *How Using Social Media Affects Teenagers* [online].

⁵⁵ HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. 2007, s. 177.

⁵⁶ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Akce a projekty. Preventivně – informační skupina.* [online].

⁵⁷ CEVAP. *Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů. Kdo jsme.* [online].

2 Výchova a volný čas

Základní podmínka jakékoliv výchovné činnosti vychází z tvárnosti lidského jedince. Každý je schopen do určité míry napodobovat, přizpůsobovat se a naplňovat přirozenou touhu po poznání. To, do jaké míry je jedinec vychovatelný, závisí na jeho individualitě, rozdílném rodinném prostředí nebo na společenských faktorech.

2.1 Výchova

Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji ...Z moderního hlediska je především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.⁵⁸

Hlavní myšlenka výchovy spočívá v její celistvosti. Neprobíhá izolovaně, ale jednotlivé prvky a kroky na sebe navazují a doplňují se. Člověka utvářejí jak výchovné momenty, tak i vliv životního a sociálního prostředí a v neposlední řadě i sebevýchova. Ve spojení intencio-nální - záměrné a funkcionální - nezáměrné výchovy se formuje osobnost, která je schopna obstat ve společnosti i v budoucnosti. Základním smyslem a cílem je tedy rozvinout lidské hodnoty a postoje a vybavit člověka znalostmi a dovednostmi, které mu umožní žít a cítit se bezpečněji a sebejistěji.⁵⁹

Vlivy, které omezují, ovlivňují či limitují výchovu, jsou označovány jako její podmínky, které lze rozdělit na:

- **Vnitřní**, které vyplývají z jedinečnosti lidského organismu. Řadí se sem dědičné faktory, zdravotní stav, intelekt, schopnosti, dovednosti, charakter, temperament, hodnoty, zájmy, životní potřeby.
- **Vnější**, jenž jsou vytvořeny přírodním a sociálním prostředím. Patří k nim kultura společnosti, společenská etika, společenský rozvoj, kultura bydlení, rodinné poměry, okolní příroda.⁶⁰

2.1.1 Funkce výchovy

Hlavním úkolem výchovy z hlediska společnosti je kultivace jedince i celé společnosti. Proto výchova plní tyto základní funkce:

⁵⁸ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2013, s. 345.

⁵⁹ VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2001. s. 68 – 69.

⁶⁰ GRECMANOVÁ, Helena et al. *Obecná pedagogika. II*. 2000, s. 42 - 45.

- translačně-transformační – spočívající v zajištění návaznosti vývoje společnosti, přenosu a obohacování kultury prostřednictvím výchovy;
- komunikačně-kooperativní – kdy spolupráce a komunikace přispívají ke kvalitě výchovy a zlepšují mezilidské vztahy;
- socializační – která proměňuje, prohlubuje a posunuje kvalitu výchovy a socializace;
- kultivační – uplatňující se při vzdělávání člověka;
- ekonomicko-kvalifikační – spočívající ve vytváření předpokladů pro rozvoj jedinců, kteří svými kvalitami přispějí ke zlepšení kvality a organizace výrobního procesu.⁶¹

2.1.2 Faktory vstupující do procesu výchovy

Mezi hlavní faktory, které vstupují do výchovného procesu, patří ty, které se týkají vychovávaného, vychovatele, obsahů a cílů výchovy. Nejen vychovávaný, ale i vychovatel žije v určitém prostředí, například rodinném, lokálním nebo mezi vrstevníky. Vždy to zanechává jisté stopy v osobnosti a ovlivňuje jejich činnost. Časové faktory vsazují výchovné procesy do společensko-historických souvislostí. Interakční a komunikační faktory řeší, v jakých interakcích se výchova odehrává, jak se navazují kontakty, jak se vede rozhovor, jak funguje vzájemná spolupráce. Posledními faktory jsou obsahy výchovy, které se odvíjí jednak od systému věd a také od systému hodnot. Výchovný proces se nikdy nemůže vymanit z rámce kultury dané společnosti. Problémy, které ve společnosti vznikají, vyvolávají potřebu zabývat se jimi a zahrnout je do výchovného procesu. Patří sem výchova k dopravní kázni, ekologická, rodinná, sexuální, právní a multikulturní výchova. Jako další významnou součást výchovy lze považovat výchovu k optimálnímu trávení a využívání volného času, která pomáhá rozvíjet schopnosti ke smysluplnému organizování režimu dne. Klade důraz na pohyb, zdravou výživu a ochranu vlastního zdraví.⁶²

2.1.3 Výchovná situace

Výchovná neboli pedagogická situace je dána zákonitostmi výchovného procesu. Pedagog uměle navozuje různé životní situace, které využívá nebo reguluje, navazuje na zkušenosti a vytváří nové výchovné situace. Před navozením situace je potřeba si uvědomit a ujasnit cíl, dobře poznat rysy vychovávaných, vybrat vhodný výchovný přístup, poznat naladění skupiny,

⁶¹ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 42.

⁶² KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 46 - 52.

mít přesně naplánované body situace a vytyčit si přesně své místo. Každá situace má svůj obsah, smysl a probíhá ve čtyřech uzlových bodech:

- Krystalizace, kdy se jedná o počátek činností, které pedagog usměrňuje v souladu s výchovnými záměry.
- Vyhrazení, neboli zákonité pokračování situace. Vychovatel má situaci pod kontrolou, dokáže problémy řešit nebo dochází ke střetům, které již není schopen ovlivnit.
- Otevřený konflikt, kdy situaci již nelze napravit.
- Zánik situace s pozitivním vyústěním.

Všichni, kdo navozenou situaci vytvářejí, jsou buď aktéři, nebo pouze účastníci. Při analýze výchovné situace je důležité vycházet z daných cílů. Aby bylo navozování a řízení výchovných situací úspěšné, je potřeba dodržovat několik zásad:

- Celistvost – vychovatel má vždy na zřeteli celou situaci, vychovávaného i náladu skupiny.
- Utváření kontinuity výchovného vztahu – vztah musí být neustále rozvíjen, pěstován a obohacován.
- Zásada profesionální paměti – vychovatel registruje každodenní události a využívá je při výchovném procesu.
- Zásada percepce vlastní osoby – vychovatel musí vnímat, jak na vychovávaného působí a ovlivňuje ho.
- Zásada práce s detailem – dobrá práce s detailem může podtrhnout nebo změnit celou výchovnou situaci.
- Zásada důslednosti – vede k vytváření pevných stereotypů.
- Zásada reálnosti vlastních možností – vychovatel může mít na vychovávaného nároky jen do té míry, co je sám schopen realizovat.⁶³

2.2 Výchova jedince pro současný svět

Každý jedinec ve společnosti má tendence k celoživotnímu rozvoji, osobnímu růstu a dosažení co nejlepších životních možností. Seberealizační potřeby přinášejí zkušenosti, pocity štěstí a životní moudrost. Klíčovým významem pro formování osobnosti jsou vztahy k jiným lidem, akceptace druhými a vědomí vlastní ceny. Formování probíhá směrem k výchově k lidství, autonomii a autentičnosti. Současné chápání výchovy spočívá v celistvém pojetí

---

⁶³ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 146 – 149.

humanistické výchovy, která podporuje harmonický rozvoj a směřuje k nejvyššímu cíli, což je člověk s dobrou orientací v dnešním světě.⁶⁴

2.2.1 Proměna hodnot a životního stylu

Doba volného času se v životě člověka neustále prodlužuje. Proto je především u dětí důležité, aby tento čas trávily účelně a kreativně, protože se významně podílí na jejich socializaci a sociálním začlenění. Podle výzkumné zprávy „Hodnotové orientace dětí ve věku 6 - 15 let“ tráví v dnešní době děti mladšího školního věku volný čas převážně v rodině, kde se učí s volným časem nakládat. S přibývajícím věkem je postupně rodina nahrazována kamarády. Stále více narůstá doba, kterou děti tráví u televize. Již výzkum z roku 2004 uvádí, jak je trávení volného času u televize oblíbené. Další velký nárůst zaznamenávají informační a komunikační technologie (ICT). Ty umožňují dětem „trávit“ čas s kamarády prostřednictvím sociálních sítí, kde však může vznikat prostor pro kyberšikanu, slovní napadání nebo hůře pro nelegální činnosti. Čím jsou děti starší, ztrácí také chuť i motivaci účastnit se organizovaných volnočasových aktivit, které by jim mohly být inspirací přinášející pozitivní vzorce chování a omezování projevů rizikového chování.⁶⁵

Proměny volnočasových aktivit probíhají kontinuálně a jsou vázány na postupné sociální, psychické i biologické zrání jedince. Některé aktivity však mohou být spojeny se změnou sociální pozice, společenské role nebo posunem do další životní etapy. Změny a nové pozice aktivit probíhají velmi rychle a odrážejí se v životním stylu dětí a mládeže. Životní styl dětí odpovídá jejich životní fázi a většinou je v souladu s jejich sociálním polem.⁶⁶

2.2.2 Fenomén kyberkultury

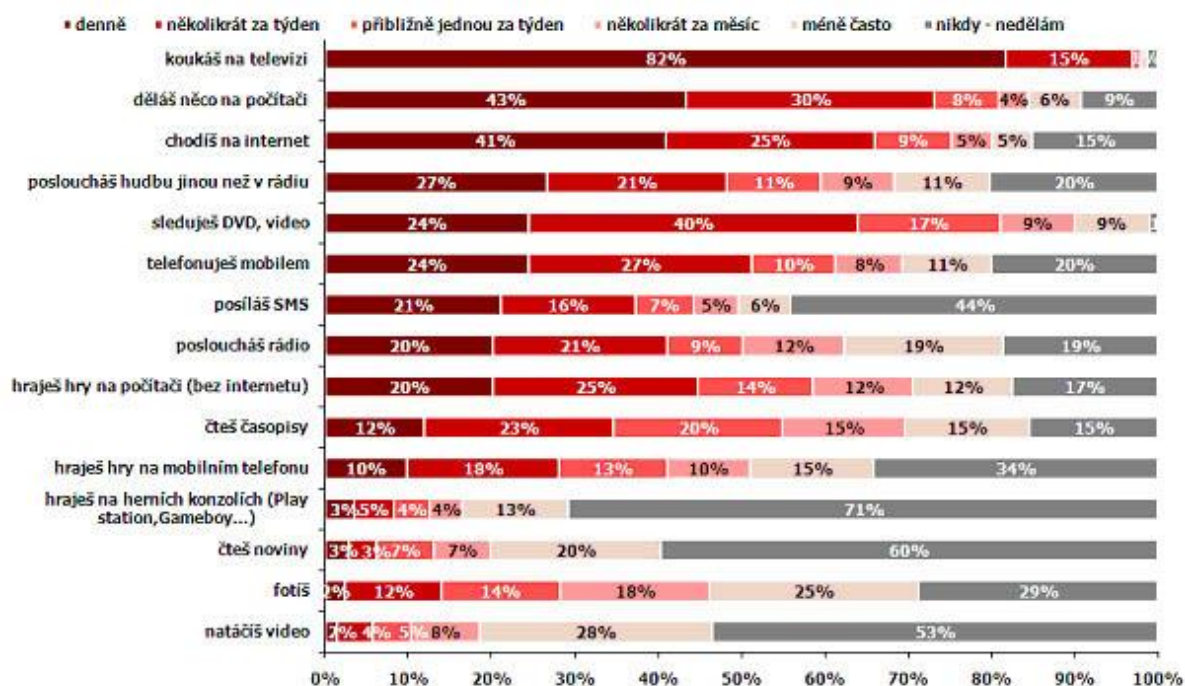
Kyberkultura se projevuje schopnostmi, které jedinci využívají při práci s novými technologiemi. Vzniká v rozpětí jedné generace a ve společnosti tak žijí vedle sebe generace s odlišnou zkušeností i postojem k ní. Pro mládež znamená kyberkultura vzdalování se od té tradiční. Výzkumy na volný čas stále více ukazují, že informační technologie jsou stále oblíbenější a stávají se důležitou součástí volného času dětí a mládeže. Osobnost současného člověka je od narození ovlivňována médii. Ta se stávají významným sociálním činitelem. Sledování televize bylo každodenní záležitostí podle realizovaného výzkumu v roce 2009 agenturou Mediaresearch až u 97 % dětí ve věku 4 – 14 let. Dalšími oblíbenými činnostmi

⁶⁴ VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2001. s. 65 – 67.

⁶⁵ KLÍČE PRO ŽIVOT. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*. [online].

⁶⁶ SAK, Petr a KOLEŠÁROVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 2004, s. 62.

jsou především sledování internetu, videí, telefonování, hraní elektronických her či komunikace s kamarády pomocí sociálních sítí. Je to umožněno také tím, že téměř všechny děti uvádějí neomezený přístup k internetu a médiím. Následující graf na obrázku č. 3 ukazuje četnost jednotlivých aktivit dětí.

Obrázek č. 3 - Frekvence jednotlivých činností spojených s médii

Zdroj: MARKETINGOVÉ NOVINY. *Volnému času českých dětí vládnou televize, počítač a zájmové kroužky*. [online].

Denně tráví u počítače svůj volný čas dvě pětiny uvedených dětí a frekvence s věkem roste.⁶⁷ Vyrůstající tendenci trávení volného času u internetu a televize potvrdil i výzkum z roku 2011 „Klíče pro život – Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let“. Z této studie také vyplývá, že čím jsou děti starší, tím méně jim rodiče zakazují sledovat některé nevhodné pořady a ztrácí přehled, na co se děti dívají, popřípadě jaké internetové stránky navštěvují.⁶⁸

Také v zahraničí se objevují články, které poukazují na velký vliv televize na děti. Na jedné straně uvádějí pozitivní dopady, jako je sledování naučných kanálů věnujícím se vědě, technice, matematice či přírodním vědám. Existuje také celá řada informačních kanálů, které napomáhají orientovat se v záplavě aktuálních informací o dění ve světě. Také může děti inspirovat při kreativní zábavě a tvoření. Na druhou stranu časté sledování televize odvádí děti

⁶⁷ MARKETINGOVÉ NOVINY. *Volnému času českých dětí vládnou televize, počítač a zájmové kroužky*. [online].

⁶⁸ KLÍČE PRO ŽIVOT. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*. [online].

od fyzické aktivity a zabraňuje zdravému sociálnímu rozvoji. Také může zkreslovat pohled na svět pomocí reklamy ovlivňovat úsudek a vnímání.⁶⁹

Proměna trávení volného času není jen v tom, že dítě „tráví“ čas u počítače. Jde o to, že počítač se stává jakýmsi průsečíkem, kde se sbíhají dřívější aktivity a vznikají nové, například fotografování, filmování, četba, grafická tvorba, animace, skupinová komunikace, nakupování, seznamování a mnoho dalších. Tedy, to co dřív jedinec provozoval běžně v zájmových organizacích v různém čase, dnes může uspokojovat z pohodlí domova. Nárůst aktivit spojených s informačními technologiemi u dětí a mládeže představují přeměnu životního stylu směrem k jeho digitalizaci a vytváření kyberkultury. Vedle tradičních činností vznikají nové aktivity a virtuální produkty.⁷⁰ Kyberprostor ale není jednosměrný. Možnost interakce nutí děti přemýšlet a procvičovat sociální dovednosti, prosazovat vlastní názory, argumentovat a také projevat emoce. Výhodou je také zlepšování a prohlubování jazykových znalostí a rozvíjení fantazie. Na druhou stranu může virtuální svět napáchat na dětech mnoho škod. Především nepřirozeným únikem do světa fantazie, který přináší nespočet hodin strávených u počítače. Děti a mládež tak nedokážou navazovat skutečné vztahy a vytváří vztahy virtuální, kde mohou vystupovat anonymně. To s sebou nese další rizika, jako jsou napadání druhých, neopodstatněná kritika, agresivita a používání vulgarismů. S prostředím internetu je tedy spojeno i mnoho negativních jevů. Mezi ty nejčastější se řadí závislost na internetu, kyberšikana, kyberstalking (pronásledování, obtěžování) či kybergrooming (nebezpečná manipulace).⁷¹

Novým fenoménem, na který poukazují výzkumní pracovníci a prokázaly ho různé studie, je Facebook deprese. Ta se může dostavit po nadměrném trávení volného času na stránkách sociálních sítí. Pomoc pak tyto děti hledají rovněž na sociálních sítích, ze kterých se nemohou vymanit. Tato „pomoc“, ale může mít podobu navádění k užívání návykových látek, k agresivnímu či sebezničujícímu chování.⁷²

Bude tedy zajímavé sledovat, jak se u dalších generací vyvine životní styl, jak zvládnou nástrahy spojené s používáním počítače a co se stane se vztahem člověka k přírodě. Volný čas se stává důležitou charakteristikou životního stylu, především díky jeho svobodnosti a dobrovolnosti. Protože volného času v současném světě ubývá, je jen na každém jedinci, jaké aktivity bude upřednostňovat a jak se to projeví vzhledem k jeho žebříčku hodnot.⁷³

---

⁶⁹ MOOM JUNCTION. *12 Good And Bad Effects Of Television On Children*. [on-line].

⁷⁰ SAK, Petr a kol. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. 2007, s. 257 – 261.

⁷¹ KARÁSKOVÁ ULBERTOVÁ, Zuzana. Rodič, vychovatel a dítě na internetu. In: KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 2012, s. 53-55.

⁷² AAP NEWS § JOURNALS GATEWAY. *The Impact of Social Media on Children, Adolescents, and Families*. [online].

⁷³ SAK, Petr a kol. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. 2007, s. 257 – 261.

2.3 Volný čas

Volný čas lze charakterizovat z několika hledisek. Může to být čas, který zbývá po splnění všech povinností, dále také čas, který je určen pro činnost seburčující a sebevytvářející, který zahrnuje odpočinek a zábavu, rozvoj zájmové sféry, zvýšení kvalifikace a účast na veřejném životě.⁷⁴

2.3.1 Specifika a charakteristika volného času

Knotová ve své knize uvádí několik charakteristik volného času tak, jak jej popsal Dumazedier a které se staly všeobecně přijímanými. Volný čas je svobodnou volbou, osvobozuje od primárních povinností spojených s rodinou, prací, společenskými povinnostmi. Podléhá závazkům, které jsou dány skupinovou sounáležitostí a příslušností. Pokud se volnočasové činnosti stanou povinnostmi, změní se jejich podstata a přestávají být svobodně zvolené. Z hlediska cílů nemá volný čas žádné zaměření, není ani podřízen společenskému nebo materiálnímu cíli. Pokud by tomu tak bylo, stává se volným časem jen částečně a nabývá charakter polovolného času. Volný čas má hedonistický charakter, protože jeho cílem je radost, potěšení a blaho, což je jeho základní rys. Naplňuje potřeby každého člověka na rozdíl od činností daných společnostmi. Je proměnlivý.⁷⁵

Dumazedier také rozdělil veškeré lidské činnosti do čtyř kategorií. Jsou jimi práce, rodinné závazky, sociální závazky a činnosti zaměřené na sebeuspokojení a sebevyjádření. Tyto činnosti ve volném čase dále rozdělil do dalších čtyř základních oblastí:

- Činnosti pololukrativní – mají položištný charakter. Jsou to například pomoc sousedům, rybolov pro zisk, činnost ve sportovním spolku za peníze.
- Činnosti poloužitkové a polorekreační – jsou převážně prováděny v domácnosti, například zahrádkaření, chovatelství, kutilství.
- Činnosti polovýchovné a polozábavné – souvisejí s rodinou, například hraní si s dětmi nebo čtení dětem.
- Činnosti pro vlastní potěšení – určené členům rodiny nebo spolková činnost například rekreační sport, šití, pletení a jiné ruční práce, četba, činnost v klubu.⁷⁶

Český autor Vážanský uvádí definice, které vycházejí z německy mluvících zemí, především zejména z názorů německých pedagogů volného času Opaschowského a Nahrstedta.

---

⁷⁴ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 10, 11.

⁷⁵ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 27, 28.

⁷⁶ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 27 – 30.

Pozitivní definice vymezuje volný čas jako prostor, který pro každého jedince znamená svobodu, kdy si může dělat, co chce a nikdo ho k tomu nenutí. Negativní definice jej vymezuje jako zbývající dobu z celkového dne, která zůstává po pracovních a studijních povinnostech a po uspokojení biologických potřeb.⁷⁷

Všichni autoři uvádějí společný rys - volný čas je takový čas, kdy jedinec koná činnosti jen takové, které chce a pro své potěšení. Je jen na každém, jak volný čas naplní a využije.

2.3.2 Funkce volného času

Každý autor uvádí své vlastní rozdělení funkcí volného času. Rozdíly jsou způsobené především tím, jestli je v centru jejich zájmu vztah společnosti a volného času nebo vztah volného času a životního způsobu. Mezi nejznámější patří rozdělení od Dumazediera. Tento autor se omezuje jen na tři základní aspekty. Odpočinek, kdy má volný čas sloužit k zotavení po fyzickém i psychickém vypětí, rozptýlení, které nabízí zábavu a uvolnění a rozvoj prostřednictvím kreativních, kulturních a společenských sdružení.

Vážanský staví na rozdělení Kaplana, který za základní funkce považuje podněcování tvořivých sil, utváření individuality, vytváření pozitivních zážitků a posilování skupinové a sociální participace.

Filipcová však ve své publikaci hovoří o tom, že všechna dělení jsou pouze teoretická a ve skutečnosti se prolínají. Jako nejdůležitější uvádí odpočinek a rekreaci, kompenzaci jednostranné zátěže, informace a orientace.⁷⁸

2.3.3 Vznik a existence volného času

Vznik a existenci volného času ovlivňovalo v minulosti především to, že činnosti ve společnosti se přestaly podřizovat sociální skupině a činnostem v ní. Povinnosti, práce i volný čas se osvobodily od kolektivních ritů, tj. činností svázaných s kolektivem, což umožnila svobodná volba členů dané sociální skupiny. Dalším důležitým momentem bylo, že pracovní činnosti si začal člověk sám organizovat a nemusely se podřizovat jen vlivům přírody. Práce a volný čas jsou v moderní společnosti jasně rozděleny.⁷⁹

---

⁷⁷ VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2001. s. 30.

⁷⁸ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 33, 34.

⁷⁹ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 33.

V industriální společnosti je hlavní myšlenkou oddělení práce a relaxace. Narůstá potřeba pracovat na sobě, samostatně vytvářet něco, co přináší jedinci potěšení i užitek. Do popředí se dostává vlastní aktivita a orientace na kvalitu prožívání životního času.⁸⁰

2.4 Pedagogické zhodnocování volného času

Zhodnocovat a pedagogicky působit na oblast volného času je nedílnou součástí systému výchovy a vzdělávání. Pedagogika volného času potom může poskytovat východiska pro rozvoj jeho jednotlivých součástí, mezi které se řadí:

- Prostředí, prostor a zařízení – kde se všechny aktivity uskutečňují a jsou zde příznivé podmínky pro jejich rozvoj.
- Účastníci zájmového vzdělávání – do kterých se řadí vychovávání i vychovatelé.
- Obsah a metody – pomocí nichž se koncepce, cíle a hodnoty uplatňují ve výchově.
- Výhled výchovného zhodnocování – především v současných společenských podmínkách.⁸¹

2.4.1 Prostředí, prostor a zařízení v přírodě

Příroda je i v dnešním přetechizovaném světě stále využívaným zdrojem a cílem podnětů. Na základě znalostí o zákonitostech přírody začal člověk postupem času její potenciál plně a efektivně využívat. V současnosti se jedná především o kompenzaci pracovního i společenského života a obnovu duševních i tělesných sil. Volnočasové aktivity v přírodě mohou být jednorázové, pravidelné, krátkodobé i dlouhodobé. Podporují fyzickou i psychickou zdatnost účastníků, rozšiřují jejich znalosti, rozvíjí cítění pro její ochranu a vytváří jedinečný a pozitivní vztah člověka k přírodě. V České republice má dlouhodobou tradici pěší turistika, díky které vznikla rozsáhlá a ojedinělá síť značených turistických cest. Pokud se jedná o náročnější aktivity, jako jsou cykloturistika či zimní sporty, je potřeba prostředí přizpůsobovat člověku. Nejeefektivnějšími zařízeními v přírodě jsou taková, která umožňují spojovat letní a zimní sporty, která jsou vždy v souladu s ochranou přírody. Vznikají tak multifunkční komplexy, které berou v úvahu všechny věkové kategorie i zvláštnosti účastníků a vychází jim maximálně vstříc. Součástí přírodního prostředí je také pěstování rostlin a chování drobných živočichů

---

⁸⁰ KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2001, s. 156 – 157.

⁸¹ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 13.

v rodinách, školách nebo ve volnočasových zařízeních. Tato prostředí se snaží přiblížit a částečně i nahradit chybějící přírodní prostředí u městských dětí.⁸²

Příroda však není jen prostředím pro zábavu a potěšení, ale slouží také k poznávání činností a souvislostí vedoucích k šetrnému vztahu k ní. Mnoho organizací se tak zapojuje a pořádá akce, soutěže a tábory pro děti. Například státní podnik Lesy České republiky s. p. pořádá již od roku 2000 v období od jara až do podzimu poznávací akce pro děti a mládež s názvem Dny s Lesy České republiky. Všichni účastníci si zde mohou ověřit své znalosti o lese, fyzickou zdatnost na lesních stezkách, mohou se zúčastnit ukázky výcviku dravců nebo vyzkoušet střelbu z luku.⁸³ Projekt Lesní pedagogika je další metoda lesnické a environmentální osvěty a předávání informací o lese. Pomocí lesních pedagogů se učí účastníci vnímat les všemi smysly, důraz je kladen na zážitkové poznávání lesa. Hlavním cílem je prohlubovat v dětech znalosti o přírodě a lese, zlepšovat vztahy k přírodě a předávat letité zkušenosti lesníků.⁸⁴

2.4.2 Prostředí, prostory a zařízení v obcích a městech

Mezi nejvýznamnější prostředí patří ulice, náměstí, parky či městské zástavby. Zvláštností těchto prostředí je především to, že jejich prvotním posláním nejsou volnočasové aktivity. Přesto se staly místem pro spontánní hry a setkávání informálních skupin dětí a mládeže. Mohou se ale také velmi rychle stát místem, kde vznikají a působí negativní vlivy. Proto je potřeba dbát na výchovné působení a směřovat mládež k aktivitám, které plnohodnotně naplní volný čas. Volnočasové aktivity začaly využívat ulice, náměstí i jiné městské prostory pro příležitostné, divácké i účastnické sporty. Jedná se například o cyklistiku, amatérské sporty jako jsou košíková, skateboard či plážový volejbal.⁸⁵ V dnešní době je také velmi populární parkour, který se ale řadí k extrémním sportům. Jedná se o nejrůznější nečekané skoky přes lavičky v parku, zábradlí a střechy bez jakýchkoliv pomůcek. Aby se tento oblíbený sport nestal nebezpečným, je potřeba k němu přistupovat zodpovědně, trénovat v tělocvičně, znát své hranice a respektovat zásady bezpečnosti. Při dodržení všech pravidel se potom parky, hřiště i jiná místa stávají předváděcí akci.⁸⁶ Dalším nově šířeným sportem ve městských parcích je street workout – cvičení s vlastní tělesnou vahou. V České republice je zatím

---

⁸² HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 15 – 19.

⁸³ LESY ČESKÉ REPUBLIKY. *Volný čas v lese. Akce pro veřejnost. Dny s Lesy České republiky*. [online].

⁸⁴ LESY ČESKÉ REPUBLIKY. *Osvěta. Lesní pedagogika*. [online].

⁸⁵ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 20 – 22.

⁸⁶ SPORTOVNÍ MAGAZÍN. *Nutrisport.cz. Extrémní vytrvalost. Parkour je sled akrobatických prvků umění*. [online].

jen málo míst, kde by se tento stále více populární sport mohl provozovat. Ale lidé nebádající mládež ke sportu tuto myšlenku podporují, protože je to jedna z cest, jak zabránit šíření negativních vlivů, jako jsou alkohol, drogy a rizikové chování.⁸⁷

Velmi výraznou a dlouhodobou součástí volnočasových aktivit jsou také historická místa a rekreační zóny města. Většinou se jedná o historické budovy, které prošly rekonstrukcí a nyní nabízejí všem účastníkům poznání minulosti města, muzejní expozice, výstavy i divadelní představení. Další velmi populární akcí je přestavba areálů a zařízení původně určených k výrobním účelům. Zastaralé objekty se modernizují a ukazují návštěvníkům novou dimenzi volného času. Příkladem může být průmyslový industriální areál Dolu Hlubina, koksovny a vysoké pece Vítkovických železáren. Po ukončení těžby uhlí byl areál zpřístupněn veřejnosti, kdy je možné se dostat do nitra vysoké pece nebo zjistit vše o těžbě uhlí, a také o mnoha dalších technických vymoženostech a vynálezech za posledních 200 let. Budovy se proměnily na netradiční vzdělávací ateliéry, klubovny, kinosály a místnosti pro výuku, koncerty, festivaly či výstavy. Vznikají zde vzdělávací programy pro všechny věkové kategorie zaměřené na přírodovědné, technické i společenskovední obory.⁸⁸ Nápadité je také propojení s dětskou veřejnoprávní televizní stanicí ČT :D, která vysílá naučné i zábavné pořady pro děti ve věku 4 – 12 let a jedním z nich je právě i soutěžní pořad U 6 – úžasný svět techniky, kdy si děti vyzkouší přírodní zákony na vlastní kůži.⁸⁹

Mezi další četné příležitostné volnočasové aktivity, které se uskutečňují ve městech či na vesnicích, se mohou řadit například rekonstrukce historických bitev, poutní i zámecké slavnosti nebo aktivity spojené s místními tradicemi a lidovými slavnostmi.⁹⁰

2.5 Děti školního věku a jejich vývojové zvláštnosti

V současné době jsou skupiny účastníků volného času značně heterogenní, proto je důležité, aby pedagogové volného času byli dokonale obeznámeni s obecnými vývojovými zvláštnostmi dětí. Získané poznatky jim lépe pomohou při výchovném působení respektovat věkové zvláštnosti vychovávaných.⁹¹ Tato práce pojednává o dětech školního věku, proto budou níže popsány pouze tyto skupiny.

---

⁸⁷ RONNIE.CZ. Kulturistika a silové sporty. *Street workout – základní informace o tréninku s vlastní vahou*. [online].

⁸⁸ CZECHTOURISM. Kudy z nudy.cz. *Dolní Vítkovice – průmyslový areál Dolu Hlubina*. [online].

⁸⁹ ČSKÁ TELEVIZE. DĚTSKÝ PROGRAM. *Děčko, velká televize v malém*. [online].

⁹⁰ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 24.

⁹¹ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 86.

2.5.1 Mladší školní věk – žáci prvního stupně ZŠ

Jedná se o děti ve věku 6 – 11 let. Nejtypičtější znak spočívá v tom, že se předškolní dítě stává školákem. Většina dětí je k tomuto kroku psychologicky připravena a těší se na nové podněty a změny.⁹² Zlepšuje se jejich pohybová koordinace, zejména drobného svalstva ruky. Pohyby jsou přesnější, rychlejší, vytrvalejší a rozmanitější. Vytvářejí se předpoklady pro organizované tělesné aktivity, avšak bez zaměření na výkon. Jedná se spíše o spontánní pohyb. Rozumový vývoj ovlivňuje prostředí – rodinné, školní i volnočasové. Zlepšuje se pozornost a představy nabývají názorných a konkrétních obrazů. Paměť i myšlení jsou také konkrétní, děti mají sklon k mechanickému zapamatování. Řeč se rozvíjí v souvislosti s rozvojem ostatních psychických procesů, rozšiřuje se aktivní slovník, gramatická správnost. City jsou v tomto věku většinou kladné, ale ještě povrchní a nestálé. Pro další zdravý vývoj jsou významné kladné citové vztahy. Spolu se získáváním nových zkušeností, vědomostí a dovedností formují i základy světového názoru. Nejvýznamnější činností zůstává učení, záměrné i spontánní a hra. Ta je realističtější, promyšlenější, plánovitější a složitější a má nezastupitelný význam. Nejoblíbenější bývají hry pohybové, které kompenzují duševní práci a psychické soustředění ve vyučování. Děti už jsou schopné respektovat její pravidla. Velmi silně na děti působí média, proto je nutné zajímat se o obsah pořadů, sdělení a jejich vlastní činnosti na sociálních sítích. Vychovatelé se stávají velmi silnou autoritou a jejich názory děti přijímají bez výhrad. Je důležité, aby tento vztah posilovali, především stanovováním přiměřených požadavků spolu s pozitivní motivací.⁹³

Zájmy jsou v tomto období nerozlišené, rozmanité, bohaté, ale značně nestálé a povrchní. Nejvíce vhodné je činnosti střídát, aby se měnil nejen obsah, ale i prostředí. Děti touží po všem novém, jejich nadšení je důležitým faktorem pro hlubší rozvoj vybraných zájmů v pozdějším věku. Volný čas je čas her a pestrých činností tak, aby děti mohly vybírat, poznávat a zkoušet.⁹⁴

2.5.2 Střední školní věk – žáci druhého stupně ZŠ

V období od 11 do 15 let dochází u dětí k velkým tělesným i duševním změnám. Biologické změny se mohou odrážet v psychice dětí a projevovat se neklidem, výbušností a nevyrovnaností. Nejtypičtějším znakem je pohlavní zrání, které začíná okolo 12 let. Dospívání

⁹² PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič. *Vývojová a pedagogická psychologie*. 1977, s. 66 – 68.

⁹³ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 88 -90.

⁹⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 2008, s. 97.

probíhá u dívek i chlapců odlišně. Vývoj je intenzivní, ale nerovnoměrný. Nervová soustava nezvládá snášet velmi silné ani příliš monotónní podněty. Vnímání se zdokonaluje, analýza i syntéza podnětů je přesnější. Pozornost se prodlužuje, dospívající jsou schopni většího a hlubšího soustředění. Paměť je přesnější, trvalejší i obsáhlejší, mechanická paměť je na vrcholu. Myšlení se zdokonaluje ve schopnosti abstrakce a zobecňování. Dokáží vytvářet hypotézy při řešení problémů a hovořit o nich. Rozvoj myšlení se odráží i v řeči, dokážou se vyjadřovat i v dlouhých souvětích. Řeč je celkově hlučná, nápadná se záměrem na sebe strhávat pozornost. City jsou hlubší, rozmanitější. Typické je střídání nálad a kolísání citů. Častým zdrojem záporných zdrojů mohou být spory s dospělými i se svými vrstevníky. Ve vztahu k dospělým je nápadné zvýšení kritičnosti, zejména k dříve uznávaným autoritám, např. učitelům, vychovatelům i rodičům. Mladí mnohem přísněji posuzují své vlastnosti. Kladně hodnotí spravedlnost, sebeovládání, pochopení. Záporně pak hodnotí nedostatek energie, nespravedlnost, ješitnost, ironický postoj. Velmi těžce nesou podceňování jejich schopností, ponižování, ironizování, nevhodné tresty a přehlížení. Vychovatelé musí uplatňovat svůj pedagogický takt, aby zůstali pro dospívající kladnými vzory. Dalším typickým znakem je touha po samostatnosti a rozšíření společenských kontaktů. Je proto žádoucí umožnit jim zapojení se do rozmanitých činností, kde mohou získat nové zkušenosti a navázat hodnotné mezilidské vztahy. Nutné je respektovat vyvíjející se odlišnost zájmů a projevů chování. Zájmy jsou nyní již mnohem hlubší, trvalejší a mohou hrát velkou roli při volbě povolání. Projevují se i individuální rozdíly v zálibách, schopnostech a také ve vlivu prostředí a výchovy. Zejména vliv rodiny je nezastupitelný při formování životního postoje i postoje k plnohodnotnému trávení volného času.⁹⁵

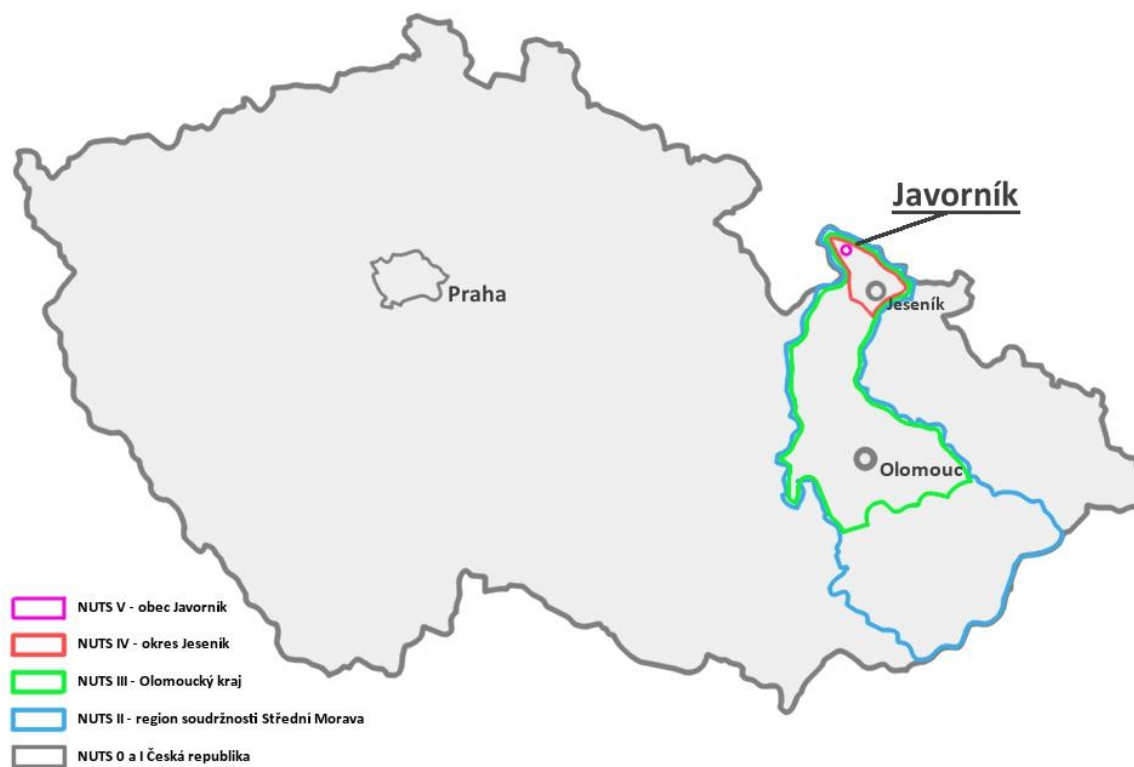
⁹⁵ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2011, s. 91- 99.

3 Javorník a volnočasová prostředí

V následující kapitole je charakterizováno a analyzováno město Javorník z hlediska volnočasového prostředí. Javorník je svou polohou na jednu stranu značně znevýhodněn z hlediska špatné dostupnosti a vzdálenosti od vnitrozemí, na druhou stranu se může pochlubit zdravým ovzduším, čistou přírodou a domáckou atmosférou. Spojuje charakter městských prostředí i přírodních prostředí s bohatou institucionální základnou pro trávení volného času.

3.1 Město Javorník

Město Javorník je součástí Olomouckého kraje a leží severozápadně od okresního města Jeseník (viz obrázek č. 4). K městu patří místní části Bílý Potok, Horní Hoštice, Travná a Zálesí. Polohu města z hlediska celé ČR a Olomouckého kraje znázorňuje obrázek č. 4.

Obrázek č. 4 – Geografická poloha města Javorník dle Evropského statistického úřadu

Zdroj: autorkou vytvořený obrázek pomocí běžně dostupného grafického softwaru

Jeho katastrální území se rozkládá pod vrcholky Rychlebských hor nedaleko státní hranice s Polskem. Nadmořská výška je od 300 do 899 m. n. m. a rozloha 77,43 km². První písemná

zmínka o městě sahá až do roku 1291. Výraznou dominantou je Státní zámek Jánský vrch. V roce 1992 byl Javorník vyhlášen městskou památkovou zónou.⁹⁶

Ke konci roku 2016 mělo město 2788 obyvatel.⁹⁷ Z toho podíl všech dětí do 18 let je 490. Preferovaná skupina diplomové práce od 6 do 15 let činí 301 dětí.⁹⁸

3.2 Volnočasové prostředí a prostor v přírodě

Jak již bylo popsáno v kapitole 2.4.1, jsou prostory v přírodě nenahraditelnými a stále více vyhledávanými místy pro trávení volného času. Ačkoliv Javorník má status města, leží uprostřed krásné přírody, která skýtá mnoho možností, jak trávit volný čas.

Jednou z možností je např. Borůvková hora, na které byla v roce 2006 otevřena 25 m vysoká vyhlídková věž, pramen u Svatého Antoníčka s kaplí, vyhlídka Čertovy kazatelny nebo kulturní památka Zřícenina hradu Rychleby. Všechna tato místa jsou cílem nejen turistů a cyklistů, ale především místních obyvatel. Během celého roku se zde pořádají různé akce, ke kterým patří například školní a motivační výlety, organizované výšlapy, výroční oslavy nebo například tradiční pochod „Rychlebská.“ V zimě tato, ale i další místa slouží k provozování zimních sportů a radovánek, například dětského bobování, sánkování nebo výletů na běžkách. Dalším atraktivním místem je vybudovaná vodní nádrž Biocentrum Střední díly, která slouží relaxaci, odpočinku, koupání, ale i sportovnímu rybaření a v zimním období se mění na kluziště pro děti i dospělé. V roce 2012 se tato oblast stala místem, kde se propojila výchova k ochraně přírody se smysluplným naplněním volného času. Spolek rodičů a dětí ve spolupráci se Základní školou Javorník, okres Jeseník zde v rámci společného projektu „Naše alej v Biocentru“ vysadili jabloňovou a jeřábovou alej.⁹⁹

Místní základní škola spolu s mateřskými školami také dlouhodobě spolupracuje se státním podnikem Lesy České republiky, s. p., jehož zaměstnanci z lesní správy Jeseník – lesní pedagogové pořádají pro místní děti pravidelně dny v okolní přírodě a podílejí se tak na výchově k aktivnímu přístupu k lesu a přírodě v přirozeném prostředí.¹⁰⁰ Některá jmenovaná prostředí jsou doložena fotografiemi uvedené v příloze č. 1.

---

⁹⁶ TURISTIKA. CZ. S.R.O. *Turistika.cz - Pro větší zážitek z cesty i výletu* [online]

⁹⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online].

⁹⁸ MINKSOVÁ Marcela. Odbor tajemníka. *Matrika*. Zdroj: Program Ginis EO

⁹⁹ MĚSTO JAVORNÍK. *Město Javorník. Turistika. Turistické zajímavosti* [online].

¹⁰⁰ MATUŠKA, Jakub: Ústní sdělení

3.3 Volnočasové prostředí a prostory ve městě

Město Javorník disponuje několika atraktivními prostory pro trávení volného času. Prvním, nově vybudovaným, je areál multifunkčního hřiště s vyhrazenou částí pro děti. Slouží od dubna až do října všem zájemcům o sportovní a pohybové aktivity. Plocha je uzpůsobena na provozování mnoha sportů, jako jsou například basketbal, volejbal, tenis, kopaná či házená a rozmanitých her podle dětské fantazie. V dopoledních hodinách je hřiště využíváno v rámci vyučování tělesné výchovy, v brzkých odpoledních hodinách slouží ke hrám a pohybu dětem ze školní družiny. Poté již mohou využívat hřiště i ostatní zájemci. Součástí areálu je dětské hřiště pro děti od tří let a tréninkový kout workoutu pro širokou veřejnost. Děti tak mají možnost provozovat toto populární cvičení v bezpečném prostředí. Dalším výrazným místem je areál fotbalového hřiště TJ DYNAMO Javorník. V současnosti má mimo dvou týmů mužů také tým dorostu, žáků i benjamínků. Posláním a přáním tělovýchovné jednoty je vychovávat nové generace dětí, jejichž součástí životního stylu, bude zájem o sport a pohyb vůbec. K podpoře pohybu a zájmu o cvičení a sport slouží také sportovní hala, která je přístupná široké veřejnosti. Součástí je gymnastický sál, posilovna a lezecká stěna. Pro děti i dospělé slouží v letních měsících zrekonstruované venkovní koupaliště Červenka, kde mohou děti trávit volný čas především v době hlavních letních prázdnin. Po celý rok mají ovšem k dispozici i krytý plavecký bazén, který dopoledne slouží dětem v hodinách tělesné výchovy.¹⁰¹ Některé prostory jsou doloženy fotografiemi v příloze č. 2.

Mezi další městské prostředí se řadí i historické a kulturní objekty. Tuto část zastupuje Státní zámek Jánský vrch, výrazná dominanta města i lákadlo pro turisty. V rámci spolupráce se základní školou mají děti možnost speciálních edukativních prohlídek vybraných místností zámku. Během nich spolupracují s průvodcem a plní nejrůznější úkoly. Tyto aktivity sice probíhají v době vyučování, ale podporují a vytváří vztah ke kulturním památkám a historii, kterou později děti zúročí i ve volném čase.¹⁰² Například v měsíci červnu 2017 měli sami žáci možnost v rámci projektu „Děti dětem“ stát se na několik dní historickými postavami spojených se zámkem a provázet návštěvníky.¹⁰³

V neposlední řadě je nutné zmínit i prostředí ulic, náměstí, parků a městských zástaveb. V Javorníku je několik parků, které také slouží k pohybovým aktivitám v době hodin tělesné výchovy, pořádají se zde různé městské akce, jako je například Den dětí a s nimi spojené různě

---

¹⁰¹ MĚSTO JAVORNÍK. *Město Javorník. Volný čas. Sport* [online].

¹⁰² NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Státní zámek Jánský vrch. *Pro děti* [online].

¹⁰³ ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Základní škola Javorník. Aktuálně* [on-line].

né soutěže a hry. Jeden městský park děti spontánně využívají k provozování parkouru, ačkoliv původní záměr byl díky rozmístěným kamenům spíše naučný. Náměstí je centrálním místem pro setkávání jak dětí, tak i dospělých, a to nejen v době pořádaných kulturních, výročních či sportovních akcí, ale i jen tak, aby mohly děti trávit čas spolu. Tuto funkci plní i prostor městské zástavby panelových domů, kde se děti setkávají ke hrám a sportovním aktivitám, což podporuje navazování pozitivních sociálních vztahů a posiluje celý proces socializace. Vybraná prostředí jsou doložena fotografiemi na příloze č. 3.

Velkou výhodou všech těchto prostředí je především to, že se nacházejí vzhledem k velikosti města poměrně blízko u sebe, a tudíž nejsou děti téměř nikdy úplně bez dozoru dospělých osob. Svým domácí charakterem se Javorník liší od neosobního prostředí velkých měst, což zaručuje také určitou míru bezpečí. Samozřejmě, že opět záleží na výchově, rodinném zázemí a průběžné kontrole a zájmu rodičů, které nelze ničím nahradit.

3.4 Volnočasové instituce a organizace

Na výchově dětí a mládeže se podílejí velkou měrou také instituce, které mohou být státní, neziskové, náboženské a komerční. Všechny také vytvářejí příznivé podmínky pro organizaci volného času.¹⁰⁴

Mezi státní instituci patří v Javorníku školní družina (dále jen družina), která je součástí Základní školy Javorník, okres Jeseník a je určena dětem prvního stupně. Svou výchovnou, zájmovou i vzdělávací činnost realizuje mimo vyučování, a to v ranních i odpoledních hodinách. Tato činnost se řídí specifickými pravidly pedagogiky volného času. Jde o formu zájmovou, rekreační, odpočinkovou i vzdělávací. Důležitou součástí je i příprava na vyučování. Družina má vyhrazené dvě místnosti, které jsou rozdělené na část odpočinkovou a vzdělávací. V prvním oddělení je nainstalován dataprojektor a interaktivní tabule. K pohybovým aktivitám je možno využít tělocvičnu a nově i multifunkční hřiště, které je součástí školy. Provoz družiny je zahájen i ukončen vždy současně se školním rokem a provozní doba je ráno od 6.00 do 7.45 a odpoledne od 11.30 do 16.00 hodin.¹⁰⁵

Další institucí je Základní umělecká škola Javorník, jejímž zřizovatelem je město Javorník. Škola poskytuje vzdělání ve výtvarném, hudebním i literárně dramatickém oboru. Výuka je umožněna v prvním i druhém stupni vzdělání a je určena pro děti od pěti let. Ty se zde mohou věnovat například hře na flétny, klavír, žesťové nástroje i bicí, dále malbě, kresbě, grafice, keramice i hereckým základům a sólovému zpěvu. Ve školním roce 2016/2017 navštěvovalo

¹⁰⁴ KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. 2011, s. 54, 55.

¹⁰⁵ ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Základní škola Javorník* [on-line].

školu 275 žáků z Javorníku, blízkého okolí a také z příhraničních sousedních měst a vesnic Polské republiky.¹⁰⁶

Městské kulturní středisko je základnou kulturního života ve městě. Zajišťuje kulturní rozvoj dětí, mládeže i dospělých. Pořádá divadelní a filmová představení pro děti a mládež v rámci cyklu Kultura školám, koncerty, výstavy, různá hudební a taneční vystoupení. Nedílnou součástí je také pořádání kulturně osvětových aktivit, jako jsou Den dětí, Dětský maškarní karneval, Škola malého táborníka nebo Mikulášská nadílka.¹⁰⁷

Městská knihovna Rudolfa Zuberu, která je součástí Městského kulturního střediska, zaujímá v životě javornických dětí význačné místo. A to již od předškolního věku, kdy ji v rámci besed a přednášek navštěvuje mnoho dětí. Tím získávají kladný vztah ke knihám a četbě obecně, což je dále cíleně rozvíjeno spoluprací se základní školou. V knihovně se pořádají také různé akce, besedy a výstavy, například Aprílové malování, kterého se ujali žáci pátých tříd, Konec nudných stěn, kdy za účasti známého malíře Adolfa Dudka děti malovaly na stěny, Pasování prvňáčků na čtenáře nebo nejoblíbenější každoroční akce Noc s Andersenem, kdy děti v knihovně nocují.¹⁰⁸

Zájmové aktivity dětí zajišťuje také Středisko volného času DUHA Jeseník. Stěžejní jsou organizované zájmové kroužky, které jsou zajištěny ve spolupráci se Základní školou Javorník, okres Jeseník. Všechny také ve škole probíhají a většinu z nich vedou místní učitelé a rodiče, kteří jsou zároveň externími pracovníky SVC DUHA Jeseník. Je to výhodná spolupráce, protože tak mají děti možnost navštěvovat zájmový kroužek, aniž by musely cestovat do vzdáleného Jeseníku. Mezi stálé zájmové kroužky lze zařadit například hudební kroužek Sluníčko, dramatický, šachový, jazykový kroužek a také kroužky sportovní jako jsou basketbal, volejbal, florbal nebo badminton a nově také kroužky taneční.¹⁰⁹

Základní škola také nově od roku 2016 v rámci projektu inkluzivního vzdělávání „Škola pro všechny“ zaměstnává sociálního pedagoga. Jeho posláním je podporovat rodiče ze sociálně znevýhodněného prostředí v péči o děti a mimo jiné pomáhat s výběrem a zajištěním vhodných volnočasových aktivit pro děti. Proto vznikl při škole „KLUB“ pro žáky pátých až devátých tříd, kteří neví, jak trávit svůj volný čas. Většinou mají navíc problémy ve škole, se vztahy k učitelům nebo spolužákům, mají rodinné problémy, jsou ohroženi závislostí nebo

---

¹⁰⁶ MĚSTO JAVORNÍK. *Základní umělecká škola Javorník* [online].

¹⁰⁷ MĚSTSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO JAVORNÍK. *Kulturní dům: O nás* [online].

¹⁰⁸ MĚSTSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO JAVORNÍK. *Knihovna: Městská knihovna dr. Rudolfa Zuberu* [online].

¹⁰⁹ ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Škola. Zájmové kroužky* [on-line].

se jim nedaří najít si kamarády. Klub je zatím v provozu jedno odpoledne v týdnu, ale počítá se s jeho časovým rozšířením, především podle potřeb a zájmu dětí.¹¹⁰

Neziskový sektor je v Javorníku zastoupen spolkem Ester z. s., který nabízí pomoc sociálně znevýhodněným skupinám obyvatelstva. Dětem z těchto rodin vytváří dlouhodobě programy zaměřené na sport, kulturu a pobyt v přírodě. Všechny se snaží rozvíjet dětskou osobnost a eliminovat tak vznik sociálně patologických jevů u dětí. Působí v rámci primární i sekundární prevence.¹¹¹ Svůj volný čas mohou děti trávit v nově zrekonstruovaném kulturním centru „Haway“, kde probíhá také doučování za pomoci zkušených a trpělivých lektorů. Většinou je to pro děti jediná možnost, jak se připravit do školy nebo trávit čas smysluplnou činností.¹¹²

Významnou institucí v neziskovém sektoru je spolek SPORT Javorník, z. s., jehož posláním je podpora sportu a rozvoj tělovýchovných a sportovních aktivit v regionu města Javorník. Svoji činnost provozuje především ve sportovní hale. Jedná se například o stolní tenis, lezení, volejbal, kalanetika, jóga, kondiční cvičení nebo také cvičení rodičů s dětmi. Spolek je otevřen široké veřejnosti bez rozdílu věku. Mimo pravidelnou činnost spolek pořádá mnoho turnajů, závodů i přátelských utkání.¹¹³

Také místní církevní spolek římskokatolické farnosti v Javorníku pomáhá dětem trávit volný čas. Jedná se především o dětský sbor, který se každý pátek schází na místní faře a pod vedením zkušené varhanice nacvičují písně, které pak znějí při nedělních bohoslužbách a náboženských svátcích. Dětem je také vždy na začátku školního roku nabízen kroužek náboženství, kde mají možnost se seznámit se základy křesťanství.¹¹⁴

Komerční sektor je v oblasti volnočasových aktivit zastoupen možnostmi letních tematických táborů v přílehlé části Javorníku v Račím údolí. Pro děti každým rokem připravuje zkušený a kvalifikovaný tým pracovníků programy, které respektují věk i možnosti dětí, jejich zdatnost a zájmy. Věkové rozpětí je od šesti do patnácti let. Každý táborový turnus je zaměřen na jinou oblast zájmu. Některá témata se pro velký zájem každoročně opakují, jiná vznikají podle aktuálních potřeb a zájmu dětí a rodičů.¹¹⁵ Mezi atraktivní nabídky patří také letní tábor pro rodiče a děti od pěti do jedenácti let, kdy se o děti stará kvalifikovaný tým táborových vedoucích a rodiče mohou poznávat krásy okolní krajiny.¹¹⁶

---

¹¹⁰ ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Sociální pedagog* [on-line].

¹¹¹ ESTER. Z.S: *Jiné programy. Práce s dětmi – volný čas.* [online].

¹¹² ESTER. Z.S: *Jiné programy. Doučování dětí a mládeže.* [online].

¹¹³ SPORT JAVORNÍK Z. S. *O spolku.* [online].

¹¹⁴ STRÁNKY DĚKANÁTU JESENÍK. *Ruzenec.cz. Javorník ve Slezsku. Aktivity farnosti.* [online].

¹¹⁵ RAČÍ ÚDOLÍ. *Tábory. Letní dětské tábory.* [on-line].

¹¹⁶ RAČÍ ÚDOLÍ. *Tábory. Tábory pro rodiče s dětmi.* [on-line].

3.5 Shrnutí

V předešlých kapitolách byly popsány a analyzovány různé možnosti trávení volného času dětí v Javorníku a jeho blízkém okolí. Soupis naznačuje dostatečné zastoupení spontánních i organizovaných aktivit. Základním pilířem organizovaných aktivit je základní škola, která slouží zároveň i jako zdroj informací a inspirací, jak volný čas trávit. Také spolupráce školy s místními organizacemi, rozvíjí možnosti, otevírá a rozšiřuje dětem i jejich rodičům obzory, jak smysluplně naplnit volný čas i v odpoledních hodinách.

V posledních letech se také výrazně proměnilo prostředí, kde mohou děti bezpečně trávit volný čas, což bylo hlavní motivací pro vybudování multifunkčního hřiště s přílehlou zahradou. Také náměstí, centrum setkávání obyvatel a místo konání mnoha kulturních akcí, prochází nyní rozsáhlou rekonstrukcí, jejímž cílem je zvelebení prostředí. Část náměstí je nyní v roce 2018 již dokončeno.

Největší devízou však zůstává především krásná nezničená příroda, kterou lze využívat celoročně a je jen na obyvatelích Javorníku, jak nabízené možnosti využijí. Jak již bylo v této práci několikrát zmíněno, je to především životní postoj a styl jednotlivých rodin, jaké aktivity preferují a jak své děti vedou a motivují k plnohodnotnému trávení volného času. A i přesto, že některé rodiny pochází ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, vždy je tu nabídka neziskových organizací, které se věnují těmto rodinám a potažmo tak jejich dětem, aby se mohly rozvíjet a nepociťovaly v této oblasti jakýkoliv handicap.

Je tedy evidentní, že plnohodnotně trávit volný čas mohou všechny sociální vrstvy obyvatel bez ohledu na finanční možnosti i jejich životní úroveň. Jak a zda se to odráží na vývoji dětí, životním stylu rodin a spokojenosti s nabídkou a jak zásadní je vliv prostředí rodinného, vrstevnického či přírodního, je předmětem zkoumání této diplomové práce.

4 Základní rámec výzkumu

4.1 Téma výzkumu

Výzkumným tématem diplomové práce je to, jaký vliv má prostředí na volný čas dětí v Javorníku. Především jde o zjištění skutečností, jak tyto děti prožívají svůj volný čas, jakou roli v jejich vývoji hraje prostředí rodinné, vrstevnické a lokální. Dále zda a do jaké míry se na jejich vývoji odráží životní styl rodiny, zájem rodičů o jejich aktivity a společné trávení volného času. Součástí výzkumu je také zmapování nabídky a možností trávení volného času, které Javorník nabízí. Zároveň je v práci sledováno, zda se odráží nějakým způsobem geografické umístění Javorníku na možnostech trávení volného času.

Uvedená mikroprostředí - rodinné a vrstevnické - jsou součástí makroprostředí, které tvoří prostředí lokální, a to svým způsobem propojuje také mezoprostředí, za které lze v této práci považovat prostředí sociálních sítí a internetu. Toto prostředí zasahuje v současné době velmi výraznou měrou do života dětí, mládeže i rodiny. Proto je nedílnou součástí výzkumu.

Na základě tématu jsou formulovány níže uvedené cíle.

4.2 Cíle výzkumu

Hlavní cíl:

Zjistit, analyzovat, porozumět a interpretovat jaký je vliv prostředí na trávení volného času dětí v Javorníku.

Díličí výzkumné otázky:

Jak vnímají děti i rodiče působení lokálního prostředí na možnosti trávení volného času?

Jakou měrou se podílí rodiče na způsobu trávení volného času svých dětí?

Jak zasahují a ovlivňují volný čas dětí místní zájmové organizace?

Jak ovlivňuje trávení volného času životní styl rodiny?

Do jaké míry zasahují do trávení volného času média a sociální sítě?

4.3 Metodologie výzkumu

Ve výzkumu je použit kvalitativní přístup. Jedná se o zkoumání daného sociálního nebo lidského problému a chápání sociální reality samotnými aktéry. Cílem výzkumníka je porozumět situaci tak, jak jej tedy chápou samotní aktéři. Lidé jsou zkoumáni v přirozeném prostředí, důraz je kladen především na popis všedních detailů každodenní reality, chápání chování a jednání v sociálním kontextu. V kvalitativním výzkumu je subjektivita výzkumníka brána jako přínos pro pochopení dané skutečnosti. Dále je důležitá dialogičnost, kdy se vý-

zkumník musí ponořit do zkoumaného problému a jen tím získá hluboké pochopení studovaného jevu. Podstatou je tedy široký sběr dat bez předem stanovených hypotéz či teorií. Teprve po dosažení dostatečného množství dat výzkumník pátrá po pravidelnostech a hledá pro ně oporu v již existujících datech.¹¹⁷ Mezi hlavní znaky kvalitativního výzkumu patří:

- delší a intenzivní kontakt s terénem, danou situací nebo výzkumným objektem;
- používání málo standardizovaných metod při sběru dat, hlavním nástrojem je výzkumník sám;
- hloubkové objasnění, vysvětlení dané situace nebo jevu.¹¹⁸

Pro strategii výzkumu a analýzu získaných dat v této práci byla zvolena **metoda zakotvené teorie**. Cílem je návrh teorie pro fenomény v určité a dané situaci. Vznikající teorie vychází ze získaných dat, kde se klade důraz na sledování vzájemných interakcí a jednání sledovaných jedinců v jejich přirozeném prostředí. Jde v podstatě o objevování a rozvíjení nových teorií.¹¹⁹

4.3.1 Zmapování terénu

Základním předpokladem pro úspěšnou výzkumnou práci je dokonalá znalost terénu. Tím může být jakékoliv prostředí, kde se vyskytuje cílová skupina nebo zkoumaný fenomén. Důležité je znát vzájemné vazby, pravidla a vládnoucí poměry. Jen tak je možné vyvíjet kvalitní výzkumnou práci. Zmapování terénu je pro výzkumníka také důležité z důvodu, aby se později mohl bezpečně pohybovat a realizovat výzkum. Provedení malého předvýzkumu pomáhá výzkumníkovi také lépe pochopit strukturu daného vzorku tak, aby nenarušoval jejich pravidla a poměry.¹²⁰

Velkou výhodou autorky práce je poměrně dobrá znalost zkoumaného prostředí, protože v něm sama žije. Zná vzájemné vazby obyvatel, poměry společenského bytí, což pomohlo při oslovování potenciálních výzkumných objektů. Přesto byla malá sonda do daného společenství provedena, a to během měsíců července a srpna 2017. Autorce šlo především o získání co nejvíce kontaktů a získání důvěry u jednotlivých rodin. Bylo také provedeno několik krátkých orientačních rozhovorů s dětmi i dospělými, zda jsou zvolené metody adekvátní a jestli jsou otázky položeny srozumitelně a vypovídají o hlavním zkoumaném problému.

---

¹¹⁷ ŠVARŤEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2014, s. 17 – 25.

¹¹⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 50 – 52.

¹¹⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 125 – 128.

¹²⁰ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 30.

4.3.2 Role a pozice výzkumníka

V kvalitativním výzkumu je výzkumník klíčovým faktorem, který ovlivňuje od začátku až do konce výzkumný proces. Jeho dosavadní prožitky, vědomosti i zkušenosti mu pomáhají porozumět zkoumaným fenoménům. Musí umět respektovat různorodost situací a pružně reagovat na možné změny, vhodně reagovat na možné narušující vlivy, umět je potlačit nebo zahrnout do výzkumu. Základním předpokladem je spoluvytváření výzkumných situací, tak aby byl stále sledován vytyčený cíl. Pozice mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu je rovnocenná. Výzkumník by nikdy neměl vnucovat účastníkům svou představu, ale snažit se o kompromis a dialog. Sám by si měl neustále klást otázku, jaký vliv má jeho činnost na účastníka výzkumu a jak se podílí na spoluvytváření výzkumné situace.¹²¹

O celkový dialog a plodnou spolupráci se snažila i autorka. Především šlo o to, nenutit a nepodsouvat, byť nevědomky, účastníkům vlastní názor a pohled na zkoumaný problém. Dobře účastníkům naslouchat a sledovat je v jejich přirozeném prostředí, všimnout si maličností, jako je tón vzájemné komunikace, gestika, celkové naladění rodiny, ale i případného napětí či jiné vyzářující emoce. Předpokladem byla také vybavenost základními znalostmi a představami o zkoumaném problému.

4.4 Etický problém výzkumu

U každého kvalitativního výzkumu musí výzkumník zvažovat a řešit etické otázky. Mezi základní pravidla patří zachování důvěrnosti, získat poučený souhlas a zpřístupnit práci účastníkům výzkumu. Při zachování důvěrnosti jde především o zachování anonymity účastníků. Získání souhlasu by mělo být vždy nějak zaznamenáno, písemně nebo nahráním na diktafon. Pokud výzkumník slíbí účastníkům, že je seznámí s výsledky, měl by to udělat.¹²²

V případě prováděného výzkumu v rámci této diplomové práce byli všichni účastníci na začátku obeznámeni s tématem i cíli výzkumu. Byli také seznámeni s obsahem rozhovoru a návrhem na časový snímek, poté jim byl předložen formulář s informovaným souhlasem (viz příloha č. 4). Protože byly rozhovory vedeny nejen s dospělými, ale i s nezletilými dětmi, podepisovali za ně informovaný souhlas rodiče. Všichni měli dostatek času si účast na výzkumu promyslet a všem byla ponechána možnost odstoupení od výzkumu. Účastníci byli také ubezpečeni o zachování anonymity, zajištěnou čestným prohlášením autorky (viz příloha č. 4) a omezením jmen pouze na iniciály. Také jim byla nabídnuta možnost seznámit se

---

¹²¹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 70 - 75.

¹²² ŠVARÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2014, s. 43 – 50.

s výsledky šetření, kterou ale žádný z respondentů nevyužil. Nikdo z účastníků nebyl k rozhovorům nucen, ani mu nebyla způsobena vědomá újma.

4.5 Výzkumný vzorek

Při aplikaci kvalitativního designu není výzkumný vzorek předem pevně dán. Může se v průběhu výzkumu měnit podle potřeb výzkumníka. Cílem v tomto případě není, aby vzorek reprezentoval určitou populaci, ale výzkumný problém. Velmi častá je metoda teoretického záměrného výběru. Výzkumník také předem neví, jak velký výzkumný vzorek bude potřebovat, proto shromažďuje informace až do tzv. saturace, která předpokládá, že další informace již nepřinesou nic nového, co by ovlivnilo vznikající teorii.

V této práci byl zvolen záměrný (účelový) výběr, kdy byli vybráni respondenti podle určitých vlastností a charakteristických znaků. Účelem tedy bylo vyhledávat takové respondenty, kteří splňují daná kritéria a zároveň s výzkumem souhlasí.¹²³

V první fázi, v měsících červenci a srpnu 2017, autorka oslovila několik rodin, které vybrala podle svých zadaných kritérií. Prvním kritériem byla přítomnost dětí preferované věkové skupiny 6 – 15 let, druhým byl zájem a možné zapojování do volnočasových aktivit a třetím byla ochota se výzkumu zúčastnit i po podrobném představení problému a nastínění spolupráce a požadavků.

Ve druhé fázi v měsících září až listopadu 2017, stvrdili účast na výzkumu respondenti podpisem formuláře informovaného souhlasu. Poté již probíhaly naplánované rozhovory, společně s vytvářením časových snímků, na které děti zaznamenávaly činnost a aktivity ve svém volném čase po dobu jednoho týdne. Tímto se podpořily rozhovory a z části se zajistila validita výsledků.

Výzkumu se zúčastnilo 7 rodin. V první fázi rozhovorů to bylo 5 rodin, po uvážení byly autorkou postupně osloveny ještě další dvě rodiny. Poté bylo jasné, že další rozhovory nové informace již v zásadě nepřinesly, a tak byly rozhovory po úvaze autorky ukončeny.

4.5.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Rodina č. 1 – rodina žije v renovovaném domě. Tvoří ji sezdaný pár a dvě vlastní děti. Syn (M 13 let) a dcera (L 11 let). Rozhovoru se zúčastnila jen matka a obě děti. Otec byl přítomen, ale do rozhovoru se nezapojil. Atmosféra při rozhovoru byla přátelská. Matka trvala na své přítomnosti při rozhovorech s dětmi, což ale nemělo na děti žádný viditelný vliv. Bylo vidět,

---

¹²³ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 127 - 129.

že při odpovídání, jim její přítomnost nijak nevadila a že jsou zvyklí řešit problémy společně a nic před sebou netajit.

Rodina č. 2 – rodina žije v panelovém domě. Matka, její syn (J 7 let) a přítel matky, který není otcem chlapce. Rozhovoru se zúčastnili všichni, přítel v menší míře. Ze začátku byla matka při rozhovoru mírně nervózní, proto tazatelka v úvodu využila společného nezávazného rozhovoru s ní i se synem. Bezprostřednost chlapce napjatou atmosféru postupně uvolnila.

Rodina č. 3 – rodina žije v bytovém domě. Tvoří ji sezdaný pár a dvě dcery (N 14 a L 11 let). Rozhovoru se ochotně zúčastnili všichni členové rodiny. Děti byly u rozhovoru s rodiči neustále přítomny, mezi otázkami „probíhal normální rodinný život“. Rozhovor s dětmi se uskutečnil v soukromí jejich dětského pokoje.

Rodina č. 4 – rodina žije v nově postaveném domku a tvoří ji rozvedená matka a dvě děti. Syn (M 14) a dcera (K 10 let). S otcem se děti nevidají. Rozhovoru se účastnili všichni, chlapec měl zpočátku ostych, který během rozhovoru s pomocí své sestry překonal. Rozhovory probíhaly postupně v obývacím pokoji, kde se průběžně pohybovali všichni tři, aniž se vzájemně rušili.

Rodina č. 5 – rodina žije v panelovém bytě a tvoří ji rozvedená matka a syn (K 15 let). Chlapec se s otcem pravidelně vídá, byla znát příjemná atmosféra, matka i syn hovořili o otci bez nepřátelství. Bylo vidět, že zájmy syna kladně ovlivnili oba rodiče, i když v současné době spolu již nežijí. Rozhovory probíhaly individuálně v soukromí kuchyně.

Rodina č. 6 – rodina žije v bytovém domě. Tvoří ji sezdaný pár a jejich šest dětí. Rozhovoru se zúčastnili oba rodiče a tři starší děti. Dcera (L 12 let) synové (P 11 let a M 9 let). Ostatní děti jsou mladší šesti let. V rodině panovala přátelská atmosféra a i přes velké vytížení matky kvůli nejmladšímu dítěti probíhal rozhovor plynule a pohodově. Děti byly velmi přátelské, dokonce měly připraveny malé dárečky. Rozhovor s dětmi byl náročnější, protože někdy odpovídaly naráz a do toho zasahovali mladší sourozenci. Přesto to byl příjemný a přínosný zážitek, který napomohl výzkumu.

Rodina č. 7 – rodina žije v renovovaném domě a tvoří ji nesezdaný pár a jejich dvě dcery. Starší dcera žije již samostatně. Rozhovoru se zúčastnili oba rodiče a mladší dcera (V 13 let). Otec se rozhovoru účastnil jen sporadicky. Zpočátku byla atmosféra mírně nervózní, po prvních otázkách se ale vše uklidnilo. Rozhovory probíhaly v obývacím pokoji, nejdříve s rodiči, poté s dcerou, která požádala své rodiče o soukromí.

5 Popis vlastního výzkumu

5.1 Metoda získávání a sběru dat

Jako metoda sběru dat byl vybrán polostrukturovaný rozhovor a částečně také metoda pozorování. Sběr dokumentů v podobě vypracovaných týdenních časových snímků o trávení volného času dětí byl doplňující.

Polostrukturovaný rozhovor je nutné dobře naplánovat a vytvořit základní závazné schéma. Toto schéma udává základní rámec otázek, na které se bude výzkumník ptát. Při samotném vedení rozhovoru je možné měnit pořadí otázek, mírně je upravovat nebo některé vynechat. Je možné klást doplňující otázky k upřesnění odpovědí, k vysvětlení myšlenek, které výzkumníka zaujmou nebo je potřebuje více objasnit. Všechny tyto možnosti napomáhají výzkumníkovi dosáhnout vysoké přesnosti a výtěžnosti. Pozorování je metodou, která napomáhá výzkumníkovi potvrdit výsledky získané pomocí rozhovoru. Jednoduché strukturované pozorování může doplnit rozhovory o zajímavé a užitečné detaily, které později, při analýze, pomohou výzkumníkovi daný jev nebo problém pochopit.¹²⁴

Vytvoření základního rámce otázek (viz příloha č. 5) považovala i autorka za stěžejní. Bylo nutné se dobře zamyslet nad tím, co vlastně mají budoucí rozhovory zjišťovat a zkoumat a podle toho formulovat otázky. Otázky pro děti byly koncipovány v jednodušší formě kvůli pochopení. Smysl a směr otázek ale zůstaly u rodičů a dětí zachovány stejně, tak aby byl cíl výzkumu zachován. Při realizaci zkušebních orientačních rozhovorů byly zjišťovány případné nedostatky či špatné porozumění smyslu otázek. To se ukázalo jako velmi užitečné, protože vyšlo najevo, které otázky je ještě potřeba upřesnit nebo přeformulovat.

Po domluvě s vybranými rodinami byly rozhovory vedeny v jejich domácím prostředí. To také velmi napomáhalo vytvoření pohodové a důvěrné atmosféry. Účastníci rozhovoru, ať už dospělí nebo děti, cítili výhodu domácího prostředí a byli ve výsledku více otevření. Děti nebyly nervózní a vše probíhalo v klidu. Samotnému nahrávanému rozhovoru předcházelo přátelské popovídání, navázání důvěry s dětmi například prohlídkou pokojíčku, hraček, apod. Již výše zmiňovanou výhodou bylo pro autorku to, že většina dětí i rodičů ji znala. Při úvodním neformálním rozhovoru využila autorka také právě metodu pozorování, a to především celkové rodinné atmosféry, vzájemné komunikace a jednání rodičů s dětmi.

Nakonec byly děti vyzvány k vytvoření časových týdenních snímků trávení volného času pro podpoření jejich odpovědí a k dokreslení celkového obrazu (viz příloha č. 6).

---

¹²⁴ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 2006, s. 159 - 161.

5.2 Příprava, zpracování a systematizace dat

Fixace získaných dat může probíhat formou audiozáznamu, který byl použit i v tomto případě, samozřejmě se souhlasem dotazovaných. Rozhovory byly nahrávány na digitální diktafon, který nijak jejich průběh nenarušoval. Výhodou audiozáznamu je především to, že je nestranný a autentický.

Přenos dat z diktafonu probíhal pomocí transkripce (přepisu), která je zcela nezbytná pro podrobné a správné vyhodnocení získaných dat. Poté je možné opatřovat různá místa komentářem na kraji textu nebo zdůrazňovat důležitá místa podtrháváním. Je také možné data přepisovat rovnou do spisovné podoby, především tehdy, když se výzkumník soustředuje více na obsahovou stránku sdělení.¹²⁵ Přepis získaných dat do spisovného jazyka a následné poznámkování uplatnila i autorka.

5.3 Analýza dat

Po přepisu byly získané odpovědi na jednotlivé otázky analyzovány pomocí tzv. kódování, které představuje analytické operace. U zakotvené teorie je proces kódování stěžejní. Zjištěné údaje jsou analyzovány a opět skládány novými způsoby, což umožňuje tvorbu nové teorie. Kódování je otevřené, axiální a selektivní. Základem je také graduální sběr dat až do úplného nasycení.

5.3.1 Otevřené kódování

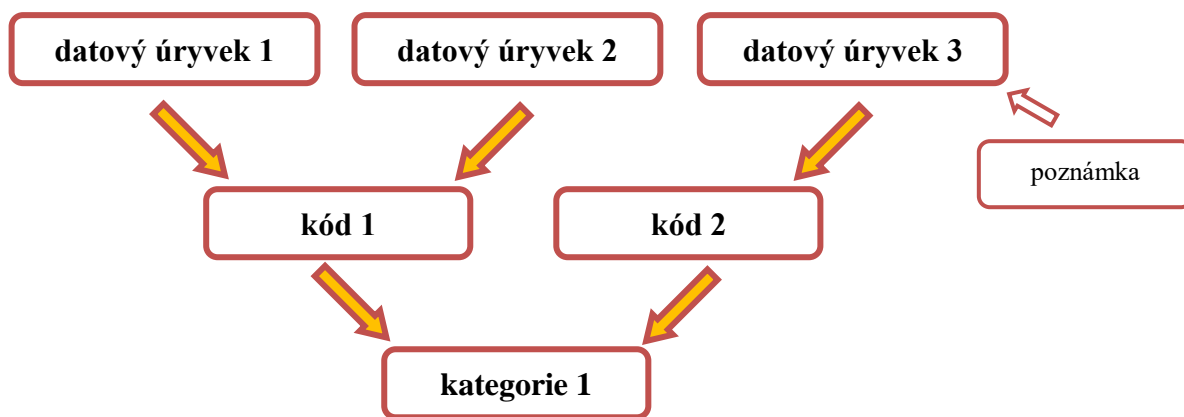
Při otevřeném kódování jsou z analyzovaného textu vyčleněny datové úryvky, jež mají funkci indikátoru. Tímto úryvkem může být slovo, věta nebo odstavce podle potřeby. Další úroveň je kód, který má funkci konceptu a měl by vystihovat, o čem daná sekvence úryvků vypovídá. V průběhu kódování ještě nemusí mít kód konečnou podobu. Výzkumník neustále kódy přetváří, reviduje až do konečné vypovídající podoby. Získané kódy se dále seskupují a vytvářejí se kategorie, jež mají funkci proměnné. Následně lze vytvořit teorii.¹²⁶

Postup kódování a tvoření kategorií je pak graficky znázorněn na následujícím obrázku č. 5 na další stránce.

---

¹²⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 207, 208.

¹²⁶ ŠVARÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2014, s. 90, 91.

Obrázek č. 5 – Postup kódování a tvoření kategorií

Zdroj: autorkou vytvořený obrázek

V rámci vlastního provedení analýzy formou zakotvené teorie byly veškeré rozhovory několikrát přečteny. Při jednotlivých čteních byly označovány důležité úryvky a sekvence a případně připisovány poznámky (viz příloha č. 7). Pomocí poznámkování byly řešeny i návaznosti otázek mezi rodiči a dětmi, resp. situace, kdy děti potvrzovaly sdělení rodičů a zpětně se odpovědi dětí daly ověřit u vyjádření rodičů. Tato fáze probíhala až do úplného nasycení dat, kdy už další odpovědi nepřinesly nové poznatky. Vznikly tak potřebné indikátory pro další část, kterou bylo vytvoření potřebných kódů. Opět došlo k několikerému přečtení vybraných indikátorů a jejich následnému kódování. Z kódů vzešly potřebné kategorie, které vytvořily základ teorie. Významnou podporou a pomocí pro hlubší a lepší pochopení byly dětmi sepsané časové plány trávení volného času, které zároveň napomohly kontrole tvrzení v rozhovorech. Přepis rozhovorů je doložen v příloze č. 8. Ve fázi otevřeného kódování byly dle provedení výzkumu formou rozhovorů vytvořeny následující kategorie:

- kontrola volného času;
- dostupnost možností;
- vliv lokálního prostředí;
- iniciativa rodičů;
- společné a individuální prožívání;
- ICT jako fenomén;
- životní styl.

Kontrola volného času

Mezi vybrané kódy v této kategorii patří snaha o absolutní kontrolu, přehled o tom, co děti dělají a s kým, absence větší volnosti a samostatnosti, snaha o organizování volného času ze strany rodičů i s pomocí institucí.

Jde tedy o to, jak děti volný čas tráví, resp. o informace, s kým se stýkají. Nakolik vstupují do volného času volnočasové organizace a instituce. Kolik volného času prožívají s rodinou nebo jen tak samy či s kamarády. Také je zde důležitý pohled, jakou mají rodiče představu o volném čase svých dětí, zda jsou schopni uhlídat a především kontrolovat jejich volný čas. Ze získaných informací lze především soudit, že rodičům není lhostejné, s kým a jak volný čas děti tráví. Téměř všichni se ve svých odpovědích shodují v tom, že ví, kam jejich děti chodí, i co ve volném čase dělají.

Matka 1 uvádí: „*U dcery úplně a u kluka tak z devadesáti procent...*“

Matka 4: „*Mám, mám přesný přehled, co dělají.*“

Zároveň i děti téměř jednotně potvrzují kontrolu rodičů.

K (CH): „*Jo určitě.*“

V (D): „*Jo určitě.*“

Jde téměř o absolutní kontrolu. Ta je ještě podpořena kontrolou přes mobilní telefon, který většina dětí vlastní na přání rodičů právě kvůli samostatnému pohybu. Na otázku o pohybu dětí po městě a jejich bezpečnosti opět téměř všichni rodiče odpovídali, že je sice město relativně bezpečné, přesto si děti kontrolují přes mobilní telefon.

Matka 1: „*...když někam jdou, tak mají u sebe telefon, abych je mohla zkontrolovat...*“

Matka 3: „*...když jdou domů po tmě, tak třeba telefonují...*“

Matka 7: „*...pořád ji kontroluji...*“

Rodiče také celkem důkladně kontrolují, s kým se jejich děti schází, kontrolují i to, kdo k nim chodí na návštěvu. Návštěvy mezi dětmi většinou povolují, ale někde jsou opět kontrolovány a regulovány.

M (CH) „*Podle toho, se kterými, a taky, když nemám zrovna zaracha.*“

Instituce a volnočasové organizace hrají v organizaci volného času velkou roli. Všechny oslovené děti chodí do více různých kroužků, mají tak z velké části zaplněné celé odpoledne a většinou už jim moc času na jinou zábavu přes týden nezbývá.

P (CH): „*...já chodím na klavír a do výtvarky, do Sluníčka...lukostřelby a na fotbal.*“

M (CH) „*...dramaťák, Sluníčko a kytaru, pak mám Šikulu, lukostřelbu a fotbal.*“

L (D): „*Já chodím do výtvarky a do dramaťáku*“

Lze tedy konstatovat, že rodiče se snaží mít své děti pod neustálou kontrolou. I když mají relativní svobodu pohybu po městě, jsou většinou „jištěny“ mobilním telefonem. A je paradoxem to, že rodiče si přiznávají a uvědomují, že nejsou schopni ovlivnit a zajistit bezpečné prostředí v oblasti sociálních sítí a internetu, které je právě díky mobilnímu telefonu tak snadno dostupné.

Matka 4: „...já si neumím zjistit historii, a abych pravdu řekla, tak úplně nevím...“

Matka 7: „...stejně neuhlídám, co dělá na mobilu, to fakt nevím, ale musím jí věřit...“

Dostupnost možností

Mezi vybrané kódy patří základní nabídka adekvátní věku, instituce zajišťující zájmové útvary, finance nejsou problém, dostatek možností v lokalitě, dojíždění jen za kvalitní a atraktivní nabídkou.

Otázky, na které rodiče i děti odpovídali, zní, jestli jsou dostatečně informováni o možné nabídce volnočasových aktivit, kde ji hledat a jestli jsou aktivity dostupné i po finanční stránce. Nabídku volnočasových aktivit znali jak rodiče, tak jejich děti. Téměř všichni mají povědomí, co město Javorník, respektive instituce v tomto městě, nabízejí. Ví, že ve škole každý rok vychází souhrnná nabídka, kterou v nějaké míře využívají. Také mají přehled, kde najdou informace o dění ve městě.

Matka 4: „*Tak nejvíc to jsou kroužky na základní škole, zuška...*“

Matka 5: „*No, je tady tělocvična a tělovýchovný spolek, pod kterým je spousta kroužků, například horolezecký, volejbal a kulturní dům zas pořádá divadla, výstavy...*“

Vědí o nabídkách i v případě, že je nevyužívají tak často.

Matka 2: „...*když jdu kolem, tak si přečtu, co je na vývěsce. Ale moc nikam nechodíme... třeba, když je na náměstí akce, tak se jdeme podívat, už kvůli klukovi...*“

Z rozhovorů také vyplynulo, že spíše než o malou nabídku jde o nezájem lidí si zjistit, jaké jsou vlastně možnosti a nabídka. Javorník je malé město, kde se většina obyvatel zná. Jedna z oslovených matek tady poukazuje na vlastní zkušenost s nezájmem lidí, která však není jediná, protože i autorka při hledání vhodných kandidátů často narážela na tento problém nezájmu.

Matka 5: „...*jen si myslím, že se o to lidi moc nezajímají a potom tvrdí a nadávají, že tady nic není...*“

Také děti mají dostatečné povědomí, jaké možnosti jsou v Javorníku dostupné. Nejčastěji uváděly knihovnu, bazén, kulturní dům, kino a tělocvičnu. Tyto instituce také v průběhu roku pořádají různé akce, které jsou u dětí oblíbené a hojně navštěvované.

Finance nehrají u oslovených rodičů žádnou zásadní roli. V rodinném rozpočtu položky za volnočasové aktivity nepatří mezi ty největší. Je to dáno především výší ročního poplatku, který za zájmové kroužky činí 200 korun, a i roční poplatek v ZUŠ činí nejvýše 2000 korun za rok. Rodiče se většinou shodují na tom, že tyto platby jsou příznivé oproti velkým městům.

Matka 1: „*No tady v Javorníku je to fajn, že je to levnější, když jdu cvičit, než když to srovnám s městem...*“

Matka 2: „*...peněz moc není, ale aspoň klukovi platíme ten fotbal. Naštěstí to jsou jen dvě stovky za rok.*“

Matka 5: „*...To co chceme dělat, zatím finančně v pohodě zvládáme.*“

A i když rodiče naznačují nedostatek financí, zároveň uvádějí, že jsou schopni na kroužek našetřit, především díky relativně nízkým ročním poplatkům.

Matka 4: „*...snažím se do začátku září nějaké peníze našetřit, abych jim mohla kroužky zaplatit.*“

Matka 6: „*...musíme ušetřit jinde. Ale na druhou stranu tady nejsou kroužky tak drahé jak ve městě, což vím od svého bráchy, takže určitě nás to nezruinuje...*“

Na dotaz, zda by byli rodiče nebo děti ochotni za zájmovým kroužkem dojíždět, většina odpověděla shodně, že ne. Jednalo se o dojíždění do 30 km vzdáleného okresního města Jeseník. Pokud ano, musela by stát nabídka v uvedené vzdálenosti za to.

Matka 6: „*...hlavně bych musela vědět, že to opravdu stojí za to...ale zatím ne, protože mám malé děti, které ještě potřebují hodně péče...*“

U pravidelných aktivit v týdnu v zásadě nejsou problémem finance, ale nedostatek času.

Matka 4: „*No spíš ne, protože je to finančně i časově dost náročné*“

Matka 5: „*No to ne...protože by jezdil z Jeseníku až pozdě večer, a to jsem nechtěla...*“

K (D): „*...mamka by mě tam nevozila...*“

M (CH): „*...nechtělo by se mi jezdit autobusem, protože je to daleko a mamka by mě tam taky nevozila. Neměla by na to čas.*“

Matka 7: „*...no, spíš ne...*“

Rodiny to vesměs řeší víkendovými výlety a akcemi, návštěvami příbuzných ve větších městech. I když to nebylo námětem rozhovoru, tak autorka postřehla, že téměř všechny rodiny mají příbuzné ve větších městech, které navštěvují, a z části tak řeší i možnost užít si zábavu, které velká města poskytují. Například multikina, nákupní centra či shopping parky, aquaparky, velká divadla apod.

Vliv lokálního prostředí

Jako základní kódy byly vybrány zdravé životní prostředí, příroda, nerozvoj, bezpečí umocněno mobilním telefonem, místo bez výhod, dojíždění z místa, ale i do místa.

Rodičům byly v rozhovorech kladeny otázky, jak vnímají pozitiva, negativa, výhody, nevýhody města Javorník. Většina rodičů je s bydlením v Javorníku spokojena. Jsou zvyklí

na život v malém městě a znají jeho výhody i nevýhody. Velkou nevýhodou pro většinu je dojíždění za prací, což uvádějí vždy na prvním místě. Jako velkou výhodu uvádějí blízkost přírody, čistý vzduch, zdravé životní prostředí. Z toho také plynou různé možnosti individuálních aktivit.

Matka 1: „*Výhodou je zdravé životní prostředí, blízkost přírody a možnost dělat spoustu sportů... takové ty individuální jako běh, kolo, běžky, lyžování...*“

Matka 3: „*...čisté životní prostředí a příroda... A myslím, že děcka žádný nedostatek nepociťují, mají, co chtějí a my jako rodina si můžeme kamkoliv zajet...*“

Matka 5: „*No, je tady krásná příroda, takže hory, turistika, možnost pohybu venku...*“

Další velkou výhodou je blízkost a dostupnost školy, školky a potažmo i volnočasových aktivit a z toho opět plynoucí pro rodiče snadná kontrola pohybu dětí. Rodiče také oceňují možnost volného pohybu dětí, byť pod kontrolou mobilního telefonu. Nejsou nuceni děti převážet z místa na místo, tak jak je to nutné ve velkých městech, kde se doslova rodiče stávají osobními řidiči svých dětí. Znalost lokálního prostředí Javorníku skýtá velkou výhodu oproti anonymnímu světu velkých měst.

Matka 3: „*...maximálně mi vyhovuje vzdálenost, myslím tím, že si holky všude dojdou a nikam je nemusíme vozit...*“

Matka 4: „*...jako výhodu vidím krajinu a přírodu, taky menší město, tudíž mám přehled, kde děti jsou a co dělají.*“

Matka 6: „*Děti mají všechno blízko, i kroužky, takže, když přijdou ze školy, mají čas na oběd a v klidu jdou do kroužku nebo jsou jen tak venku...*“

Javorník jako lokální prostředí nabízí dva protikladné pohledy, jak jej rodiče vnímají. Prvním z nich je to, že pokud chtějí rodiče něco víc, musí za tím dojíždět, ať už je to práce, zábava nebo speciální zájmové útvary. Javorník je zde brán jako malé město s omezenou nabídkou.

Matka 1: „*...mají méně možností...využívat kina, divadla nebo nákupní centra. To my si vy nahradíme, když jedeme jednou za dva měsíce...*“

Matka 3: „*...co je horší, je zdravotnictví a potom i to, že na střední školy a další je už nutné dojíždět...*“

Otec 3: „*A taky práce, která tu není, ...takže zase dojíždění...*“

Přesto je paradoxem to, že vlastně je pro rodiče velmi vyhovující dostupnost a blízkost volnočasových institucí a škol, tak jak je popsáno výše.

Druhý pohled nabízí rodina, která bere Javorník, jako centrum, kam naopak bylo nutné dojíždět z malé nedaleké vesnice. Po přestěhování dokážou ocenit výhody Javorníku, které pro

ně byly dříve hůře dosažitelné a způsobovaly jim komplikace, se kterými musely neustále počítat.

Matka 6: „...*museli jsme dojíždět, tak to bylo hektické, nikdy jsem nevěděla, jestli kluci stihnou autobus, když byli na tréninku. Takže teď je to určitě lepší.*“

Nabízí se zde otázka, co tedy převažuje. Ze získaných odpovědí je možné konstatovat, že přece jenom je pro rodiče důležitější kvůli dětem dostupnost a blízkost institucí, byť v omezené nabídce, než dojíždění za nimi do většího města. Největší, rodiči uváděné negativum - dojíždění za prací - není pro účel tohoto výzkumu důležitým klíčovým faktorem. Přesto, pokud by lidé měli práci v místě svého bydliště, vedlo by to k větší spokojenosti a ustal by trend odlivu mladých lidí z popisované lokality. Výhodou by pak bylo zvýšení nabídek a možností.

Iniciativa rodičů

Mezi použité kódy patří dobrovolnost, iniciativa, vzor pro děti, informovanost o nabídce, nezájem, naučit děti trávit volný čas, hrát si, organizování volného času, přenášení zodpovědnosti na zájmové volnočasové instituce.

Rodiče by měli být pro děti vzorem. To se také projevuje v tom, jak děti vnímají své rodiče. V rozhovorech byly dětem položeny otázky, jestli rodiče mají vliv na trávení volného času a zároveň i rodiče byly dotázáni, zda nějak volný čas dětí ovlivnili. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že snaha rodičů ovlivňovat to, jak děti volný čas tráví, je velká a dokonce vedla některé rodiče k založení vlastního kroužku.

Matka 1: „...*některé aktivity chyběly, tak můj manžel založil skauty...*“

Matka 5: „...*já sama vedu kroužek lukostřelby...*“

Není jim lhostejné, jak děti volný čas tráví. A pokud nebyla nabídka dostačující, chopili se iniciativy sami. Proto je s podivem, což z některých rozhovorů také vyplynulo, že tyto aktivity nejsou samotným městem podporovány. Chybí zázemí a podpora, která by ještě více rodičů inspirovala a podpořila jejich snažení.

Matka 1: „...*co se mi nelíbí, že některé dobrovolné akce jednotlivců podporovány nejsou.*“

Rodiče se shodují také v tvrzení, že v době, kdy byly jejich děti malé, bylo pro ně důležité se jim věnovat. Protože aktivit pro předškolní děti nebylo mnoho, snažili se rodiče trávit s dětmi co nejvíce volného času, i když na druhou stranu uvádějí neustálý boj s časem, především v pracovních dnech.

Matka 1: „...*bývali jsme s manželem dlouho v práci, musela pomáhat babička...tak jsme se jim to snažili vynahradiť o víkend...*“

Pro optimální vývoj dětí bylo pro rodiče zásadní naučit je jen tak si hrát, prožívat volný čas plnohodnotně. Většina rodičů si uvědomuje důležitost svého jednání a jeho dopadu na své děti. Z rozhovorů je také patrná snaha rodičů předávat své zkušenosti a zájmy. Potvrzuje se, že to, jak rodiče tráví volný čas, děti ve většině případů ovlivňuje a formuje jejich pohled na volný čas. Přebírají naučené vzorce chování, které později uplatňují ve svém dalším životě.

Matka 3: „...*co jsme dělali my, třeba jsme chodili do tělocvičny a holky taky sportují...*“

N (D): „...*hlavně k tomu sportu nás vedli, jezdili jsme na kole.*“

L (D): „*A odmalička jsme chodili do tělocvičny.*“

S rostoucím věkem u dětí přibývají organizované volnočasové aktivity. Na jednu stranu by se dalo soudit, že rodiče z části přenášejí svoji zodpovědnost na instituce. Na druhou stranu je odborníky potvrzené, že pedagogické ovlivňování volného času je vhodné a dokonce žádoucí. Rodiče si tak opět zajistí kontrolu nad volným časem svých dětí, ale v mnoha případech jim také umožní rozvíjet se v mnoha směrech, o které mají děti zájem.

Matka 1: „*Když byly malé, tak si hodně chtěly hrát. Čím jsou starší, tak syn se zaměřuje na sport a dcera více na divadlo, chodí do dramaťáku, do hudebky.*“

Matka 5: „*No popravdě, když byl menší, tak ho kroužky tolik nelákaly, spíš jsme chodili po těch horách a býval s děckama venku... no a letos se do toho vrhl po hlavě a chodí do posilovny, na volejbal i ke mně na tu lukostřelbu.*“

Společné a individuální trávení volného času

Základními kódy této kategorie jsou zájmové útvary, rodina, organizované aktivity.

Zde je možné trávení volného času rozdělit na dva hlavní proudy. Čas strávený v rodině, s kamarády a v institucích. Na otázku, co nejraději děti dělají, odpovídaly navzdory účasti v mnoha zájmových kroužcích, že čtou, „hrají si na mobilu“, skládají z lega, jsou na počítači nebo si jen tak hrají s kamarády nebo s rodiči. Druhým pohledem je touha sdílet aktivity s ostatními, mít vedení a řád.

M (CH): „...*mohl bych běhat sám, ale vím, že bych u toho nevydržel...*“

P (CH): „*Já bych chtěl plavecký kroužek, ...já bych chtěl závody a tak...*“

Touha po sdílení volného času se projevuje i v poměrně častém a dobrovolném trávení volného času s rodiči, což uvádí většina dětí. Za hlavní osobu, se kterou tráví volný čas, uvádějí matku. Zde platí, čím mladší děti, tím častěji uvádějí rodiče. Také rodiče často uvádějí, že když byly děti malé, snažili se trávit volný čas co nejvíce společně. Především proto, že nabídka organizovaných volnočasových aktivit pro předškolní děti není pestrá a nejsou vhodné

podmínky pro jejich rozvoj. Jedná se především o malý zájem organizací a chybí i podpora města.

L (D): „...s rodiči...“

N (D): „...nejraději s rodinou“

V (D): „...doma s rodinou.“

S věkem potom přibývají kamarádi, což je přirozený vývoj. Pomalu se odpoutávají od rodiny a vyhledávají nové vztahy se svými vrstevníky.

M (CH): „S kamarády.“

J (CH): „S klukama venku.“

K (CH): „S mamkou. A s kamarádama.“

S kamarády se děti setkávají nejčastěji ve škole a v zájmových kroužcích, což se opět vrací k organizovanému sdružování dětí v různých institucích. Možnost navštěvovat zájmové kroužky obohacuje děti o nové zkušenosti. Nejen, že se tedy setkávají se svými kamarády, ale především s jinou autoritou než jsou rodiče, a to s pedagogy volného času. Ti mají také velký vliv na to, jak smysluplně děti volný čas prožívají.

L (D): „V zušce.“

M (CH): „V kroužcích a ve škole.“

K (D): „Vždycky se domluvíme, buď venku, nebo v kroužcích.“

Jen některé děti tráví čas jen tak volně venku s kamarády. Potom ke scházení využívají veřejná prostranství a také se navštěvují doma, avšak zase se souhlasem rodičů.

M (CH): „Venku.“

V (D): „Tak ve škole nebo u nás na zahradě nebo u nich doma.“

J (CH): „No tady venku a někdy na tréninku.“

Poslední možností, kterou děti udávají, jako místo setkávání jsou sociální sítě a facebook. Jde o individuální a zároveň i společně prožívaný volný čas. Individuální proto, že jedinec je vlastně sám doma u svého počítače, tabletu nebo mobilního telefonu, ale zároveň je ve spojení přes sociální sítě se svými kamarády. S nimi komunikuje, vytváří různé skupiny, sdílí příspěvky ostatních. Je to novodobý jev a je společný pro většinu dětí a mládeže.

M (CH): „A taky přes facebook, když zrovna nemám zákaz...“

K (CH): „...nebo jsme spolu na facebooku.“

Vrstevníci jsou tedy pro vývoj dětí zásadním činitelem. Ať se již jedná o setkávání tváří v tvář nebo v on-line prostředí. Rodiče většinou jejich setkávání nebrání, nechybí zde ale kontrola, s kým a kde se jejich děti schází. Za nejlepší považují setkávání přímo doma, kde mohou na své děti dohlédnout.

ICT jako fenomén doby

Jako základní kódy byly určeny ohrožení, pomocník při kontrole, společník, součást života, nutnost, motivace a trest.

Sociální sítě nelze ze života dnešních dětí již vyloučit. Jsou jejich součástí. Sdílení různých příspěvků, obrázků, videí či fotografií jsou každodenní činnosti.

Zajímavým momentem při rozhovorech bylo, že většina dětí nepovažuje trávení času na sociálních sítích za volný čas. Potvrzením je i to, že téměř nikdo v časovém plánu volného času neuváděl, „že je na mobilu“. Když si děti měly představit volný čas, první, co je napadlo, byly zájmové kroužky a čas strávený s rodinou a kamarády. To, že mají mobil a jeho prostřednictvím sledují sociální sítě, hrají hry nebo poslouchají hudbu, je součástí jejich každodenního života, ale i volného času, což si samy neuvědomují. Rodiče se snaží čas na počítači, tabletu i mobilním telefonu alespoň u mladších dětí eliminovat. Někteří jej používají jako odměnu a motivaci, jiní zákazem nebo omezením přístupu k ICT děti trestají. Všichni se ale shodují, že sociální sítě, internet a celkově média děti ovlivňují. Mnozí si užitečnost a potřebnost používání ICT uvědomují, vadí jim však množství času, které děti u počítače tráví.

Matka 5: „...je u toho dost a to bych byla radši, kdyby byl místo toho venku, ale to už se mi nepodaří ovlivnit...“

Otec 6: „...hlavně nechceme, aby u toho seděli, sotva přijdou ze školy...“

Matka 7: „...místo, aby šly děcka ven, tak sedí u počítače, dřív tady byl na ulici křik a rachot a dneska odpoledne nepotkáte ani nohu...“

Snaha, mít přehled, co děti dělají na PC, je velká a často se rodičům daří udržet určité meze trávení volného času na počítači. Na druhou stranu mají téměř všechny děti buď vlastní, nebo alespoň k dispozici mobilní telefon rodičů. V tomto případě už rodiče většinou nejsou schopni činnost na sociálních sítích ovlivnit, ani neznají stránky, které jejich děti navštěvují. Samy děti čas strávený na sociálních sítích nijak neřeší. Jak bylo řečeno výše, tyto aktivity berou jako součást svého každodenního života, nezařazují je jako volný čas. I když to ve své podstatě jejich volný čas je.

K (CH): „No, tak normálně...průběžně přes den tam občas mrknu...“

Návyky a životní styl

V poslední kategorii byly vybrány jako kódy předání zkušeností, příklady, snaha o ovlivnění, vzory v rodičích, ochota trávit čas s rodiči.

To, jaký životní styl rodina preferuje a čemu přikládá důležitost, se v určité míře projeví v budoucnu u jejich dětí. Již nyní, v dětském věku, většina z nich sdílí společné zájmy, které přebírají od svých rodičů.

L (D): „*Mně se líbilo, že mamka četla, tak já taky hodně čtu...*“

M (CH): „*Oba rodiče hrají volejbal, tak jsem to chtěl taky zkusit a začalo mě to bavit.*

A od malička jsem s tatškou chodil do lesa, tak to mě teď taky baví.“

K (CH): „*Chodím do jumpu, tam jsem začal chodit s mamkou.*“

Z rozhovorů také vyplynulo, že se mladší děti často radí s výběrem svých zájmových kroužků a přiklánějí se k názoru rodičů.

K (CH): „*Mamka mě třeba taky ovlivnila, hlavně s tím skákáním...*“

P (CH): „*Něco s mamkou a s tatškou a něco jsem si vybral sám.*“

I když se jim někdy do nějakého kroužku, především jde o hraní na hudební nástroj, moc nechce, respektují názor rodičů a ve většině případů se mu podvolují. Jedná se obecný trend, kdy se rodiče snaží dát dítěti alespoň základy hudebního vzdělání.

V (D): „*No do hudebky chodím ráda jen tak napůl...*“

M (CH): „*No, kytara mě teda moc nebaví, ale mamka chce, abych do ní chodil.*“

Starší děti se ve většině případů již rozhodují samy. Je vidět, že mají jasno v tom, co je baví. Rodiče je podporují. Důležitým momentem je společné plánování aktivit, které napomáhá udržovat pozitivní rodinné vztahy a navozuje pohodovou atmosféru. Děti se cítí součástí života rodiny, a tím, že jim je dán prostor pro vyjádření svých přání, posilují rodiče jejich sebedůvěru a pocit sounáležitosti.

N (D): „*Hodně jezdíme na výlety nebo děláme výšlapky a hodně jezdíme na kole.*“

K (D): „*Jo, například někam jedeme, třeba nakupovat.*“

K (CH): „*Jo, třeba s tatškou hrajeme žolíky. A s mamkou chodíme na ten jump.*“

V (D): „*No jezdíme společně na dovolenou a na výlety.*“

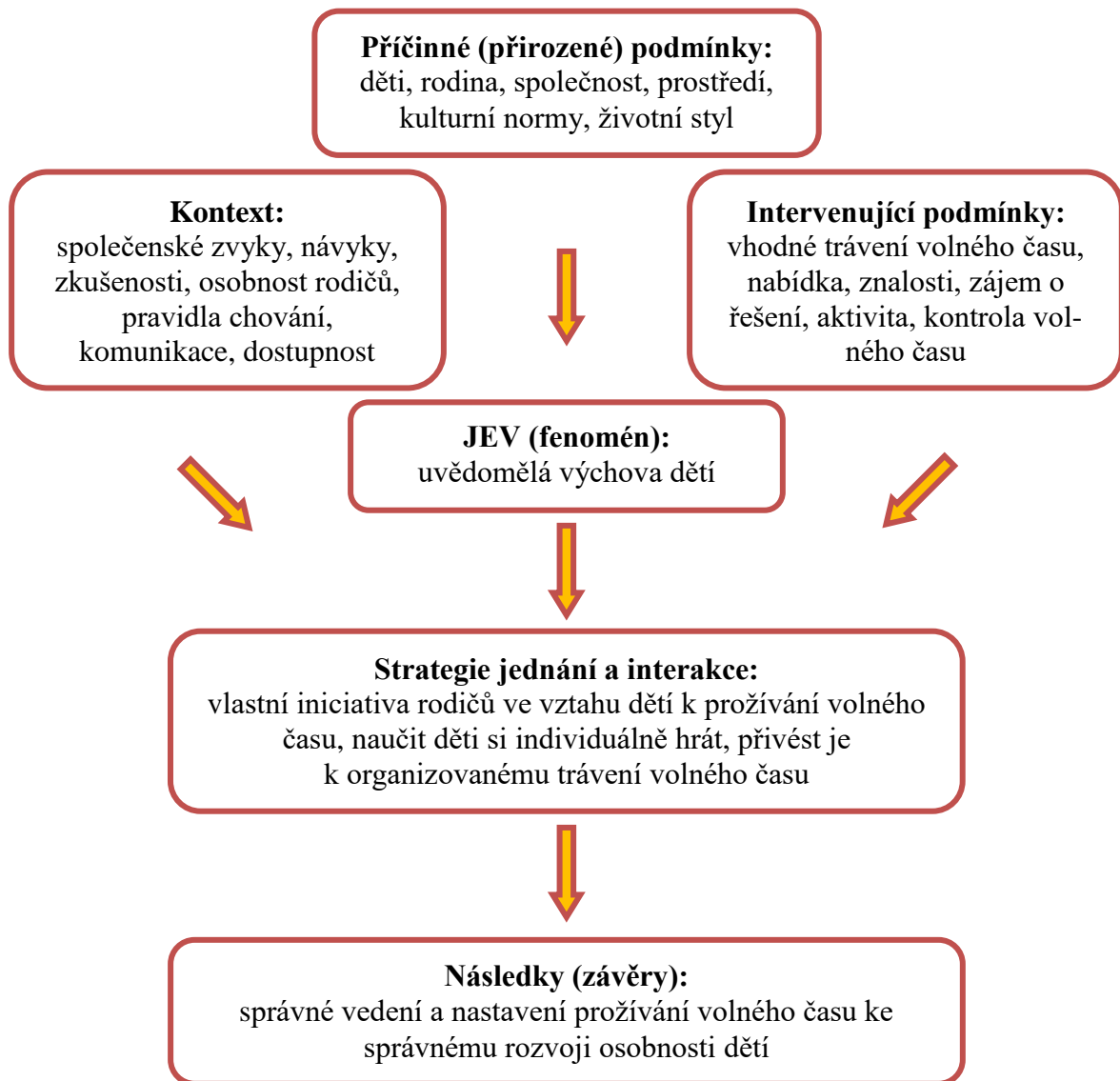
5.3.2 Axiální kódování

V průběhu této fáze výzkumník zvažuje příčiny a důsledky, podmínky, interakce a strategie, čímž vlastně vytváří spojnice mezi jednotlivými kategoriemi. Pro formulování vztahů bylo v této práci použito kódovací paradigma podle Strausse a Corbinové, které obsahuje:

- příčinné podmínky, což jsou události, případy, dění, které vedou k výskytu jevu;
- jev, kterým je ústřední myšlenka, událost nebo případ;
- kontext, představující konkrétní soubor vlastností, které náleží jevu;

- intervenující podmínky, ovlivňující strategie jednání;
- jednání, strategie zacílené na zvládnání nebo reagování na jev;
- následky, které se mohou stát součástí podmínek dalšího jednání.¹²⁷

Výsledky provedeného axiálního druhu kódování jsou znázorněny na obrázku č. 6.

Obrázek č. 6 – Výsledky vlastního výzkumu v rámci axiálního druhu kódování
Zdroj: autorkou vytvořený obrázek

Na základě uvedeného schématu lze konstruovat základ teorie založené na uvědomělé výchově, resp. základní rodičovské povinnosti. Výchova jako fenomén, jehož příčinnou podmínkou jsou vlastní potomci a je ovlivněna vnitřními a vnějšími faktory, se děje za určitých

¹²⁷ STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. 196 s. 70.

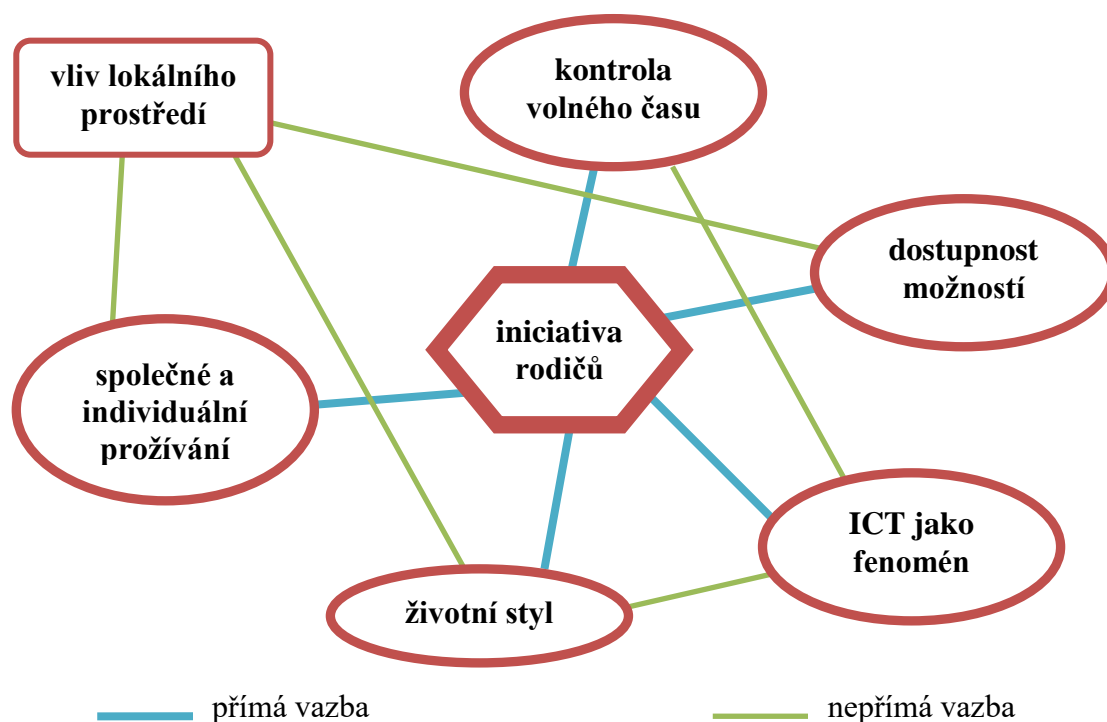
podmínek. Je pak na rodičích, jakou zvolí strategii výchovy ve vztahu k trávení volného času svých dětí. Zvolená strategie, popř. dílčí strategie má za výsledek dle jejich mínění a uvážení optimální nastavení, využívání a prožívání volného času vlastních potomků.

5.3.3 Selektivní kódování

Výzkumník hledá hlavní témata a kategorie, která budou ústředním motivem nové teorie. Nejdůležitější fází je nalezení centrální kategorie, což je jev kolem, kterého se integrují všechny ostatní kategorie pomocí přímých a nepřímých vazeb. Centrální kategorie je zvolena na základě těchto kritérií:

- má centrální postavení vůči ostatním kategoriím;
- je datově velmi dobře nasycená – spadá pod ni mnoho kódů;
- směřuje k vytvoření obecnější teorie – je dostatečně abstraktní;
- je dostatečně variantní, proměnlivá.¹²⁸

Za centrální kategorii byla po pečlivé opětovné analýze, přezkoumání dat a kódů a integraci jevů zvolena **iniciativa rodičů**. K této kategorii se vztahují buď přímo, nebo i nepřímo ostatní kategorie, tak jak je patrné z obrázku č. 7.

Obrázek č. 7 – Vztahy a vazby jednotlivých kategorií

Zdroj: autorkou vytvořený obrázek

¹²⁸ ŠVARŤÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2014, s. 92 – 95.

Určujícím faktorem bylo především vlastní působení rodičů při vývoji dětí, při jejich formování, při výběru volnočasových aktivit, působení jako vzor, jejich ovlivňování a kontrola v průběhu jejich růstu. V návaznosti na přímé vazby dle obrázku č. 7 lze následně popsat tyto základní souvztažnosti:

- **Kontrola volného času** – snaha o téměř absolutní kontrolu nad volným časem dětí je výrazným faktorem při jejich vývoji. Iniciativa rodičů v tomto případě souvisí především se snahou ovlivnit a zmapovat trávení volného času dětí, a to pomocí zájmových útvarů, ICT, přehledem návštěv u kamarádů a pohybem mimo domov.
- **Dostupnost možností** – je závislá na projevené iniciativě rodičů. Informovanost a zájem jsou nejdůležitější položkou. Základní spektrum možností, které jsou rodiče schopni využít, pokud mají zájem. Finance v dostupnosti nehrají zásadní roli. Financování je zde otázkou priorit. Sledování aktuální nabídky rodiči či její nedostatečnost otevírá pro rodiče i děti nové možnosti. Pro rodiče možnost aktivně se podílet na vytváření nových příležitostí a alternativ. Pro děti větší výběr podle vlastních přání.
- **Společné a individuální prožívání** – děti touží sdílet volný čas se svými rodiči, v mnoha případech je upřednostňují i před svými kamarády. I když mají zájem o aktivity, které lze provozovat individuálně, a možnosti lokálního prostředí to umožňují, preferují spíše ty kolektivní a organizované. Je opět na iniciativě rodičů, kterým směrem umožní svým dětem se rozvíjet. Mohou na ně působit sami, ale mohou také podporovat kolektivní a organizované aktivity v zájmových kroužcích.
- **ICT jako fenomén** – počítače a sociální sítě jsou nedílnou součástí života dětí, ale i dospělých. Je na rodičích a jejich výchovném stylu, do jaké míry umožní dětem správné využití všech možností, které výpočetní technika nabízí. Asi nejdůležitějším úkolem je vysvětlit svým dětem pravidla bezpečného chování na sociálních sítích.
- **Životní styl** – každá rodina je do jisté míry závislá na lokálním prostředí, ve kterém žije. Avšak v době internetu a možnostech, které výpočetní technika nabízí, se otevírají nové možnosti a obzory, které závislost na lokálním prostředí stírají. To, jak rodina žije, jaký preferuje životní styl a jaké vyznává hodnoty, závisí jen na iniciativě rodičů. Kolik vyvine úsilí k vlastnímu rozvoji i svých dětí a kolik informací je schopna získat o nabídkách a možnostech, které poté využije ve svůj prospěch.

V rámci nepřímých vazeb, které však také podporují vybranou centrální kategorii, lze uvést tyto souvztažnosti:

- **Vliv lokálního prostředí** – souvisí se společným a individuálním prožíváním volného času, s dostupností možností i s životním stylem rodičů. Což vede opět nepřímo k jejich iniciativě. Vliv lokálního prostředí samotný nemá až tak zásadní vliv na vývoj a trávení volného času dětí. Spíše se jedná o vliv rodičů jako mikroprostředí, které zásadním způsobem děti formuje nápodobou a preferencí určitého životního stylu. Také vhodným využitím nabídky, která je k dispozici a kterou je nutné sledovat a znát.
- **ICT jako fenomén** – kontrolou a omezováním nezabrání rodiče rizikovému chování dětí na sociálních sítích, zvláště v době mobilních telefonů a mobilních dat, které mají děti k dispozici. To, do jaké míry zasahuje vliv sociálních sítí do života rodiny, se odvíjí od životního stylu, který rodina preferuje. Záleží také na vlastní informovanosti a vzdělání v oblasti ICT. Také jde o to, jestli jsou schopni nabídnout svým dětem jiné atraktivnější možnosti trávení volného času, což opětovně poukazuje na směřování k centrální kategorii, kterou je iniciativa rodičů.

5.4 Vytvoření teorie

Prostředí v této práci lze rozdělit do několika úseků. Lokální prostředí, kterým je město Javorník, mikroprostředí zastoupené rodinou a vrstevníky a mezoprostředí, myšleno jako prostředí sociálních sítí a internetu. Každé ze jmenovaných prostředí se do určité míry podílí a má vliv na trávení volného času dětí.

Hlavní výzkumnou otázkou bylo zjistit, analyzovat, porozumět a vysvětlit, jaký je vliv prostředí na trávení volného času dětí v Javorníku.

Odpověď na tuto otázku dává výsledek analýzy, která byla zpracována v předchozích kapitolách, a podrobněji ji rozpracovávají následující dílčí výzkumné otázky.

Základním poznatkem je, že nejdůležitější a nejzásadnější prostředí, které vývoj dětí ovlivňuje, je prostředí rodinné. Rodina je prvním prostředím, kde děti získávají zkušenosti, kde se formují a odkud si odnáší postoje do své vlastní rodiny. Jako hlavní a nejdůležitější informace z provedené analýzy je to, že pro trávení volného času je důležitá iniciativa rodičů, která se prolíná a souvisí v různé míře i s ostatními prostředími. Ty mají také nesporný a nezanedbatelný vliv na trávení volného času a formování dětí, ale ve většině případů už jen jako doplňující prvek ve výchově dětí.

Jak vnímají rodiče i děti vliv lokálního prostředí na možnosti trávení volného času?

Spokojenost se životem na malém městě je důležitým aspektem. Rodiče vnímají pozitivní stránky života na malém městě především kvůli snadné dostupnosti všech institucí organizujících volný čas dětí, dále kvůli čisté přírodě, která samotná nabízí nepřehledné množství možností,

jak využít volný čas. Přírodní koupaliště, krytý bazén, multifunkční hřiště i zázemí kulturního domu s knihovnou jsou možnostmi, které bezesporu podporují smysluplný vývoj dětí. A to jak v individuálních, tak i kolektivních aktivitách. Nabídka možností je sice omezená velikostí města, ale pro rodiče a jejich děti dostatečná. Dojíždět kvůli jiným aktivitám do vzdáleného města je většinou nereálné, především z časových i finančních důvodů. Nabídka by musela být opravdu atraktivní, aby ji rodiče chtěli využít. Výhodou malého města jsou bezesporu i nízké finanční náklady na účast v zájmových kroužcích, tím pádem jejich snadná dostupnost. Sociální postavení rodiny ani její složení nijak nesouvisí s možnostmi využívání nabídek. Lokální prostředí má tedy významnou roli, ale ne zásadní.

Jakou měrou se podílí rodiče na trávení volného času?

Rodiče jsou prvními vzory v trávení volného času. Svým životním stylem, který je určující, děti přebírají informace o tom, jak volný čas trávit.

Děti v předškolním věku, tráví téměř všechnen volný čas nejraději se svými rodiči. Rodiče vytváří podmínky pro trávení volného času, a to především vlastní iniciativou. Snaží se najít a zjistit příležitosti, které město a organizace v něm nabízí. Ale také se snaží trávit volný čas se svými dětmi, vytvářet podmínky pro individuální trávení volného času, což je pro děti předškolního věku nejlepší způsob.

S postupem věku však pouhá přítomnost rodičů dětem nestačí a chtějí se scházet se svými vrstevníky v zájmových kroužcích. I zde se objevuje velký vliv rodičů, kteří se snaží své děti nasměrovat a dát jim příležitost vyzkoušet různé aktivity, které organizace ve městě nabízí. Z analýzy volnočasových zařízení v Javorníku vyplynulo, že nabídka je sice limitovaná velikostí města, ale dostačující a pestrá. To, že někteří rodiče byli s nabídkou nespokojeni, vedlo k tomu, že založili vlastní kroužek, a tím dále formovali své děti. Opět se projevil vliv rodičů. Touhou bylo předat dětem své představy o trávení volného času, snahou bylo zaplnit díru v nabídce, která se jim zdála nedostatečná.

Na tuto iniciativu lze pohlížet ze dvou pohledů. Prvním je aktivita a angažovanost rodičů v rámci celé komunity, druhým je nutnost a touha udělat něco pro své vlastní děti. Tímto způsobem vlastně rodiče ovlivňují i lokální prostředí, které opětovně působí na jejich děti. Jiným pohledem na vliv rodiny může být také to, že vlastně nemají o nabízené možnosti zájem nebo je nepotřebují. Nedokážou, nechtějí využít nebo neví, kde nabídku hledat. Potom záleží na tom, zda dokážou vytvořit pro děti dostatečné zázemí pro smysluplné trávení volného času, například vlastními aktivitami, které mohou provozovat v okolním prostředí Javorníku. Nebo nenabídnou dětem nic smysluplného, což může vést k rizikovému chování v různých partách nebo v prostředí sociálních sítí.

Jak zasahují a ovlivňují volný čas dětí místní zájmové organizace?

Organizovaný volný čas pod vedením zkušených pedagogů je také nedílnou součástí života dětí. I přes určité stížnosti rodičů na malou nabídku všechny děti zájmové kroužky navštěvují, a to i několikrát týdně. Základní umělecká škola a Základní škola Javorník společně se zájmovými kroužky, které zajišťuje SVČ DUHA Jeseník, tvoří v Javorníku základnu volnočasových aktivit.

Publikace o volném čase uvádějí, že pro děti je pedagogické ovlivňování volného času žádoucí a pozitivní. Autoři poukazují na fakt, že děti mají obecně mnoho volného času, který je potřeba smysluplně využít. Rodiče nejsou schopni volný čas svých dětí pokrýt vlastními silami, a proto tyto možnosti vítají a vyhledávají je. Možnou hrozbou v tomto případě může být přemíra zájmových kroužků a tím přetěžování dětí, kterým už tak nezbyvá čas na hraní a lenošení, které je také potřebné. To se potvrdilo i autorce po analýze časových snímků některých dětí, ze kterých tato situace jasně vyplývala. Další možnou hrozbou je zbavování se rodičovské zodpovědnosti za to, jak děti volný čas tráví, a její přesouvání právě na volnočasové organizace. Zde se opět projevuje paradox tvrzení některých rodičů, že nabídek je málo, přesto jejich děti navštěvují zájmové kroužky téměř každý den.

Jak ovlivňuje trávení volného času životní styl rodiny?

To, jak rodina žije, co preferuje a jaké jsou její zájmy, se v nemalé míře odráží na jejich dětech. Ve většině případů se děti nechávají ovlivnit tím, co jejich rodiče dělají a jak žijí. Proto je velmi důležité, aby si rodiče tuto skutečnost uvědomovali a dokázali ji využít. To, co se děti v útlém věku naučí, je bude provázet i nadále celým životem. Základem pro každé dítě by mělo být hraní. Hra je významným prvkem při formování osobnosti. Je nejdůležitější činností malých dětí a na tom by měli rodiče stavět. Základem je naučit děti, jak si hrát, což není vůbec jednoduché. Mnohým rodičům chybí trpělivost a především čas a kompenzace v podobě zbytečných hraček a mnoha zájmových kroužků vede k přetížení dětí a určité přesycenosti prostředím, které se v tomto momentě pro ně stává škodlivým. Mnoho dětí si chce jen tak hrát, ale vlastně pro mnoho dalších aktivit na to prostě nemá čas. Největší touhou se potom stává jen tak si číst, malovat, hrát si s legem nebo lítat venku s dronem. Rodiče si uvědomují, že čas, který dětem věnují, není dostatečný, snaží se tedy kompenzovat o víkendu různými akcemi, výlety. A v týdnu využívají nabídku zájmových kroužků ve snaze zaplnit smysluplně dětem volný čas, až se z toho může stát pro děti nucená povinnost, jako v případě hry na hudební nástroj. Rodiče tak často tvoří v dobré víře dětem program. Děti si na tuto skutečnost zvyknou tak, že v budoucnu nebudou schopni si volný čas zaplnit samy vlastními aktivitami a stále se budou spoléhat na pomoc druhých – rodičů i pedagogů.

Na druhou stranu jsou děti v organizovaných zájmových kroužcích rády, protože tak mají možnost být se svými kamarády. Jsou více motivováni k činnostem, které by samy jinak nedělaly. Pedagogické vedení jim umožňuje rozvíjet se směrem, na který třeba rodiče nestačí.

Mnohé děti mají touhu a chuť provozovat nějakou aktivitu, běh či plavání, k čemuž jsou v Javorníku díky volné přírodě či krytému bazénu podmínky ideální. Problémem je ale to, že samotné je to nebaví a proto tyto aktivity raději dělat nebudou. Možná právě z toho důvodu, že je rodiče nenaučili samostatnosti a často rozhodovali za ně a ovlivňovali je ve výběru.

Do jaké míry zasahují do trávení volného času média a sociální sítě?

Počítače, tablety, mobilní telefony, internet a sociální sítě jsou fenomén doby. Dnes si již nelze život bez nich představit. Děti je berou jako součást života a rodiče se snaží omezovat jejich vliv na minimum.

Opět se lze na problém dívat ze dvou hledisek. Počítače jsou nesporným pomocníkem a dnes již i základním vybavením pro studium a práci. Rodiče se ale cítí ohroženi, protože většinou nedokážou udržet tempo se svými dětmi a ztrácí tak nad nimi kontrolu. To se děje především díky mobilním telefonům. Zatímco většina rodičů je schopna pohlídat dobu strávenou na počítači svých dětí, už neřeší nebo se nezamýšlí nad možností používání dat v mobilních telefonech. Přiznávají, že nedokážou uhlídat, jaké stránky v mobilu děti navštěvují. Takže zatímco dětem mobilní telefon pořizují, aby je mohli kontrolovat při jejich pohybu po městě, z důvodu obav a strachu, tak riziko prostředí sociálních sítí zůstává zatím nedořešeno a možná i podceněno.

Zvláštním fenoménem v oblasti ICT je také to, že děti čas strávený „na mobilu“ neberou a nezahrnují jako svůj volný čas. Je to součást jejich života a přítomnosti, což je prostě fakt. Je opět pouze na rodičích, zda dokážou dětem nabídnout atraktivnější možnosti nebo alespoň je správně poučit o chování v prostředí sociálních sítí. Ale nejde jen o počítače, je potřeba zmínit i televizi jako nejběžnější prostředek k pasivní zábavě ovlivňování dětí. Navíc se jedná o zábavu, u které nemusí většinou moc přemýšlet. I tady je snaha rodičů kontrolovat obsah programů, na které se děti dívají. Výběrem vhodných pořadů však mohou rodiče vývoj dětí podpořit, protože televize v dnešní době nabízí pro děti spoustu kvalitních a zajímavých programů, které mohou být velkým přínosem.

5.5 Shrnutí teorie a diskuze

Rodiče jsou klíčovým faktorem pro trávení volného času dětí v Javorníku. Funkční rodinné prostředí je nejzásadnější pro optimální vývoj dětí a jejich start do dalšího života. Lokální prostředí ovlivňuje trávení volného času jen nepřímo. Rodiče ho mohou zdárně využít ve svůj

prospěch i prospěch svých dětí. Především jde o nabídky zájmových aktivit, zároveň ale také o samotné přírodní prostředí, které je v Javorníku a jeho okolí atraktivní s mnoha možnostmi využití, jak v letním, tak i v zimním období. Rodiče musí ale umět reagovat i na nepříznivé podmínky prostředí, které mohou nastat, a zase působit jako nejdůležitější článek výchovy.

I autoři uvedení v teoretické části se shodují na tom, že by rodiče měli působit jako pozitivní vzory a volit takové aktivity, na kterých se budou podílet všichni členové rodiny. Není zárukou, že přemíra možností v lokalitě zvětší zájem, jen rozšiřuje nabídku a je na rodině, jaké preferuje a vyhledává možnosti a příležitosti.

Lokální prostředí rodičům tedy napomáhá v jejich snažení, ale také může jejich snažení znesnadňovat a je jen na rodičích, jak si poradí a jaký styl výchovy budou preferovat. Tento fakt ověřila i provedená analýza. Navíc je to ověřeno i dlouhodobě pomocí mnoha doposud provedených výzkumů, například výzkum „Klíče pro život – Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let“ zmiňovaný také v teoretické části, kde jsou rodiče bráni jako autority a mravní vzory jednání a chování.

Ve výchově dětí a organizaci jejich volného času nelze spoléhat jen na instituce a chovat se pasivně. Rodiče musí být aktivním článkem směřujícím k optimálnímu vývoji. Prostor výchovných institucí a organizací, které se věnují volnému času, samozřejmě plní důležitou roli ve vývoji dítěte. Učí děti vzájemné komunikaci a spolupráci. Dokážou vzbudit zájem o určité aktivity, podpořit talent a rozvíjet ho. Pedagogickým vedením mohou kompenzovat malý zájem rodičů, nikdy jej však nedokážou zcela nahradit.

Přesto se autoři zabývající se výchovou ve volném čase setkávají v názoru, že je žádoucí a dokonce nutné pedagogické vedení dětí i ve volném čase. Pedagogika volného času nabývá stále větší důležitosti, zejména v současné době, která skýtá mnoho faktorů ohrožení v podobě sociálních sítí či bezprizorním trávením volného času v partách na ulicích.

Výchova ale není v současné době jednoduchá. Rodiče jsou zaneprázdněni, žijí v hektické době a jsou jí ovlivňováni také. Uvědomují si důležitost svého jednání i svého působení. Také proto využívají prostředí volnočasových zařízení, což se nebere jako nesprávné řešení. Mnohdy ani nemají jinou možnost, jak volný čas dětí řešit, zejména z nuceného nedostatku času, kterým je zde myšleno dojíždění do zaměstnání, v této lokalitě Javorníku tak častém. I v tomto případě tedy lokální prostředí opět, i když nepřímou, ovlivňuje možnosti trávení volného času dětí.

Na nedostatek času věnovaný dětem mohou reagovat rodiče různě. Nejčastější kompenzace probíhá v podobě společných akcí o víkendy, které jsou pro děti důležité, obzvlášť pokud je plánují společně s rodiči. Někdy ale dětem stačí s rodiči být „jen tak“. Být doma, užít si

volný den, povídat si, ale i se společně dívat na televizi, což je častá aktivita uváděná dětmi v časových plánech nebo hrát hry.

Důležitost vzájemné komunikace v rodině je další faktor, na kterém se autoři volnočasových publikací vzájemně shodují. Pomáhá to pozitivně rozvíjet rodinné vztahy a podporuje to důvěru a dodává pocit sounáležitosti.

Prostředí sociálních sítí je dalším prostředím, které má nesporný vliv na trávení volného času u dětí. Je ve vzájemné interakci s prostředím rodinným a také lokálním. Jde o to, že rodiče jsou ti, kteří do jisté míry regulují čas svých dětí strávených na internetu a u počítače.

Fenomén ICT v dnešní době není možné ignorovat, ale spíše je nutné naučit se využívat možnosti, které nabízí, a umět je využít ve prospěch svůj i svých dětí. Nezakazovat, ale nabízet jiné možnosti trávení volného času. Nedopustit, aby se z dětí stal jen pasivní příjemci televizní a počítačové zábavy, ale naučit je aktivně využívat volný čas, a to již zmiňovaným vlastním příkladem, vedením a společným plánováním. Plánováním, které nás opět vrací do prostředí města Javorník a jeho možností a nabídek.

Jak je uvedeno v teoretické části, mají rodiče také možnost využít některý z mnoha nabízených programů, které se zabývají osvětou chování v prostředí internetu a sociálních sítí. Jedná se například o zmiňovaný projekt „E – bezpečí“ zaměřující se na potenciálně riziková jednání uživatelů. Cílem je aktivně rozvíjet povědomí o rizicích spojených s prostředím ICT ve společnosti.

Komparace výsledků výzkumných šetření v podobných pracích potvrdila, že rodiče opravdu mají na své děti v oblasti volného času největší vliv, který s rostoucím věkem nemizí, jen se mění. Výsledky se shodují i v názoru, že se někteří rodiče v nabídce volnočasových aktivit neorientují a nevědí, kde nabídku hledat. Posledním společným poznatkem je důležitost spolupráce všech složek, které se na realizaci volnočasových aktivit podílejí.

Je tedy zcela jasné, že nelze jednotlivá prostředí a jejich působení od sebe oddělovat a izolovat, protože jen jejich vzájemná interakce, spolupráce a účelná komunikace vede k optimálnímu rozvoji dětí a plnohodnotnému trávení volného času. A to by mělo být prvním cílem rodičů, pedagogů i institucí, které se trávením volného času zabývají. Pomáhat, nabízet, radit a směřovat, tak aby se každý jedinec dokázal v dnešním světě orientovat. Umět se pružně přizpůsobit a adaptovat na různorodé podmínky a nečekané situace, které mohou nastat. Jen tak bude dobře vybaven do dalšího života a bude schopen předávat další generaci ty správné a důležité hodnoty, jako jsou například přátelství, porozumění, sounáležitost, úcta a vzájemný respekt.

5.6 Doporučení pro praxi

Na základě provedeného výzkumu je možné vyvodit několik návrhů a doporučení. Jde především o to, pomoci rodičům i občanům města v lepší orientaci v nabídce a možnostech, které se jim naskýtají. Aby byla nabídka využita maximálně, měl by se zefektivnit informační systém pomocí vzájemné komunikace mezi jednotlivými organizacemi a městem. Organizace i město by mělo lépe a aktivněji využívat internetové stránky, vývěsky, informační tabule i informační měsíčník města Javorník. Město Javorník by se mělo pokusit více podporovat dobrovolné iniciativy občanů, kteří se snaží organizovat různé sportovní i společenské akce. Podpora by se mohla týkat finanční nebo i organizační stránky, nabídnutí adekvátních prostor či pomoci s propagací a plánováním akcí.

Co se týká samotných rodičů, je potřeba, aby sami uměli vést své děti k různorodým zájmům. Svým příkladem je motivovat k aktivitě a podporovat je. Jsou nejdůležitějším článkem ve vývoji dětí, a proto by se spolupráce jednotlivých organizací s rodiči měla zdárně rozvíjet a být podporována. Prezentace jednotlivých volnočasových organizací by mohla probíhat v rámci různých akcí města, na kterých se schází rozmanité věkové i sociální skupiny. Cílenou a opakovanou prezentací by se tak dostaly snadněji do povědomí rodičů i dětí, kteří by je pak častěji využívali. Ve skutečnosti to již takto probíhá, pro praxi je však důležité tento stav minimálně udržet a hlavně dále rozvíjet.

Spojnicí mezi jednotlivými prostředím by se mohla stát místní základní škola, která je většinou na malých městech důležitým sociálním činitelem. Je společenským centrem s nezastupitelnou rolí. Má možnost působit na děti, ale i na jejich rodiče. Měla by být místem setkávání, kde rodiče mezi sebou komunikují a získávají další zkušenosti a nápady, jak plnohodnotně trávit volný čas. Mohla by se ale stát i místem přednášek, seminářů a propagačních akcí, které by učily rodiče zvládat různé krizové situace v běžném životě svých dětí. Dále by osvětou pomáhaly rodičům v lepší orientaci v prostředí sociálních sítí a internetu, které jsou pro ně většinou hůře pochopitelné. Tím, že by se rodiče dokázali lépe orientovat v tomto prostředí, mohli by pak lépe a účinněji působit na své děti, které si mnohdy rizika neuvědomují. Lze také doporučit působení školy v rámci primární prevence sociálně-patologických jevů na děti a jejich rodiče, nabídnout a pomocí přednášek ukázat jiné alternativy trávení volného času, které napomohou eliminovat toto riziko na minimum.

Jen díky úspěšné spolupráci a vzájemné komunikaci je možné usnadnit proces přerodu mladého člověka v samostatného jedince zodpovědného za svůj život, budoucí rodinu, i společnost.

Závěr

V diplomové práci byla řešena problematika vlivu prostředí na trávení volného času dětí v Javorníku. Hlavním cílem bylo zjistit, analyzovat, porozumět a interpretovat, jaký je vliv prostředí na trávení volného času dětí v Javorníku. Pomocí dílčích výzkumných otázek se zjišťovalo, jak rodiče i děti vnímají působení lokálního prostředí a jakou měrou se podílejí na způsobu trávení volného času svých dětí. Dále jak volný čas ovlivňuje životní styl rodiny. Jak zasahují a ovlivňují volný čas dětí místní zájmové organizace a instituce, média i sociální síť.

Práce byla rozdělena na dvě části. Základem pro tvorbu teoretické části byla rešerše odborné literatury, kterou doplňovaly poznatky z internetových zdrojů. První kapitola se věnovala popisu a specifikaci prostředí a jeho typologii. Snahou bylo objasnit, jaký je jeho vliv při socializaci dítěte a poukázat na možné faktory, které vývoj jedince ohrožují. Podrobně bylo popsáno a analyzováno prostředí lokální, rodinné i vrstevnické.

Ve druhé kapitole byly hlavním tématem volný čas a výchova ve volném čase. Zabývala se výchovou v současném světě vývojem a proměnami životního stylu. Vysvětlovala, jak zasahuje prostředí sociálních sítí do volného času dětí. Třetí kapitola se věnovala popisu a analýze přírodního i městského prostředí Javorníku. Dále také jeho volnočasovým institucím a organizacím a možnostem, které nabízejí.

Praktickou část opírající se o teoretické poznatky, tvořily další dvě kapitoly. Čtvrtá kapitola objasňovala základní rámec výzkumu, předkládala cíle výzkumu a pátá kapitola obsahovala vlastní kvalitativní výzkum realizovaný metodou zakotvené teorie. Sběr dat probíhal pomocí polostrukturovaných rozhovorů s rodiči i jejich dětmi. Získané informace byly pomocí kódování zpracovány do teorie, která vzešla ze získaných dat, podpořených dětmi vytvořenými časovými plány trávení volného času a v neposlední řadě i bohatými zkušenostmi autorky a znalostí lokálního prostředí Javorníku.

Vzešlá teorie odpověděla na výzkumné otázky a splnila dle mínění autorky zadaný cíl. Prostor je významným činitelem ve vývoji dítěte. Rodinné prostředí formuje jedince od raného dětství, vrstevnické prostředí napomáhá jedincům odpoutat se alespoň částečně od rodičů, vytvářet si vlastní vzory a názory a lokální prostředí podporuje vývoj jedince v dané komunitě a přirozeném sociálním prostředí, ve kterém vyrůstá. Prostor sociálních sítí a internetu je potřeba brát v potaz a naučit děti, aby jej dokázaly správně využít ve svůj prospěch. Nejdůležitější je vzájemná interakce mezi jednotlivými prostředími. Jen tak se podaří vytvářet optimální podmínky pro zdárný vývoj každého jednotlivce.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty

1. BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 306 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.
2. GRECMANOVÁ, Helena et al. *Obecná pedagogika. II*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2000. 192 s. Edukace. ISBN 80-85783-24-X.
3. HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
4. HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
5. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 280 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1168-3.
6. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
7. KALMAN, Michal, VAŠÍČKOVÁ, Jana a CSÉMY, Ladislav. *Zdraví a životní styl dětí a školáků*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 172 s. ISBN 978-80-244-3409-4.
8. KARÁSKOVÁ ULBERTOVÁ, Zuzana. *Rodič, vychovatel a dítě na internetu*. In: KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. 178 s. ISBN 978-80-904920-2-8.
9. KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Dotisk 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 63 s. ISBN 80-7067-669-8.
10. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.
11. KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 169 stran. Monografie. ISBN 978-80-244-4861-9.
12. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 215 s. ISBN 978-80-262-0643-9.
13. KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
14. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.7

15. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Soc. nakladatelství, 2003. 161 s. Studijní texty; sv. 3. ISBN 80-86429-19-9.
16. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
17. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. 323 s. Studijní texty; sv. 38. ISBN 978-80-86429-87-8.
18. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
19. PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič. *Vývojová a pedagogická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 257 s. Knižnice psychologické literatury; Knižnice psychologické literatury.
20. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 203 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3470-5.
21. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
22. PŘADKA, Milan, KNOTOVÁ, Dana a FALTÝSKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, ©1998. 45 s. ISBN 80-210-3469-6.
23. SAK, Petr a kol. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 290 s. ISBN 978-80-7367-230-0.
24. SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.
25. STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 196 s. SCAN; 2. ISBN 80-85834-60-X.
26. ŠPIČÁK, Jiljí. *Prostředí z pohledu sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého, 1993. 61 s. ISBN 80-7067-227-7.
27. ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
28. VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. 175 s., [15] s. příl. ISBN 80-86384-00-4.
29. WROCZYŃSKI, Ryszard. *Sociálna pedagogika*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968. 309 s. Základné pedagogické a psychologické diela.

Elektronické dokumenty

30. AAP NEWS § JOURNALS GATEWAY. *The Impact of Social Media on Children, Adolescents, and Families*. [online]. c2011 , [cit. 2018-03-16]. Dostupné z: <http://pediatrics.aappublications.org/content/127/4/800>
31. CEVAP. *Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů. Kdo jsme*. [online]. c2005-2013 , [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: <http://www.cevap.cz/index.php/cs/kdo-jsme>
32. CZECHTOURISM. *Kudy z nudy.cz. Dolní Vítkovice – průmyslový areál Dolu Hlubina*. [online]. c2017, [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: < <http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/dul-hlubina-a-vysoke-pece-a-koksovna-vitkovickyh-.aspx> >
33. ČESKÁ TELEVIZE. DĚTSKÝ PROGRAM. *Děčko, velká televize v malém*. [online]. 1996 - 2017 [cit. 2017-07-20]. Dostupné z: < <http://www.ceskatelevize.cz/decko-pro-rodice/uvod/vse-o-decku/> >
34. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. 2017 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: < <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickyh-udaju-za-obce-cr> >
35. ESTER. Z.S: *Jiné programy. Doučování dětí a mládeže*. [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: < <http://www.esterzalesi.eu/terenni-programy/doucovani-deti-a-mladeze> >
36. ESTER. Z.S: *Jiné programy. Práce s dětmi – volný čas*. [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <<http://www.esterzalesi.eu/terenni-programy/prace-s-detmi>>
37. CHILD MIND INSTITUTE. *Media and tech. How Using Social Media Affects Teenagers* [online]. 2018 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: < <https://childmind.org/article/how-using-social-media-affects-teenagers/> >
38. KLÍČE PRO ŽIVOT. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*. [online]. 2009 - 2013 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z:< <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf>>
39. LESY ČESKÉ REPUBLIKY. *Volný čas v lese. Akce pro veřejnost. Dny s Lesy České republiky*. [online]. c2012, [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <<http://www.lesy-cr.cz/volny-cas-v-lese/akce-pro-verejnost/Stranky/default.aspx>>
40. LESY ČESKÉ REPUBLIKY. *Osvěta. Lesní pedagogika*. [online]. c2012, [cit. 2017-03-28]. Dostup z:<<http://www.lesy-cr.cz/osveta/lesnipedagogika/Stranky/default.aspx>>
41. MARKETINGOVÉ NOVINY. *Volnému času českých dětí vládnou televize, počítač a zájmové kroužky*. [online]. c2009, [cit. 2017-07-28]. Dostupné z: <http://www.marketingovenoviny.cz/marketing_7657/ >
42. MĚSTO JAVORNÍK. *Město Javorník. Turistika. Turistické zajímavosti* [online]. 2017 [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <http://www.mestojavornik.cz/turistika/turisticke-zajimavosti/>

43. MĚSTO JAVORNÍK. *Město Javorník. Volný čas. Sport* [online]. 2017 [cit. 2017-06-18]. Dostupné z: <<http://www.mestojavornik.cz/volny-cas/sport/>>
44. MĚSTO JAVORNÍK. *Základní umělecká škola Javorník* [online]. 2018 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <<http://www.mestojavornik.cz/organizace/prispevkove-organizace/zakladni-umelecka-skola-javornik-ic-62353322/>>
45. MĚSTO JAVORNÍK. *Procházky do okolí* [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <<http://www.mestojavornik.cz/mesto/fotogalerie/prochazky-do-okoli/>>
46. MĚSTSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO JAVORNÍK. *Kulturní dům: O nás* [online]. 2017 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <<http://www.kulturnidumjavornik.cz>>
47. MĚSTSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO JAVORNÍK. *Knihovna: Městská knihovna dr. Rudolfa Zubera* [online]. 2016 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <<http://www.kulturnidumjavornik.cz/index.php/knihovna> >
48. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dokumenty. Kyberšikana.doc.* [online]. 2013-2017 [cit. 2017-01-28]. Dostupné z:<<http://www.msmt.cz/modules/search/index.php?plugin=3&query=kyber%C5%A1ika>>
49. MOOM JUNCTION. *12 Good And Bad Effects Of Television On Children.* [on-line]. 201 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://www.momjunction.com/articles/good-bad-effects-television-children_0074078/?ref=end>
50. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Státní zámek Jánský vrch. *Pro děti* [online]. c2017, [cit. 2017-06-18]. Dostupné z: <<https://www.janskyvrch.cz/cs/pro-deti>>
51. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Akce a projekty. Preventivně – informační skupina.* [online]. 2017, [cit. 20157-02-14]. Dostupný z <http://www.policie.cz/clanek/sprava-stredoceskeho-kraje-odkazy-akce-a-projekty-preventivne-informacni-skupina.aspx>
52. RAČÍ ÚDOLÍ. *Tábory. Letní dětské tábory.* [on-line]. c2009 - 2013, [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: <<http://www.raciudoli.cz/t/letni-detske-tabory> >
53. RAČÍ ÚDOLÍ. *Tábory.* [on-line]. c2009 - 2013, [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: <<http://www.raciudoli.cz/tabory-pro-rodice-s-detmi/tabory-pro-rodice-s-detmi> >
54. RONNIE.CZ. KULTURISTIKA A SILOVÉ SPORTY. *Street workout – základní informace o tréninku s vlastní vahou.* [online]. c2010 - 2017, [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://kulturistika.ronnie.cz/c-14319-street-workout-zakladni-informace-o-treninku-s-vlastni-vahou.html>>
55. SÍŤ OTEVŘENÝCH BRNĚNSKÝCH ŠKOL.: *Co je otevřená škola.* [online]. 2017 [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: <<http://www.otevreneskoly.cz/co-je-otevrena-skola.htm/>>
56. SPORT JAVORNÍK Z. S. *O spolku.* [online]. 2017 [cit. 2017-06-22]. Dostupné z: <<http://www.sportjavornik.cz/kontakt.html>>

57. STRÁNKY DĚKANÁTU JESENÍK. Ruzenec.cz. *Javorník ve Slezsku. Aktivity farnosti*. [online]. 2006 - 2017 [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <<http://www.ruzenec.cz/view.php?cisloclanku=2016042301>>
58. SPORTOVNÍ MAGAZÍN. Nutrisport.cz. *Extrémní vytrvalost. Parkour je sled akrobatických prvků umění*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.nutrisport-magazin.cz/parkour-je-sled-akrobatickych-prvku-umeni/>
59. TURISTIKA.CZ S.R.O. *Turistika.cz - Pro větší zážitek z cesty i výletu* [online]. c2014, [cit.2017-12-6]. Dostupné z: < <https://www.turistika.cz/mista/javornik--2/detail>>
60. ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Základní škola Javorník. Aktuálně* [on-line]. c2011, [cit. 2017-06-18]. Dostupné z: <<http://www.zsjavornik.cz/clanky/aktualne/532-projekt-zamek>>
61. ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Škola. Zájmové kroužky* [on-line]. c2011, [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <<http://www.zsjavornik.cz/clanky/skola/zajmove-krouzky>>
62. ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Sociální pedagog* [on-line]. c2011, [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: < <http://www.zsjavornik.cz/clanky/socialni-pedagog> >
63. ZÁKLADNÍ ŠKOLA JAVORNÍK, OKRES JESENÍK. *Úvodní stránka | Základní škola Javorník* [on-line]. c2011, [cit. 2017-06-19]. 7 s. (PDF). Dostupné z: <http://www.zsjavornik.cz/documents/skolni_vzdelavaci_program/svp_skolni_druziny.pdf>

Ústní zdroje

64. MATUŠKA, Jakub: Ústní sdělení. Jeseník. 14. 6. 2017
65. MINKSOVÁ, Marcela. Odbor tajemníka. *Matrika*. Javorník. 28. 6. 2017 Zdroj: Program Ginis EO

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Vztah genetických dispozic a prostředí

Obrázek č. 2 – Způsob trávení volného času s rodinou, alespoň 1x týdně (%)

Obrázek č. 3 – Frekvence jednotlivých činností spojené s médii

Obrázek č. 4 – Geografická poloha města Javorník dle Evropského statistického úřadu

Obrázek č. 5 – Postup kódování a tvoření kategorií

Obrázek č. 6 – Výsledky vlastního výzkumu v rámci axiálního druhu kódování

Obrázek č. 7 – Vztahy a vazby jednotlivých kategorií

Abecední seznam zkratk

CEVAP – Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů

ČT :D – Česká televize, dětský program

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

HBSC – Health Behaviour in School-aged Children

ICT – informační a komunikační technologie

EHP – Evropský hospodářský prostor

EU – Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SVČ – Středisko volného času

ZUŠ – Základní umělecká škola Javorník

ZŠ – Základní škola Javorník, okres Jeseník

Přílohy

Příloha č. 1 – Volnočasová prostředí v přírodě u Javorníku (fotodokumentace)

A

B

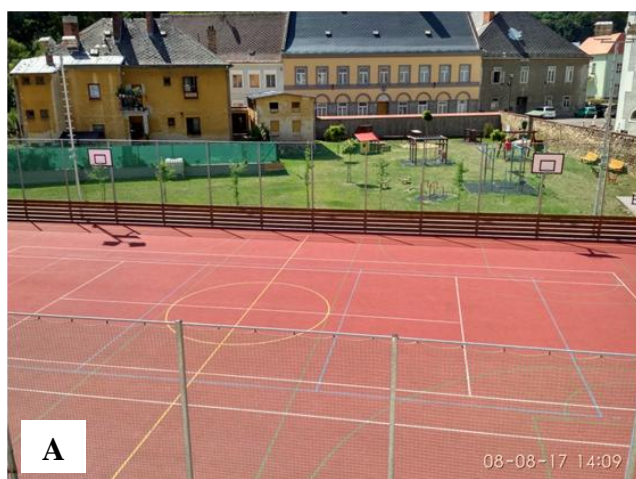
C

D

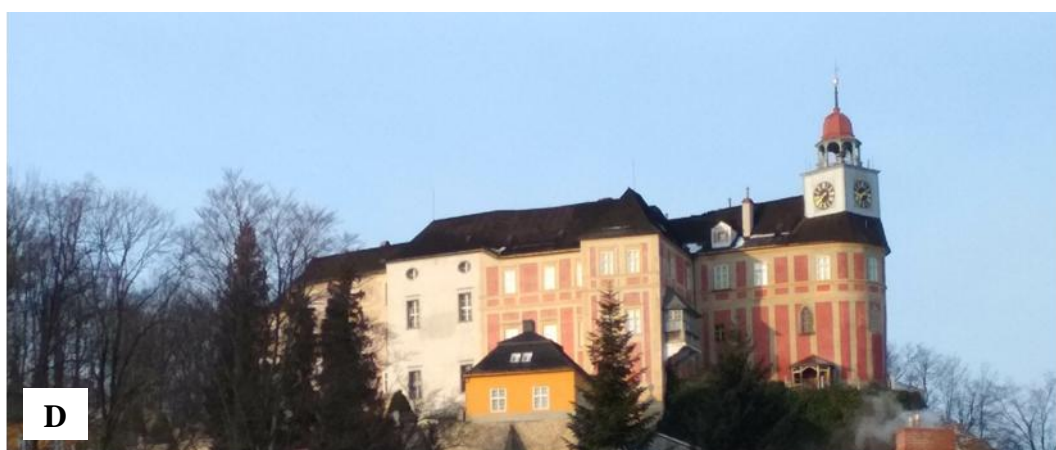
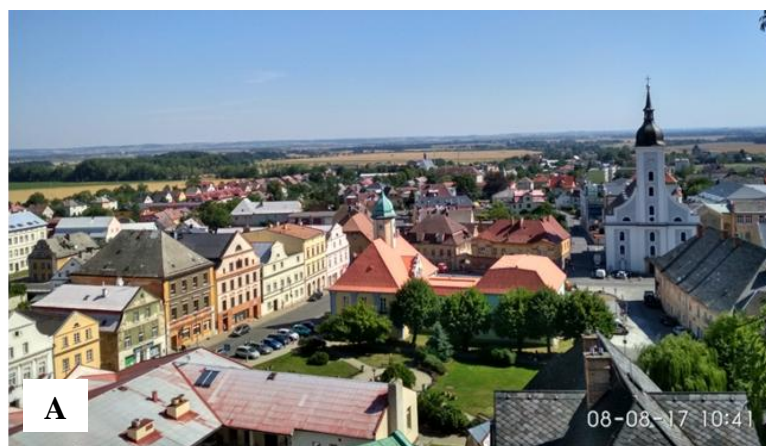
- A. **Borůvková Hora** (zdroj: <http://www.mestojavornik.cz/mesto/fotogalerie/prochazky-do-okoli/>)
B. **Čertovy kazatelny** (zdroj: <http://www.mestojavornik.cz/mesto/fotogalerie/prochazky-do-okoli/>)
C. **Zřícenina hradu Rychleby** (zdroj: vlastní fotografie)
D. **Kaple Sv. Antonína** (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 2 – Volnočasová prostředí v Javorníku (fotodokumentace)

- A. **Multifunkční hřiště** (zdroj: vlastní fotografie)
- B. **Koupaliště Červenka** (zdroj: vlastní fotografie)
- C. **Sportovní hala** (zdroj: vlastní fotografie)
- D. **Krytý bazén** (zdroj: vlastní fotografie)
- E. **Fotbalové hřiště** (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 3 – Městské a historické zástavby v Javorníku (fotodokumentace)

- A. **Městská zástavba** (zdroj: vlastní fotografie)
- B. **Městská zástavba panelových domů** (zdroj: vlastní fotografie)
- C. **Městský park** (zdroj: vlastní fotografie)
- D. **Státní zámek Jánský Vrch** (zdroj: vlastní fotografie)

Příloha č. 4 – Doklady (formuláře) k rozhovorům

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaná **Pavla Matušková**, narozena 14. 4. 1977, bytem: 17. listopadu 487, Javorník 790 70 tímto v rámci případové studie k diplomové práci s názvem: „Vliv lokálního prostředí na volný čas dětí v Javorníku“ čestně prohlašuji, že:

- získané údaje a informace budou použity výlučně pro potřeby vypracování mé diplomové práce,
- bude zachována anonymita všech zúčastněných.

Jsem si vědoma toho, že pokud by mnou uvedené informace byly použity jinak, budu čelit všem z toho vyplývajícím právním následkům.

V Javorníku, dne .....

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Souhlasím s tím, aby se můj syn/dcera mohla zúčastnit krátkého rozhovoru souvisejícího s výzkumem o vlivu prostředí na trávení volného času dětí v Javorníku.

Rozhovor je anonymní, nikde nebudou použita jména ani jiné osobní údaje.

Získané informace budou použity pouze pro účely mé diplomové práce.

Podpis rodičů:.....

Příloha č. 5 – Základní rámec připravených otázek

Rodiče

1. Můžete mě prosím sdělit kolik je Vám let, kde pracujete a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.
2. Popište mě prosím také Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.
3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?
4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?
5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?
6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?
7. Jak je využíváte?
8. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?
9. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?
10. Máte pocit, že jste jako rodiče ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?
11. Myslíte si, že věnujete svým dětem dostatek volného času?
12. Jak vaše děti tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?
13. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašich dětí s rostoucím věkem?
14. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?
15. Co si myslíte o tom, jak vaše děti ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?
16. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

Děti

17. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?
18. Co nejraději děláš ve volném čase?
19. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?
20. Jak často se spolu scházíte a kde?

21. Záleží ti hodně na tom, co si o tobě kamarádi myslí?
22. Myslíš si, že rodiče ví, jak trávíš svůj volný čas, ví, co děláš, s kým se scházíš?
23. Jak tě ovlivňují zájmy tvých rodičů?
24. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máš nejraději?
25. Dovolí ti rodiče se scházet s kamarády, nemají o tebe strach?
26. Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?
27. Jak si spokojený a chodíš do nich rád a dobrovolně?
28. Vybral/a sis kroužky sám/a, vybrali ti je rodiče nebo tě někdo při jejich výběru ovlivnil?
29. Je pro tebe v Javorníku dostatek volnočasových kroužků, máš si z čeho vybírat?
30. Chtěl/a bys dělat něco, co v Javorníku není?
31. Pokud by ta aktivita byla mimo Javorník, např. v Jeseníku, chtěl bys ji navštěvovat?
32. Využíváš i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

Příloha č. 6 – Ukázka časového snímku dětí

-1-

(P.O.)	Přidruze školy uděláme školky. od 12:30 do 13:30. Pak du do dramatiky od 13:45 do 15:15	1 1	2 2
	majím se ve 15:30 do 16:00 du knihy do od 16:00 do 17:30. krajší od 17:30 do 19:30 majím se od 19:30 do 8:00 a du 8:00 du spát.	3 3	4 4
		5 5	6 6
(ST)	Přidu ve školy naučím se od 11:30 do 12:15 du na kytarou 12:25 do 13:10 pak du do zpěvu od 13:15 do 13:50 du ve 16:00 na fotbal do 18:00 du dom, majím se a du spát.	7 7	8 8
		9 9	10 10
(ST)	Přidu ve školy du makoupy od 12:30 do 13:15 ve 13:30 du do školy přidu ve 15:00 hlídám mladšího brášku od 16:00 do 19:00 majím se ve 19:30 vikoupu se 19:30 do 8:00 a du spát.	11 11	12 12
		13 13	14 14
(CT)	Přidu ve školy du do stupička ve 13:30 do 14:30 pak du do školky ve 14:30 do 16:00 pak du na korváky ve 16:00 do 18:00 du se majím a vykoupat a du spát.	15 15	16 16
		17 17	18 18
(P.F.)	Přidu ve školy du na lukostřelbu od 13:30 do 14:30 pak du pro holky do školky od 15:00 do 17:00 pak du na fotbal od 17:00 do 19:30 a du spát.	19 19	20 20
		21 21	22 22
(SE)	spím až do 11 pak se dívám na televizi od 11 do 14 h, pak jim od 14:30 do 15:00 pak pomáhám mamce od 15:30 do 19:00 a du se dívat na tv.	23 23	24 24
		25 25	26 26
		27 27	28 28
(NE)	spím až do 9 h jedu ve 10:00 na fotbal a 10:00 do 15:00 du si odpočinout až do 19:00 vikoupu se a majím se a du spát.	29 29	30 30

Příloha č. 7 – Ukázka kódování u jednoho z rozhovorů

Rodina 3

Rozhovoru se zúčastnili oba rodiče.

- 1. Můžete mě prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.**
O 3: je mi 45 a mám střední vzdělání.
M 3: Mně je 38 a mám taky střední vzdělání.
- 2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.**
M 3: Manželé, dvě dcery 11 a 14 let.
- 3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?**
M 3: Já jsem spokojená...
O 3: Já taky. *SPOKOJENOST ANO*
- 4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?**
M 3: Tak mně maximálně vyhovuje vzdálenost, myslím tím, že si holky všude dojdou samy a nikam je nemusíme vozit. ZUŠ i kroužky jsou dostačující. A všechny akce jsou za hubičku. Co je horší je zdravotnictví a potom i to, že na střední školy a další je už nutné dojíždění. *VŠE V DOSAHU - SPECIALLY DAL V JAVORNÍKU*
- 5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?**
M 3: No velkou výhodou je čisté životní prostředí a příroda, když si vyjdu do přírody, tak nikoho nepotkám, žádné davy lidí. A myslím si, že děčka žádný nedostatek nepocítují, mají, co chtějí a my také jako rodina si můžeme kamkoliv zajet, pokud bychom chtěli. *VŠE CO POTŘEBUJI MÁM*
- 6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?**
O 3: No, víme, co nabízí ve škole v zušce a co se týče dalších akcí, tak sledujeme vývěsky nebo i facebook a vybíráme si, podle toho, co nás zaujme. *DOČELI MÁM PŘEHLED*
- 7. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?**
M 3: Jo jsme, jezdíme hodně na kolech i závody, takže vyjíždíme tam, kde se akce konají, nevídá nám to.
- 8. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?**
M 3: No zatím na to máme (smích...). Nákladnější jsou ta kola a závody, ale jak říkám, zatím na to máme. *NENÍ PROBLÉM S DOPRAVOU*
- 9. Máte pocit, že jste jako rodiče ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?**
M 3: Určitě ano, názorným příkladem, to co jsme dělali my, třeba jsme chodili do tělocvičny a holky teď vlastně taky sportují. Ale nijak jsme na ně netlačili, ne? (otáčí se na manžela). *FINANCE DOŘAZÍ VYLEHNIT*
- 10. Myslíte si, že věnujete svým dětem dostatek volného času?**
M 3: Myslím si, že jo. Od malička měly nabídku pestrou, aby si v budoucnu mohly vybrat. Když byly malé, tak jsme si ten čas udělaly a teď už více méně tráví čas samy, doufám, že základ jsme jim dali dobrý. *ZÁKLAD MÁM DOBRÝ*
- 11. Víte, jak vaše děti tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?**
M 3: Ano, určitě. *DO KONEČNÉ KONTROLA!*
- 12. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašich dětí s rostoucím věkem?**
M 3: No N to má od malička pořád stejné, jela v basketu, v klavíru i ve výtvarce. L, ta je přelétavka a zkouší různé kroužky jak sport tak zušku (kroužky v ZUŠ). *VÍCE AKTIV. MOHOU ZKOUŠET*
- 13. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?**
M 3: No, když byly malé, tak jsme chodili do tělocvičny na cvičení rodičů s dětmi, teď mají své kroužky. No a pořád je tu možnost zajet si do Jeseníku například do kina, pokud o to holky stojí, to není zas takový problém. *UHELA ZABAVA ŽE Z PŘEMÝŠLENÍ*
- 14. Co si myslíte o tom, jak vaše děti ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?**
M 3: Co říkám já, tak dnes děčka přijdou domů, zapnou knoflík a mají zábavu, ať je to počítač, televize, cokoliv a nemusejí nic vyhledávat a přemýšlet. *DO CO BTI'M??*
- 15. Když byly holky malé, tak vlastně měly volný čas vyplněný tím, co jsme jim vymysleli my, takže neměly tolik času ani potřeby sedět u televize.**
M 3: A hlavně nebylo toho tolik, nebyly ještě tablety a neměli jsme facebook a tak.
- 16. Ale zas reklamy byly pořád a ovlivňovaly děčka vždycky a vždycky všechno hlavně nutně potřebovaly...**

15. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné? ANO / BEZPEČNĚ

M 3: Přes den bez problémů, pokud jdou večer, tak jsme jim chodili naproti, protože cestou domů jsou tři hospody a holky se bály. Teď když jdou domů po tmě, tak třeba telefonují. Ale to je taková prevence, jde o ten pocit bezpečí, nemyslím si, že by jim hrozilo nějaké nebezpečí.

Děti

16. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

L: L (D) a je mi 11 let.

N: N (D) a je mi 14.

17. Co nejraději děláš ve volném čase?

L: Skládání s Lega, to mě baví už odmalička.

N: Já asi nejraději hraju basket.

18. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

L: S kamarádkami.

N: Já jsem nejraději s rodinou, když jdeme třeba o víkendu na nějaký výlet.

19. L..., jak často se spolu scházíte a kde?

L: Nejvíce po škole, když někdy jdeme, třeba teď před Vánocemi chodíme nakupovat dárečky nebo v kroužcích.

20. Záleží ti hodně na tom, co si o tobě kamarádi myslí?

L: Vůbec.

N: Mě teda jo.

21. Myslíš si, že rodiče ví, jak trávíš svůj volný čas, ví, co děláš, s kým se scházíš?

L: Jo.

N: To určitě.

22. Dovolí ti rodiče se scházet s kamarády, nemají o tebe strach?

N: Jako jo, dovolu mi to, pokud už nemáme něco naplánované.

L: Pouští nás.

23. Jak tě ovlivňují zájmy tvých rodičů? Myslím tím, jestli děláte něco co rodiče?

N: No já myslím, že hlavně k tomu sportu nás vedli, jezdili jsme na kole.

L: A chodili jsme odmalička do tělocvičny.

24. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máš nejraději?

N: Hodně jezdíme na výlety nebo děláme výslapy a hodně jezdíme na kole.

L: No asi tak.

25. Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?

N: Ano, já chodím hlavně na basket, ten mi zabírá hodně času a potom ještě hraju na klavír.

L: Já chodím do zušky do výtvarky a do dramataku a chodím taky teď na basket.

26. Jak jste spokojené a chodíte do nich rády a dobrovolně?

L: Já jo.

N: No, já už bych nemusela úplně ten klavír, ale mamka chce, ať už to dodělám, když jsem vydržela tak dlouho...ale už mě to tak nebaví, jak dřív.

27. Vybraly jste si kroužky sami, vybrali vám je rodiče nebo vás třeba někdo při jejich výběru ovlivnil?

N: Sama jsem si vybírala, pokud mě něco nebaví, tak to nemusím dělat.

L: Já si taky vybírám sama.

28. Je pro vás v Javorníku dostatek volnočasových kroužků, máte si z čeho vybírat?

L: Dá se vybrat, v Jeseníku je toho asi víc, ale tady to taky stačí.

N: Jako jo, je tady toho dost.

29. A chtěly byste dělat něco, co v Javorníku není?

N: No to asi ne, já jsem třeba chtěla hrozně zkusit hrát volejbal, který tady nebyl a teď tady, ale teď už zase nemám na něho čas.

L: No mně to tady taky stačí.

30. Využíváte i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

N: Chodíme na bazén, na nějaké vernisáže, když jsou zajímavé, do divadla, když se tady hraje v kulturáku.

L: Taky chodíme na hřiště na fotbal o víkendu, když jsme doma.

PŘESTO KONTROLA PŘES MOBIL - JEN PREVENCE A POCIT BEZPEČÍ!

TVŮŘIVOST A SPORT! LEGO! NAUČIT HRÁT!

KAMARÁDI ANO

ALE: VÝLETY S RODINOU

KONTROLA! ANO!

POVOLENÍ SETKÁVÁNÍ

HLAVNĚ SPORT! NA VÍKEND OSTÁVNÍHO?

KOLO, PŘÍRODA - SAMI!

BASKET X ZUŠ

DOBROVOLNĚ X POVINNĚ

RODIČE NA ZUŠ! TRVÁJI...

ALE VYBÍRÁ SAMI

NABÍDKA STAČÍ! - VYZKOUŠELY DOST, MOŽNOSTI?!

VYUŽÍVÁNÍ I JINÝCH AKTIVIT
→ MUSÍ BÝT ZAJÍMAVÉ

Příloha č. 8 – Rozhovory

Tučně jsou vyznačeny základní i doplňující otázky a upřesňující informace tazatelky.

Rodina 1

Rozhovoru se zúčastnila jen matka, ale otec vše poslouchal, měl možnost se vyjádřit, kterou nevyužil.

1. Můžete mě prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

M 1: Je mi 44 let a mé nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské. Manželovi je 46 a je také vysokoškolák.

2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.

M 1: Jsme manželé a máme dvě děti. Kluk je starší, je mu 13 a holka má 11 let.

3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?

M 1: Jsme spokojení, protože jsme tady chtěli bydlet, trochu byl problém najít místo na stavění domu. Líbí se nám přírodní prostředí. Trochu se nám nelíbí, že by se město mohlo trochu vyvíjet, což se nevyvíjí.

4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?

M 1: Výhodou je zdravé životní prostředí, blízkost přírody a možnost dělat spoustu sportů, ale jsou to vesměs sporty, které si můžeme dělat sami, takové ty individuální, jako běh, běžky, kolo, lyžování. Máme taky možnost využívat tělocvičnu, což se nám líbí, účastnit se takových sportů, jako je volejbal nebo tenis. Máme taky šanci využívat kulturní akce a představení. Co se mi nelíbí, je to, že některé dobrovolné akce jednotlivců tolik podporovány nejsou. **Jak to myslíte?** No očekávala bych větší podporu města, třeba i finanční, ale připadá mi, že nemá nikdo zájem, proto to raději děláme sami s přáteli, třeba volejbalové turnaje. Musíte být nadšenci...

5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?

M 1: No určitě to má tu výhodu, že můžou být děti více venku a že třeba v zimě nasadíme běžky rovnou před domem, takže neřešíme nějaké dojíždění a nemusíme překonávat nějakou dálku. Na druhou stranu mají méně možností, což mi zas až tak nevádí využívat kina, divadla nebo nákupní centra. To my si bohatě vynahradíme, když jedeme jednou za dva měsíce a sami si užijeme podle toho, co zrovna chceme.

6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?

M 1: Určitě bych přivítala ještě víc, ale jedná se spíš o sportovní aktivity pro menší děti. Když jsme chtěli nějaký kroužek pro dceru, taneční, tak nic nebylo. Ale zase musím říct, že letos už nějaké taneční kroužky jsou, dokonce myslím dva.

7. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?

M 1: Co se týká dětí, tak bych spíš počkala, až budou větší a budou moct jezdit sami, abych je nemusela vozit. A za sebe takhle jezdívám, když můžu, ale zase to zvažuji, kvůli času.

8. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?

M 1: No tady v Javorníku je fajn, že je to levnější třeba když jdu cvičit, než když to srovnám s městem, takže to je výhoda, to zas vyvažuje to, že je těch aktivit méně. Zase musíme připlatit, pokud chci něco speciálního, jako třeba 3D kino, tak si musíme připlatit za cestu.

9. Máte pocit, že jste jako rodiče ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?

M: Určitě. A to už máme i ověřené. Vlastně to vyplynulo i z toho, že nám tady některé aktivity chyběli, tak můj manžel založil skauty a děti to hrozně chytlo a baví je to. A potom taky já ráda tvořím a vyrábím, takže děti obě chodí do výtvarky. A ještě i sport, který děláme s manželem, volejbal nebo když chodím běhat, tak dcera už chodí se mnou.

10. Myslíte si, že věnujete svým dětem dostatek volného času?

M 1: Dřív to určitě mohlo být lepší, protože jsme bývali i s manželem dlouho v práci, takže nám musela pomáhat babička. Přes týden jsme byli rádi, že jsme udělali úkoly. Tak jsme se jim to snažili vynahradiť o víkend, naplánovat akce a užít si to.

11. Jak vaše děti tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?

M 1: U dcery úplně a u kluka tak z devadesáti procent. Nebudu tvrdit, že vím o všem.

12. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašich dětí s rostoucím věkem?

M 1: Když byly malé, tak si hodně chtěly hrát. Čím jsou starší, tak syn se zaměřuje na sport a dcera více na divadlo, chodí do dramaťáku, do hudebky.

13. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?

M 1: Ono obecně pro ty malé to není tolik organizované, tam jsme využívali školku a rádi jsme chodili do cvičení rodičů s dětmi v tělocvičně. Jinak už potom jen nějaké jednorázové akce jako třeba Dětský den nebo Mikuláš. Pro ty starší už je výhoda, že je spousta kroužků při škole a při zušce.

14. Co si myslíte o tom, jak vaše děti ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?

M: Tak určitě nás ovlivňují, i když by člověk nechtěl. Ale na druhou stranu máme možná štěstí, že tady máme slabou wifi síť, takže může jet jenom jeden počítač, a pokud děti chtějí, tak přes mé heslo a také máme zabezpečené stránky. No ale syn má mobil, takže ho dost využívá i internet. Dcera mobil nemá, takže je ještě pořád mimo všechny nástrahy. Jak říkám, mají možnost, ale určitě to kontrolujeme s manželem.

15. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

M 1: No to víte, že mám strach je pouštět samotné. Většinou, když někam jdou, tak mají telefon, abych je mohla zkontrolovat. Ale spíše chodí kamarádi sem k nám. Máme velkou zahradu.

Děti

16. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

L: L (D) a 11.

M: M (CH) a je mi 13.

17. Co nejraději děláš ve volném čase?

L: Čtení.

M: Asi sport, nejvíc volejbal a badminton.

18. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

L: Já nevím asi nejvíc s rodiči, ale mám i kamarádky.

M: Nejraději asi s kamarády.

19. Jak často se spolu scházíte a kde?

M: V kroužcích a ve škole. A taky za mnou chodí Vlastík a chodíme do lesa.

L: Taky ve škole. A s jednou kamarádkou si jenom telefonuju, protože se odstěhovala.

20. Záleží ti hodně na tom, co si o tobě kamarádi myslí?

M: Tak mám rád, když vím, co si o mně kamarádi myslí.

L: Já nevím, já jsem o tom ani nikdy nepřemýšlela. **A vadilo by to, kdyby si o tobě povídali něco ošklivého a ty by ses to dozvěděla?** No to asi jo, ale zatím se mi nic takového nestalo.

21. Myslíš si, že rodiče ví, jak trávíš svůj volný čas, ví, co děláš, s kým se scházíš?

L já myslím, že jo.

M: Ví...(směje se)

22. Dovolí ti rodiče se scházet s kamarády, nemají o tebe strach?

M: Když mám všechno hotové, tak dovolí.

L: Dovolí.

23. Jak tě ovlivňují zájmy tvých rodičů? Děláte něco, co rodiče?

L: Mně se líbilo, že mamka četla, tak já taky hodně čtu a že taťka hrával divadlo, tak já taky hraju.

M: Oba rodiče hrají volejbal, tak jsem si to chtěl zkusit a začalo mě to bavit. A od malička jsem s taťkou chodil do lesa, tak to mě teď taky baví.

24. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máš nejraději?

M: Já bych řekl, že nejraději spolu snídáme u televize.

L: A chodíme spolu na různé procházky do lesa.

25. Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?

M: Já chodím na kytaru, na volejbal a badminton.

L: Já navštěvuju hodně, chodím do angličtiny, do free dance, na jump, do výtvarky a do dramaťáku.

26. Jak si spokojený a chodíš do nich rád a dobrovolně?

L: Mě někdy nebaví ta flétna.

M: No kytara mě teda moc nebaví, ale mamka chce, abych do ní chodil.

27. Vybrali jste si kroužky sami, vybrali je rodiče nebo vás někdo při jejich výběru ovlivnil?

L: Asi se radíme s mamkou.

M: No já si vybírám kroužky sám, akorát do té kytary musím chodit.

28. Je pro tebe v Javorníku dostatek volnočasových kroužků, máš si z čeho vybírat?

M: Jo.

L: Vybírat z čeho asi je, ale mě to moc neláká, já mám kroužky v zušce.

29. Chtěli bys dělat něco, co v Javorníku není?

M: Asi ne.

L: Nevím asi ne.

30. Využíváte i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

L: Chodím do knihovny a taky do kulturáku a ještě s holkama chodíme na bazén. A taky se ráda dívám na televizi.

M: Já chodím do lesa a taky jsem na mobilu nebo na počítači na youtube a chodíme na javornické akce a do kulturáku.

Rodiče 2

U rozhovoru byli nejdříve oba rodiče, otec odešel v průběhu rozhovoru. Otec se zapojil jen sporadicky.

1. Můžete mě prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

M 2: Je mi 28 let a jsem vyučená a teď jsem nezaměstnaná. **A manžel?** Přítel má 30 a je taky vyučený.

2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.

M 2: Žiju s přítelem a mám jedno dítě, kluka a ten má 7 let. Víte, on není jeho přítele, ale říká mu tati.

3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?

M 2: No nic moc, hlavně kvůli penězům, já nemám práci, beru jenom sociálku a přítel sice něco vydělá, ale je zas přes týden na montážích a my jsme s klukem sami.

4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?

M 2: No výhody, ani nevím. Práce není, nevím...

O 2: Špatná je ta práce. Celý týden jsem pryč, bydlíme s chlapama na ubytovně, doma si to moc neužiju. (poté odchází)

5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?

M 2: Jak to myslíte? **No jestli Vás Javorník nějak omezuje v možnostech trávit volný čas podle toho, jak byste chtěli?**

M 2: No to asi ne, my jsme stejně spíš doma, u televize a kluk si hrává venku před pane-lákem s ostatníma děckama. Jo a chodí hrát fotbal, to ho baví.

6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce? Myslím tím, jestli víte, co všechno můžete v Javorníku dělat ve volném čase.

M 2: No, mě to až tak nezajímá, občas, když jdu kolem, tak si přečtu, co je na vývěsce. Ale moc nikam nechodíme, to víte, přítel je rád, že je o víkendu doma.

7. Takže tedy nevíte, kde najít informace nebo se Vám jen nechce?

M 2: No spíš se nám nechce, ale jak říkám, někdy čtu tu vývěsku, takže něco vím. A ne že bychom vůbec nikam nechodili, třeba když je na náměstí nějaká akce, tak se jdeme podívat, už kvůli klukovi.

8. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?

M 2: No to určitě ne. Nemám auto a taky by to asi bylo dost drahé...

9. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?

M 2: Asi hodně, to víte, peněz moc není, ale aspoň klukovi platíme ten fotbal. Naštěstí to jsou jen dvě stovky na rok.

10. Máte pocit, že jste jako rodiče ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?

M: Tak to nevím, myslím si, že já asi zatím nijak, fotbal mě teda nebaví, ale aspoň se kluk někde vybije.

11. Myslíte si, že věnujete synovi dostatek volného času?

M 2: Jo, tak jsem doma, tak se snažím, ale on je stejně radši venku s kámošema. Tady před panelákem bývá venku docela dost dětí, hrajou většinou fotbal, tak mě ani moc nepotřebuje.

12. Jak váš syn tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?

M 2: To vím, hlavně je ještě malej, aby chodil někam sám, maximálně je před domem a to na něho vidím z okna. Jinak sám nikam nechodí.

13. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašeho syna s rostoucím věkem?

M 2: Zatím má jen ten fotbal. Když chodil do školky, tak si víc hrál, jen tak s autama a podobně.

14. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?

M 2: To já nedokážu říct, on kluk je sám ještě malej. Ale teď v první třídě donesl ze školy seznam kroužků, kam by mohl chodit, tak je toho asi pro ty děti dost.

15. Co si myslíte o tom, jak vaše děti ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?

M 2: No asi hodně, kluk pořád hraje na mém telefonu nějaké hry. Nechápu, že ho to pořád baví. Ale na internet nebo na facebook je ještě malý. Ale zase hodně se dívá na televizi.

16. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

M 2: No, jak jsem říkala on kluk je ještě malý, sám nikam nechodí. **No ale venku před domem o něho třeba nemáte strach?** Ne to vůbec.

Děti

17. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

J: J (CH) a je mi sedm, chodím už do první třídy.

18. Co nejraději děláš ve volném čase?

J: No hraju na mobilu, nebo hraju s klukama venku fotbal.

19. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

J: S klukama venku. Ale někdy s mamkou.

20. A jak často se spolu s klukama scházíte a kde?

J: No tady venku a někdy na tréninku. A s Ríšou i ve škole, akorát chodí do béčka.

21. Myslíš si, že mamka ví, co děláš, když máš třeba volný čas?

J: Nevím, asi jo.

22. Dovolí ti mamka scházet se s kamarády?

J: Jako jestli můžu za Ríšou? **Třeba.** Jo to můžu i Ríša chodí k nám.

23. Jak tě ovlivňují zájmy tvých rodičů? Děláš třeba něco rád, tak jako mamka?

J: Já rád hraju fotbal, to mamku nebaví.

24. Plánujete a děláte s mamkou a tatškou nějaké činnosti společně, a které z nich máš nejraději?

J: No společně se díváme na televizi, ale jen když je tatka doma. Jinak se dívám pořád sám.

25. Chodíš do nějakého kroužku?

J: Chodím na fotbal, ale chtěl jsem chodit ještě, jak holky krouží tím kruhem, já bych to taky uměl, ale nechodím tam. **A proč ne?** Nevím.

26. A do fotbalu chodíš rád?

J: Jo, mě to moc baví.

27. Vybral sis ten fotbal sám nebo ti ho vybrali rodiče nebo kamarádi?

J: Já jsem tam chtěl chodit s klukama, tak mi to mamka dovolila.

28. A mohl sis vybrat ještě něco?

J: no to ne.

29. Chtěl bys dělat něco, co v Javorníku není?

J: To nevím, ale když jedeme k babičce, tak chodíme na velké koupaliště a tam je tobogán, tak to mě baví, škoda, že není i tady na bazéně.

30. Využíváš i jiné možnosti jak trávit volný čas? Myslím, co ještě kromě fotbalu děláš?

J: No hraju si s klukama a taky někdy chodím do kina na pohádky.

Rodina 3

Rozhovoru se zúčastnili oba rodiče.

1. Můžete mě prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

O 3: je mi 45 a mám střední vzdělání.

M 3: Mně je 38 a mám taky střední vzdělání.

2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.

M 3: Manželé, dvě dcery 11 a 14 let.

3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?

M 3: Já jsem spokojená...

O 3: Já taky.

4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?

M 3: Tak mně maximálně vyhovuje vzdálenost, myslím tím, že si holky všude dojdou sami a nikam je nemusíme vozit. ZUŠ i kroužky jsou dostačující. A všechny akce jsou za hubičku. Co je horší je zdravotnictví a potom i to, že na střední školy a další je už nutné dojíždění.

O 3: A taky práce, která tu není, nejsou tu žádné větší firmy, které by zaměstnávaly lidi, takže zase dojíždění.

5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?

M 3: No velkou výhodou je čisté životní prostředí a příroda, když si vyjdu do přírody, tak nikoho nepotkám, žádné davy lidí. A myslím si, že děcka žádný nedostatek nepocítují, mají, co chtějí a my také jako rodina si můžeme kamkoliv zajet, pokud bychom chtěli.

6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?

O 3: No, víme, co nabízí ve škole v zušce a co se týče dalších akcí, tak sledujeme vývěsky nebo i facebook a vybíráme si, podle toho, co nás zaujme.

7. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?

M 3: Jo jsme, jezdíme hodně na kolech i závody, takže vyjíždíme tam, kde se akce konají, nevadí nám to.

8. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?

M 3: No zatím na to máme (smích...). Nákladnější jsou ta kola a závody, ale jak říkám, zatím na to máme.

9. Máte pocit, že jste jako rodiče ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?

M 3: Určitě ano, názorným příkladem, to co jsme dělali my, třeba jsme chodili do tělocvičny a holky teď vlastně taky sportují. Ale nijak jsme na ně netlačili, ne? (otáčí se na manžela).

O 3: Ne to určitě ne, dělají co chtěou.

10. Myslíte si, že věnujete svým dětem dostatek volného času?

M 3: Myslím si, že jo. Od malička měly nabídku pestrou, aby si v budoucnu mohly vybrat. Když byly malé, tak jsme si ten čas udělaly a teď už více méně tráví čas samy, doufám, že základ jsme jim dali dobrý.

11. Víte, jak vaše děti tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?

M 3: Ano, určitě.

12. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašich dětí s rostoucím věkem?

M 3: No N to má od malička pořád stejné, jela v basketu, v klavíru i ve výtvarce. L, ta je přelétavka a zkouší různé kroužky jak sport tak zušku (kroužky v ZUŠ).

13. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?

M 3: No, když byly malé, tak jsme chodili do tělocvičny na cvičení rodičů s dětmi, teď mají své kroužky. No a pořád je tu možnost zajet si do Jeseníku například do kina, pokud o to holky stojí, to není zas takový problém.

O 3: Když ještě byly malé, tak trávily taky víc času s náma doma, teď si volný čas zaplňují samy.

14. Co si myslíte o tom, jak vaše děti ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?

M 3: Co říkám já, tak dnes děcka přijdou domů, zapnou knoflík a mají zábavu, ať je to počítač, televize, cokoli a nemusejí nic vyhledávat a přemýšlet.

O 3: Když byly holky malé, tak vlastně měly volný čas vyplněný tím, co jsme jim vymysleli my, takže neměly tolik času ani potřebu sedět u televize.

M 3: A hlavně nebylo toho tolik, nebyly ještě tablety a neměli jsme facebook a tak.

O 3: Ale zas reklamy byly pořád a ovlivňovaly děcka vždycky a vždycky všechno hlavně nutně potřebovaly...

15. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

M 3: Přes den bez problémů, pokud jdou večer, tak jsme jim chodili naproti, protože cestou domů jsou tři hospody a holky se bály. Teď když jdou domů po tmě, tak třeba telefonují. Ale to je taková prevence, jde o ten pocit bezpečí, nemyslím si, že by jim hrozilo nějaké nebezpečí.

Děti

16. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

L: L (D) a je mi 11 let.

N: N (D) a je mi 14.

17. Co nejraději děláš ve volném čase?

L: Skládání s Lega, to mě baví už odmalička.

N: Já asi nejraději hraju basket.

18. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

L: S kamarádkami.

N: Já jsem nejraději s rodinou, když jdeme třeba o víkendu na nějaký výlet.

19. L..., jak často se spolu scházíte a kde?

L: Nejvíce po škole, když někam jdeme, třeba teď před Vánocemi chodíme nakupovat dárečky nebo v kroužcích.

20. Záleží ti hodně na tom, co si o tobě kamarádi myslí?

L: Vůbec.

N: Mě teda jo.

21. Myslíš si, že rodiče ví, jak trávíš svůj volný čas, ví, co děláš, s kým se scházíš?

L: Jo.

N: To určitě.

22. Dovolí ti rodiče se scházet s kamarády, nemají o tebe strach?

N: Jako jo, dovolí mi to, pokud už nemáme něco naplánované.

L: Pouští nás.

23. Jak tě ovlivňují zájmy tvých rodičů? Myslím tím, jestli děláte něco co rodiče?

N: No já myslím, že hlavně k tomu sportu nás vedli, jezdili jsme na kole.

L: A chodili jsme odmalička do tělocvičny.

24. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máš nejraději?

N: Hodně jezdíme na výlety nebo děláme výšlapy a hodně jezdíme na kole.

L: No asi tak.

25. Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?

N: Ano, já chodím hlavně na basket, ten mi zabírá hodně času a potom ještě hraju na klavír.

L: Já chodím do zušky do výtvarky a do dramaťáku a chodím taky teď na basket.

26. Jak jste spokojené a chodíte do nich rády a dobrovolně?

L: Já jo.

N: No, já už bych nemusela úplně ten klavír, ale mamka chce, ať už to dodělám, když jsem vydržela tak dlouho...ale už mě to tak nebaví, jak dřív.

27. Vybraly jste si kroužky sami, vybrali vám je rodiče nebo vás třeba někdo při jejich výběru ovlivnil?

N: Sama jsem si vybírala, pokud mě něco nebaví, tak to nemusím dělat.

L: Já si taky vybírám sama.

28. Je pro vás v Javorníku dostatek volnočasových kroužků, máte si z čeho vybírat?

L: Dá se vybrat, v Jeseníku je toho asi víc, ale tady to taky stačí.

N: Jako jo, je tady toho dost.

29. A chtěly byste dělat něco, co v Javorníku není?

N: No to asi ne, já jsem třeba chtěla hrozně zkusit hrát volejbal, který tady nebyl a teď tady, ale teď už zase nemám na něho čas.

L: No mně to tady taky stačí.

30. Využíváte i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

N: Chodíme na bazén, na nějaké vernisáže, když jsou zajímavé, do divadla, když se tady hraje v kulturáku.

L: Taky chodíme na hřiště na fotbal o víkendu, když jsme doma.

Rodina 4

Rozhovoru se zúčastnila matka samoživitelka.

1. Můžete mi prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

M 4: Jsem vyučená a je mi 42 let.

2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.

M 4: Rozvedená a děti mám ve věku 11 a 14 let.

3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?

M 4: Dobře se nám žije, jsem spokojená.

4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?

M 4: Tak jako výhodu vidím krajinu a přírodu, taky menší město, tudíž mám přehled, kde děti jsou a co dělají. Nevýhodou je, že jsme odříznutí od světa, málo pracovních příležitostí tu je. A děti nemají samozřejmě tolik možností jako ve velkém městě.

5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?

M 4: Ani ne, myslím, že až na nějaké specifické aktivity, si tu může každý vybrat. Není tu sice vše podle mých představ, ale že by nebylo nic, tak to taky ne.

6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?

M 4: Tak nejvíc to jsou kroužky na základní škole, zuška a tuším, že nějaké kroužky nabízí Ester (pozn. autorky – nezisková organizace zajišťující služby pro sociálně slabé a vyloučené). Využíváte je? Ano kroužky ve škole i v zušce.

7. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?

M 4: No spíš ne, protože je to finančně i časově dost náročné. I když mi tady chybí nějaká atletika pro syna, tak bych ho stejně nemohla vozit. **Proč?** No kvůli penězům a taky času.

8. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?

M 4: No jsem sama, tak určitě je to pro nás nějak limitované, ale snažím se vždycky do začátku září nějaké peníze naspořit, abych jim mohla kroužky poplatit.

9. Máte pocit, že jste ovlivnila nebo dříve i otcem dětí ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?

M 4: Tím si nejsem úplně tak jistá, sice jsem K vedla odmala k vytváření, což mě hrozně baví, tak snad trochu jo. Ale M nemá zájem o nic. A to jsme zkusili od sportu přes hudbu a už ani nevím, co a nakonec nezůstal u ničeho.

10. Myslíte si, že věnujete svým dětem dostatek volného času?

M 4: Myslím si, že věnuju dostatek času dětem. Přes zimu jsem doma, protože nemám práci, takže jsme více spolu. **Co třeba děláte?** No jsme prostě spolu, oni už jsou oba velcí, tak spíš když se spolu díváme večer na televizi nebo jsme na zahradě a tak...

11. Jak vaše děti tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?

M 4: Mám, mám přesný přehled, co dělají.

12. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašich dětí s rostoucím věkem?

M 4: Tak u K v podstatě ne, ta chodí na flétnu od školky, časem si přidala tanečky. No a M ten začal sportem, potom chodil na bubny, byl chvíli i v dramafáku, v horolezeckém kroužku, ale u ničeho nevydržel a jak jsem říkala, teď nemá zájmy, snad kromě počítače a mobilu žádné.

13. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?

M 4: Tak já bych řekla, že u K ta nabídka byla dobrá, začala už ve školce na tu flétnu a postupně si přidávala například tanečky, které jsou teď i pro starší holky. Takže dobrý. U M mi tady pro ty starší chybí ta atletika nebo něco podobného, kde by se snad chytl a něco by ho bavilo.

14. Co si myslíte o tom, jak vaše děti ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?

M 4: Hodně ovlivňují. Třeba u K to je ještě dobré, ale M by na počítači byl pořád. Nevím, co s ním, teď má třeba počítač zakázaný, kvůli špatným známám, ale pořád má mobil a televizi. **Takže?** Takže vím, že stejně na ten facebook hledí i když to má zakázané, ale mobil mu zatím brát nechci, tak nevím...

A myslíte si, že i tady máte přehled, co dělá na počítači.

No, to je právě problém, já si neumím zjistit historii, a abych pravdu řekla, tak úplně nevím. Ale ani nevím, co s tím, jestli mu to zakázat...

15. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

M 4: No po setmění, pokud je K v zušce, tak jí chodím naproti, to se bojím. Ale přes den myslím, že to není nijak drastické. I když je pravda, že jsou tady nějakí výrostci, kteří někdy dělají binec. Proto radši i chodím K večer naproti, pokud někde je.

Děti

16. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

K: Já jsem K (D) a je mi 10.

M: M (CH) a je mi 14 roků.

17. Co nejraději děláš ve volném čase?

K: Chodím ven s holkama.

M: Já jsem nejvíc na počítači anebo lítám s dronem.

18. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

K: S kamarádkami nebo doma s mamkou.

M: No já podle nálady. **A co to znamená?** No někdy jsem radši někde s kámošema a někdy zase doma, ale spíš sám.

19. Jak často se spolu scházíte a kde?

K: Vždycky se domluvíme, buď venku, nebo v kroužcích.

M: No nejvíc ve škole nebo cestou do jídelny. A taky přes facebook, když teda zrovna nemám zákaz... (smích)

20. Záleží ti hodně na tom, co si o tobě kamarádi myslí?

K: Ne ani ne je mi to jedno.

M: No jak kdy. Úplně jedno mi to není, ale zas se tím ani nijak moc nezabývám.

21. Myslíš si, že rodiče ví, jak trávíš svůj volný čas, ví, co děláš, s kým se scházíš?

K: Jo.

M: Jo.

22. Dovolí ti mamka se scházet s kamarády, nemá o tebe strach?

K: Jo. **Jo jako má strach nebo ti to dovolí?** Jakože mi to dovolí.

M: Podle toho, se kterými, a taky když nemám zrovna zaracha.

23. Jak tě ovlivňují zájmy mamky nebo i dřív tat'ky?

K: Nevím, snad jen, že ráda tvořím, jak mamka.

M: Asi nijak.

24. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máš nejraději?

K: Jo, například někam jedeme, třeba nakupovat. **Ráda nakupuješ?** Jo, ale musíme vždycky někam jet, nejčastěji jezdíme nakupovat do Polska, tam je to lepší...

M: O víkendu, když jsme třeba spolu doma.

25. Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?

K: Jo, chodím na klavír a na flétnu a taky mám free dance.

M: Já nic.

26. Jak si tedy spokojená a chodíš do nich ráda a dobrovolně?

K: Jo.

27. Vybral/a sis kroužky sám/a, vybrali ti je rodiče nebo tě někdo při jejich výběru ovlivnil?

K: Ne, vybírala jsem si je sama.

M: Já když jsem chodil do těch bubnů, tak jsem taky chtěl sám.

28. Je pro tebe v Javorníku dostatek volnočasových kroužků, máš si z čeho vybírat?

K: No mohlo by toho být víc.

M: Mě chybí třeba ten běh, fotbal ani nic podobného mě nebaví.

29. Chtěl/a bys dělat něco, co v Javorníku není?

K: No ještě bych chtěla dělat gymnastiku a to tady není.

M: No já ten běh. **A nemyslíš si, že bys mohl běhat jen tak sám?** No to bych mohl, ale vím, že bych u toho sám nevydržel, to by mě asi nebavilo.

30. Pokud by tedy byl běh nebo gymnastika mimo Javorník, např. v Jeseníku, chtěli byste je navštěvovat?

K: No chtěla, ale mamka by mě tam asi nevozila.

M: Já bych taky chtěl, ale nechtělo by se mi jezdit autobusem, protože je to daleko a mamka by mě tam taky nevozila. Neměla by na to čas.

31. Využíváš i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

K: Já chodím ráda do knihovny a taky chodíme s mamkou na akce, co bývají na náměstí, jo a ještě chodím někdy do kina.

M: Někdy jdeme s kámošema na motokáry, potom jen tak po venku. A bývám na počítači. **Co tam nejvíc sleduješ?** No tak různě, někdy jsem na facebooku, dívám se na různé videa a tak. **A býváš často na facebooku nebo na jiných sociálních sítích?** No asi jo, hodně,

když nemám počítač, tak jsem aspoň na mobilu. **A nezabírá ti to teda moc času?** To nějak neřeším, nevím...asi ani ne...

Rodina 5

Rozhovoru se zúčastnila matka samoživitelka.

1. Můžete mi prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

M 5: Mám 45 let a jsem vysokoškolačka.

2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.

M 5: Rozvedená a jedno dítě, kluk 14 let.

3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?

M 5: Dobře, já bych neměnila. Mám práci v místě a v podstatě, to co potřebuju, tak tady je a nemusím nikam dojíždět. Akorát pokud potřebuji třeba víc nakoupit nebo třeba nábytek, tak jet musím.

4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?

M 5: Tak záleží, s čím to člověk srovnává, já beru Javorník jako malé městečko, což taky je a taky tomu odpovídají jeho možnosti. Nevýhodu vidím opravdu v těch větších a třeba speciálních nákupu, kdy musím teda jet do velkého města.

5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?

M 5: No, tady je krásná příroda, takže hory, turistika, možnost pohybu venku, to je velká výhoda například oproti městům.

6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?

M 5: No je tady tělocvična a tělovýchovný spolek, pod kterým je spousta kroužků pro děti, například horolezecký, volejbal a kulturní dům zas pořádá divadla, výstavy. Jen si myslím, že se o to lidi moc nezajímají a potom tvrdí a nadávají, že tady nic není. Jo a ještě je tady zuška a na základní škole jsou taky kroužky pro děti.

Využíváte je? Určitě i se synem, hlavně teda sportovní nabídku. Chodíme na jump, na volejbal, já sama vedu kroužek lukostřelby.

7. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?

M 5: No to ne. K chtěl kdysi chodit bubnovat na africké bubny. Ale nakonec to nešlo, protože by jezdil z Jeseníku až pozdě večer, a to jsem nechtěla.

8. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?

M 5: Myslím, že zatím nijak. To co chceme dělat, tak zatím finančně v pohodě zvládáme.

9. Máte pocit, že jste jako rodiče tedy i bývalým manželem ovlivnili způsob trávení volného času svého dítěte? Pokud ano, tak jak?

M 5: Jo jednoznačně. S bývalým mužem jsme hodně chodili po horách a K chodil s námi, to mu zůstalo, rád se mnou chodí i teď. Většinou si děláme nějaký výšlap o víkendů nebo o prázdninách. Taky poslední čtyři roky ho chytil jump, kam jsem ho brávala s sebou, nejdřív jen tak, a potom i začal s námi cvičit a baví ho to dodnes.

10. Myslíte si, že věnujete synovi dostatek volného času?

M 5: Určitě jo. **Můžete to trochu upřesnit?** No jak jsem říkala, chodíme spolu cvičit i po těch horách, snažím se, i když je v pubertě, tak nevím, jak dlouho mu to ještě vydrží trávit čas s matkou... (smích).

11. Jak váš syn tráví volný čas, tedy víte? S kým se schází, kam chodí...?

M 5: Určitě, vím. Zatím to mám pod kontrolou...(smích)

12. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašeho syna s rostoucím věkem?

M 5: No popravdě, když byl menší, tak ho kroužky tolik nelákaly, spíš jsme chodili po těch horách a býval s děckama venku. Zlom nastal, jak jsem začala chodit na ten jump a on začal skákat na těch trampolínách taky, to byl takový první velký zájem. No a letos se do toho vrhl po hlavě a chodí do posilovny, na volejbal i ke mně na tu lukostřelbu. Ale asi nejvíc ho baví teď ten volejbal, chodí tam hodně děcek ze školy, a mám pocit, že je to teď takový velký boom. Ale to je dobře, tohle tady chybělo.

13. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?

M 5: Když byl menší, bavilo ho chodit do výtvarky. Ale teď, když je větší, tak si myslím, že má víc možností a taky je využívá. Hlavně teda ten sport.

14. Co si myslíte o tom, jak vašeho syna ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?

M 5: Hodně. Nebudu tvrdit, že ne. K si pouští na počítači filmy, písničky, co se týká her, tak to nějak nevím. Ale je u toho dost a to bych byla radši, kdyby byl místo toho venku, ale to už se mi asi nepodaří ovlivnit. A všeobecně si myslím, že to je mor, ale co naděláme...taková je doba. **A co facebook, máte přehled?** Víím, že ho K používá, doufám, že dobře, poučení dostal dost, víc neudělám...

15. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

M 5: No strach nemám, asi bych to víc řešila, kdyby musel chodit přes město, kolem těch hospod. Ale my máme tělocvičnu kousek od domu, takže je to v pohodě.

Děti

16. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

K: K (CH) a je mi 15 let.

17. Co nejraději děláš ve volném čase?

K: Hodně mám rád filmy, když je něco nového, tak si to hned stáhnou a pustím si to. A taky mě teď hodně baví volejbal.

18. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

K: S mamkou. A s kamarádama.

19. Jak často se spolu scházíte a kde?

K: Chodíme ven, na rozhlednu nebo na rybníky. Nebo jsem spolu na facebooku. **A trávíš na facebooku hodně času?** No, tak normálně...průběžně přes den tam občas mrknu, s kámošema si píšeme, domlouváme se a tak...ale taky se tam dívám na nějaké informace, třeba o volejbale, máme tam svoji skupinu.

20. Záleží ti hodně na tom, co si o tobě kamarádi myslí?

K: No, to asi trochu jo.

21. Myslíš si, že mamka ví, jak trávíš svůj volný čas, ví, co děláš, s kým se scházíš?

K: Jo určitě.

22. Dovolí ti mamka se scházet s kamarády, nemá o tebe strach?

K: Ano, můžu za nimi chodit, kdy chci, myslím, že strach nemá.

23. Jak tě ovlivňují zájmy tvých rodičů?

K: Chodím do jumpu, tam jsem začal chodit s mamkou.

24. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máš nejraději?

K: Jo, třeba s taťkou hodně hrajeme žolíky. A s mamkou chodím na to skákání.

25. Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?

K: No, chodím na ten jump, volejbal a do lukostřelby, tu vede mamka.

26. Jak si spokojený a chodíš do nich ráda a dobrovolně?

K: Jo.

27. Vybral sis kroužky sám, vybrali ti je rodiče nebo tě někdo při jejich výběru ovlivnil?

K: Mamka mě třeba taky ovlivnila, hlavně s tím skákáním, ale sám jsem teď chtěl ten volejbal, tam chodí kámoši.

28. Je pro tebe v Javorníku dostatek volnočasových kroužků, máš si z čeho vybírat?

K: No jako mrzí mě, že třeba basket je jenom pro holky, ale jinak asi je toho dost.

29. Chtěl bys dělat něco, co v Javorníku není?

K: No asi ani ne. Nebo aspoň mně teď nic nenapadá...(chvilku přemýšlí)

30. Využíváš i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

M: Chodím do knihovny, do kulturáku na akce, tam totiž pracuje můj taťka a někdy chodím s kámošema na street (multifunkční hřiště – pozn. autorky).

Rodina 6

Rozhovoru se zúčastnila celá rodina, všechny děti byly neustále přítomny a matka s nimi byla neustále v pohybu.

1. Můžete mi prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

M 6: Tak já mám vystudovanou střední zdravotnickou školu a je mi 43 let.

O 6: Já jsem vyučený a je mi 55. **Nevadilo by Vám jen pro účely rozhovoru říct Vaši národnost?** Ne, jsem Rom a manželka je Češka.

2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.

M 6: Jsem vdaná a máme 6 dětí, 12, 11, 9, 6, 3 a 1 rok.

3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?

O 6: Dříve jsme bydleli ve vedlejší vesnici, což znamenalo každodenní dojíždění do školy a školky, takže určitě je to teď lepší.

M 6: Takže teď vnímáme, že je Javorník praktičtější, dostupnější a je to pohodlnější, že je všechno v místě. Co momentálně potřebujeme, tak máme tady nablízku. I děti chodí sem do školy a do školky, takže i to je blízko. Akorát s tou prací je to horší, manžel musí dojíždět, ale zas na druhou stranu je to dneska běžná věc.

4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?

M 6: Děti mají všechno blízko, i kroužky, takže, když přijdou ze školy, mají čas na oběd a v klidu jdou do kroužku nebo jsou jen tak venku. Tím, jsou také víc pod dohledem, což je výhodné.

O 6: Že máme všechno po ruce. Ale zase nevýhodou je ta práce, která tu vlastně není.

M 6: A ještě, že tu nejsou odborní lékaři, to musíme dojíždět, hlavně kvůli nejstarší, která má velké zdravotní problémy.

5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?

M 6: To určitě, ve srovnání, jak jsme museli dojíždět, tak to bylo hektické, nikdy jsem nevěděla, jestli kluci stihnou autobus, když byli na tréninku. Takže teď je to určitě lepší.

6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?

O 6: Tak Ester, Ale tam naše děti nechodí.

M 6: Zuška a škola, s tím my vlastně tak nějak každý rok počítáme.

7. Jak je využíváte?

M 6: No, děti chodí do Zušky a mají kroužky i ve škole. Jsme spokojeni, myslíme si, že toho nabízejí dost.

8. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?

M 6: No, myslím, že bychom byli, ale až by byly děti větší a hlavně bych musela vědět, že to opravdu stojí za to. Zatím třeba chodí kluci na fotbal tady v Javorníku a už jsme dostali nabídku, aby hráli za Jeseník. Ale zatím ne. **Proč?** No protože mám mladší děti, které potřebují ještě hodně péče a, prostě já vím, že to asi není dobře, ale fakt na to nemáme čas vozit kluky do Jeseníku, to bych fakt nedala, nemáme auto a autobusem si to nedovedu představit...

9. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?

M 6: Tak snažíme se jim všechny kroužky, které chtějí umožnit, ale musíme ušetřit jinde. Ale na druhou stranu tady nejsou kroužky tak drahé jak ve městě, což vím od svého bráchy, takže určitě nás to nezruinuje...

10. Máte pocit, že jste jako rodiče ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?

M 6: No v něčem jo, ale necháváme, aby se našly sami.

O 6: Spíš, když byly malé a ty co jsou malé. **A jak?** No hodně hráváme třeba společenské hry, nejvíc Člověče, ale taky si myslím, že s něma i dost hrajem a čteme jim a tak...

11. Myslíte si tedy, že věnujete svým dětem dostatek volného času?

M 6: Snažím se, ale zdá se mi pořád, že to je málo. V týdnu je to horší, školka, škola, úkoly a všechny další povinnosti... ale o víkendech a o prázdninách se snažíme jezdit na výlety a tak.

12. Jak vaše děti tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?

M 6: Já doufám, že jo...

O 6: Ale jo, určitě.

13. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašich dětí s rostoucím věkem?

M 6: No oni jsou ještě všichni celkem malí, tak zatím tak zůstávají u toho, co si vybraly.

O 6: Já si myslím, že jim ještě postupně přibývají...Doma moc nejsou...

14. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?

M 6: Já si myslím, že, kdo chce, tak si najde. Už i ve školce jsou nějaké nabídky. Nám to stačilo a děti si stejně hrály hodně spolu doma.

15. Co si myslíte o tom, jak vaše děti ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?

M 6: Když to slouží pro dobrou věc, třeba pro učení, tak to je super. Ale co se týče her, tak já říkám, že to zvyšuje agresivitu. U nás to mají kluci za odměnu, nejde je zase od toho úplně odříznout. Ale nejsem moc ráda, ty hry mi vadí, ale nejde to úplně odstranit.

O 6: Hlavně nechceme, aby u toho seděli sotva přijdou ze školy.

M 6: No ale ten čas jim u toho utíká rychle, takže se diví, že už třeba musí skončit, to víte, že kdybych je nechala, tak se od toho neodtrhnou.

16. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

O 6: No když jdou dva, tak jsme klidnější.

M 6: Strach máte vždycky, to tak je. I doma se může něco stát...Ale nemůžeme je pořád držet za ručičku, vždycky akorát musí nahlásit, kde jsou, kam jdou.

Ale město si myslím, že je bezpečné, ve srovnání, když mluvím s bratrem, tak je to určitě lepší. A hlavně, to že je město malé, tak vám to poskytuje i určitou svobodu v tom, že děti dojdou všude pěšky a i samy nebo teda ve dvou.

Děti

17. Jak se jmenujete a kolik je vám let?

P (CH) a je mi 11, já jsem M (CH) a je mi 9 a já jsem L (D) a je mi 12.

18. Co nejraději děláte ve volném čase?

P: Já si nejradši kopu.

M: Rád hraju hry s mamkou a tatškou.

L: Já zas ráda čtu.

19. S kým nejraději trávíte svůj volný čas?

M: S mamkou, protože tatka je hodně v práci.

P: S mamkou.

L: Taky s mamkou.

20. A máte i kamarády, se kterými se scházíte?

P: Jo mám Honzíka.

M: Já s Adamem.

L: Já se třeba scházím s Kájou.

21. A kde se třeba scházíte?

P: Třeba u nás nebo u nich nebo venku.

M: Venku

L: V Zušce.

22. Myslíte si, že rodiče ví, jak trávíte svůj volný čas, ví, co třeba děláte, s kým se scházíte?

P: No někdy jo.

M: Jo ví.

L: Ví.

23. Dovolí vám rodiče se scházet s kamarády, nemají o vás strach?

P: No dovolí, ale jenom někdy, když zlobíme, tak ne.

M: Anebo jenom o víkendu.

L: No asi taky jenom o víkendu.

24. Jak vás ovlivňují zájmy rodičů? Je něco, co děláte, protože to dělají oni?

P: No, když jsme ještě bydleli v Bílé Vodě, tak jsme si s tatškou hodně kopali, tak jsem se přihlásil do fotbalu.

M: Já taky.

L: Já nevím, ale mamka mi hodně čte večer, já si taky ráda čtu.

25. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máte nejraději?

P: Já nejradši hraju hry.

M: Já taky.

L: Já nejvíc Člověče, nezlob se.

26. Navštěvujete nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?

P: No takže já chodím na klavír a do výtvarky, do Sluníčka a taky chodím do lukostřelby a na fotbal, to mě baví nejvíc.

M: Já mám dramaťák, zpěv teda Sluníčko a kytaru, pak mám Šikulu, lukostřelbu a taky chodím do fotbalu.

L: Já chodím do výtvarky a do dramaťáku.

27. Jak jste spokojení a chodíte do nich rádi a dobrovolně?

P: Jo, akorát trošku se mi nechce do hudebky.

M: Já jsem rád.

L: Já taky.

28. Vybrali jste si kroužky sami, rodiče nebo vás někdo při jejich výběru ovlivnil, třeba kamarádi?

P: Něco s mamkou a s tatškou a něco jsme si vybrali sami.

M: Asi tak.

L: Já bych toho chtěla víc, ale nemůžu, mamka se bojí, protože jsem nemocná.

29. Je pro vás v Javorníku dostatek různých kroužků, máte si z čeho vybírat?

P: Jo hodně.

M: Jo.

L: Já taky.

30. Chtěli byste dělat něco, co v Javorníku není?

P: Já bych chtěl plavecký kroužek. Ale bazén tady je, tak do něj můžeš chodit, ne? To jo, ale to mě jen tak nebaví, já bych chtěl závody a tak...

M: Parkour, abych mohl skákat. To by mě bavilo. A teď někde třeba skáčeš? No v parku, tam jsou takové velké kameny, tak tam chodíme s klukama, ale mamka mi vždycky nadává, že je to nebezpečné. Ale není! Mě to baví...

L: Asi nic...

31. Využíváte i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

P: Chodíme na procházky, třeba k Antoníčkově (kaple v lese), k rybníkům, jezdíme na kole, taky chodím do knihovny...

M: ...Taky chodíme na bazén a do tělocvičny. A s klukama chodíme ven a na hřiště, když je pěkně.

L: A taky někdy chodíme na Lampiónový průvod, nebo když byly čarodějnice... a dneska jsme byli v kině na pohádce... **Chodíte sami nebo s rodiči?** Většinou chodíme všichni teda s mamkou, taťka je v práci, ale někdy jde s námi i on.

Rodina 7

Rozhovoru se zúčastnila matka, otec poslouchal a zapojil se jen velmi zřídka.

1. Můžete mě prosím sdělit kolik je Vám let a Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

M 7: Tak je mi 46 let a moje nejvyšší dosažené vzdělání je střední odborné s maturitou. Manžel má také 46 a je vyučený.

2. Popište mi prosím Vaši rodinnou situaci, tedy rodinný stav, počet a věk dětí.

M 7: Jsem vdaná a máme dvě dcery, jedna už je dospělá, má 23 a druhá má 13.

3. Jak se vám jako rodině žije v Javorníku?

M 7: Dobře, máme oba dva práci, když potřebujeme, do města si zajedeme.

O 7: Já bych ani nikam nepotřeboval, to jenom manželka a dcery... já mám všechno tady.

4. Zkuste prosím popsat jaké výhody nebo nevýhody z vašeho pohledu skýtá město Javorník?

M 7: Pro mě je třeba výhoda, že je město malé, máme to kousek do práce a nemusím nikam dojíždět. Ale když něco potřebujeme na úřadech nebo doktory, něco nakoupit, tak to už musíme vyjíždět.

5. Myslíte si, že geografické umístění Javorníku má vliv na možnosti trávení volného času dětí?

M 7: To si myslím, že jo. Mají tady možnosti zimních sportů i v létě třeba jezdit na kole. Tím myslím, že je dobře, že je tady okolní příroda.

6. Uveďte podle vašich informací možnosti, které Vám pro trávení volného času poskytuje toto lokální prostředí a instituce?

M 7: ASPV například (tělovýchovná jednota pozn. autorky), potom škola má dost kroužků pro děcka. No a určitě ještě něco, třeba kulturák pořádá různé výstavy a představení a tak. **Využíváte je?** No chodíme do tělocvičny si zacvičit. **Něco konkrétního?** No chodíme s dcerou na kondiční cvičení jednou týdně.

7. V případě, že se určitá aktivita, akce nebo instituce nevyskytuje přímo v Javorníku, jste ochotni dojíždět?

M 7: No úplně ne. Jen občas jedeme dál někam na lyže nebo do aquaparku nebo do většího multikina. Jezdíme třeba hodně do Prahy, máme tam babičku.

8. Jak ovlivňují finance výběr volnočasových aktivit pro vaši rodinu a především děti?

M 7: Asi nijak, vzhledem k tomu, že oba s manželem děláme a tady to nejsou velké položky za kroužky, tak to zvládáme.

O 7: Horší jsou studia starší dcery...

9. Máte pocit, že jste jako rodiče ovlivnili způsob trávení volného času svých dětí? Pokud ano, tak jak?

M 7: Asi jo. Ne tím, že by holky dělaly to co my. Ale spíš tím, že jsme se vždycky radily a já jsem to dost teda korigovala, hlavně u té starší.

10. Myslíte si, že věnujete svým dětem dostatek volného času?

M 7: No jak kdy. Musím přiznat, že někdy měla práce přednost. Zase hlavně u té starší. Teď jsem se i pracovně snad uklidnila a třeba chodíme na procházky a tak, to jsem dřív nedělala.

O 7: A já jsem v práci pořád stejně. Takže se mnou nic většinou není.

11. Jak vaše děti tráví volný čas, víte, s kým se schází, kam chodí...?

M 7: Jo to mám. Musí se mi hlásit telefonem. Ale buď je v zušce nebo doma.

12. Zkuste mi popsat, jestli a jak se mění zájmy vašich dětí s rostoucím věkem?

M 7: Jo měnily. No dřív si víc hrály doma, nebo když byly ve školce, tak vlastně dělali všechno, co školka nabízela. Dneska už mají zájmy ustálené. Vlastně starší je pryč a mladší má hlavně zušku.

13. Jak vnímáte možnosti a nabídku volnočasových aktivit v Javorníku s rostoucím věkem dětí?

M 7: No mám pocit, že když byly menší, tak těch možností bylo víc. Nebo spíš nebyly tak náročné. Dneska už nechtějí jít tady na bazén, ale musíme jet třeba někam dál do aquaparku a tak..

14. Co si myslíte o tom, jak vaše děti nebo tedy spíše mladší dceru ovlivňují média nebo internet a sociální sítě?

M 7: No asi hodně, místo, aby šly děcka ven, tak sedí u počítače. To myslím obecně, dřív tady na ulici byl křik a rachot a dneska odpoledne nepotkáte ani nohu... To já si třeba dovedu pohlídat, protože máme jeden počítač v obýváku. Ale stejně neuhlídám, co dělá V na mobilu, to fakt nevím, ale musím ji věřit. **A vnímáte, kolik času na internetu tráví?** No chodím pozdě s práce, takže ani nevím...

15. V návaznosti na samostatný pohyb dětí po městě, např. do zájmového kroužku, je pro vás město dostatečně bezpečné?

M 7: No, když to srovnám mezi starší dcerou a teď, tak mám pocit, že to dřív bývalo bezpečnější, Nebo možná jsem byla mladší a tak jsem to neřešila. Teď to teda řeším, bojím se o ni a pořád ji kontroluji, i když vím, že ji to otravuje, ale nemůžu si pomoci. Stejně to dělají ty zprávy... **A jak ji kontrolujete?** No přes mobil, ten musí mít u sebe.

Děti

16. Jak se jmenuješ a kolik je ti let?

V: Jmenuju se V(D) a je mi 13.

17. Co nejraději děláš ve volném čase?

V: Nejraději asi tak vyrábím, mám ráda ruční práce.

18. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

V: Tak asi doma s rodinou.

19. Máš i kamarády?

V: Jo, to mám.

20. Jak často se spolu scházíte a kde?

V: Tak ve škole nebo u nás na zahradě nebo u nich doma. **A co přes sociální sítě?** No to vlastně taky, s holkama máme skupinu, ale tam se pořád hádáme. Třeba kvůli úkolům...

21. Záleží ti hodně na tom, co si o tobě kamarádi myslí?

V: No to asi jo, vadilo by mi, kdyby mě třeba pomlouvali a tak.

22. Myslíš si, že rodiče ví, jak trávíš svůj volný čas, ví, co děláš, s kým se scházíš?

V: Jo určitě.

23. Dovolí ti rodiče se scházet s kamarády, nemají o tebe strach?

V: Jo dovolí, ale spíš oni chodí sem k nám, já nikam nechodím. **Proč ne?** No ani nevím, vždycky to tak bylo...

24. Jak tě ovlivňují zájmy tvých rodičů?

V: No to nevím, asi ani ne.

25. Plánujete a děláte nějaké činnosti společně? Pokud ano, tak jaké a které z nich máš nejraději?

V: No jezdíme společně na dovolenou nebo na výlety.

26. Navštěvuješ nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, tak jaké?

V: Chodím na keyboard, do výtvarky a chodím do šití.

27. Jak si spokojená a chodíš do nich ráda a dobrovolně?

V: No do hudebky chodím ráda jen tak napůl. **Jak napůl?** No to mě právě moc nebaví.

28. Vybrala sis kroužky sama, vybrali ti je rodiče nebo tě někdo při jejich výběru ovlivnil?

V: Vybírala jsem si sama, a když mě třeba přestalo něco bavit, tak už jsem tam třeba další rok nechodila.

29. Je pro tebe v Javorníku dostatek volnočasových kroužků, máš si z čeho vybírat?

V: No asi jo. Chtěla jsem dřív chodit do nějakého tanečního kroužku a ten tady nebyl, ale teď chodím, protože teď jsou dokonce dva.

30. Chtěla bys dělat něco, co v Javorníku není?

V: No už není Šikula (logické hry a úkoly) nebo ne že není, ale je jen pro malé, takže bych chtěla ještě něco takového.

31. Využíváš i jiné možnosti jak trávit volný čas? Např. kino, divadlo, knihovna, bazén, multifunkční hřiště, apod.

V: Třeba chodíme do sauny, hodně chodím do tělocvičny a taky chodím ještě na bazén. Chodím taky do knihovny.